

PRİETENIA

PRZYJAŹNÍ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSISJÉ

PRIJATELSTVA

PRİATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.
Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:
Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:
baratsag@upcmail.hu
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége
Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,
7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft
Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:
Croatica Nonprofit Kft.

Felelős vezető:
Horváth Csaba ügyvezető igazgató
www.croatica.hu

Online szerkesztő:
Domainsector Kft.
<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését
a Miniszterelnökség
Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért
Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Országos Horvát Önkormányzat
és a Bethlen Gábor Alapkezelő
támogatta.

Matzon Ákos alkotásaiból

Geometrikus játékok 4. (60x60 cm, akril, vásznon, vegyes, relief, 2017)

Lemezeim (60x50 cm, akril, fa, mix, relief)

Címlapunkon: **Matzon Ákos: Forgató**

(80x80 cm, akril, vásznon, karton, relief, 2018)

EBBEN A HÁZBAN RENDEZTÉK 1825-BEN
AZ ELSŐ FÜREDI ANNA-BALT
SZENTGYÖRGYI HORVATH ANNA KRISZTINA
TISZTELETÉRE.
EZEN A BÁLON ISMERKEDETT MEG
KÉSŐBBI FÉRJÉVEL KISS ERNŐVEL.
AZ ARADI VÉRTANÚK EGYIKÉVEL.
EMLEKÜKET TISZTELETTEL MEGŐRIZZÜK.
NŐK A BALATONÉRT EGYESÜLET
2006

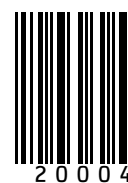

Balatonfüredi emlékek

Gohér Krisztina képriortja

Ára: 300 Ft

Katarina Gubinski Takač

Gondolatok a képernyő előtt

*Orvul támadnak
parányi lények, akár
ott, Lilliputban.*

Tele van vele a képernyő. Gömbölyű, tüskés...
De micsoda? Bogáncs? Vadgesztenye?
Vagy inkább buzogány?

Mindenféle színűre kiszínezték,
a tüskéit is felcícomázták.
Mókásnak tűnik. Az embernek
kedve támad játszani vele...
És akkor kiderül: nem színes, inkább
„kétszínű” és az játszik velünk,
az egészségünkkel, az életünkkel.

Apró, de serege számlálatlan.
Mindegyik földgömbnek képzelet magát.
Tüskéi tűzhányók, azokkal vulkáni
forróságot gerjesztve behatol
hólyagos bensőnkbe.
Maró méregként folyadékot fakaszt
s elvonja az éltető levegőt.

Genetikai anyagot cserélve
megújul, megerősödve,
megsokasodva újra támad.
A Földet Liliputi Királyságnak nézi,
hisz nevében már koronás.
Az emberiséget gondolkodó
karanténba kényszeríti.

Pedig talán nem is lény, csak anyag
tüskés burookban. Parányi kártevő.
Vírus. Gazdaszervezet nélkül,
magában, nem bírja sokáig.
Tehát legyőzhető!
Túl lehet járni az „eszén”
türelemmel, tudással, összefogással...

Ember! Előbb-utóbb magadat megvéded,
de ki védi meg a beteg Földet?
Erdőégetéssel, maró mérgeiddel
gerjeszted a forróságot, olvasztod a pólusok jegét,
elárasztod milliók életterét,
elvonod a Föld éltető levegőjét!
Te lennél a Föld vírusa?

Pomáz, 2020. 04. 05.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Fontos parlamenti döntések a nemzetiségi közösségek életében	10084
„Az volt a vágyam, hogy cigány gyerekeket tanítsak” – Interjú az Év Roma Református Pedagógusával	10089
Becsengettek: Újra a padokban? (összeállítás)	10092
Mint az angyalok...	10094
Digitalizálták a Laikosz Agonaszt	10097
Magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelés az óvodákban	10100
Kiss Adél grafikáiból	10105

NEMZETISÉGEINK IRODALMÁBÓL

Összeállítás	10106
Kiss Adél grafikáiból	10119

GYEREKEKNEK

Semmiel sem érek kevesebbet	10120
Rejtvények	10123
Játéksarok: Kockázás	10126
Megfejtések	10128

KIÁLLÍTÁS

Dürer kora – papíron	10129
----------------------	-------

ÉVFORDULÓ

Trianon hatása a magyarországi szlovákokra	10132
--	-------

HÁZAINK TÁJA

Cigány konyha régen és most	10136
-----------------------------	-------

INHALT, CONTENTS	10138
------------------	-------

BORÍTÓINKON:

Matzon Ákos alkotásai,
a hátsó borítóinkon Gohér Krisztina nyári emlékei
(képriport)

Fontos parlamenti döntések a nemzetiségi közösségek életében

Mielőtt az országgyűlési képviselők, nemzetiségi szószólók megkezdték a nyári pihenőjüket, szorgos munka folyt az Országházban: megszületett a 2021. évi költségvetés, módosult a Nemzetiségi és a Közoktatási törvény, fontos döntések születtek, amelyek érintik a nemzetiségi közösségek életét. Ezekből készült alábbi összeállításunk, melyet Olvasóink figyelmébe ajánlunk.

Paulik Antal

a Magyar Országgyűlés szlovák szószólója

A nemzetiségi törvény 2020. évi módosításáról

A jelenlegi országgyűlési ciklus kezdetén a Magyarországi nemzetiségek bizottsága a korábbi tapasztalatok alapján úgy döntött, hogy – bár a nemzetiségek jogait összefoglaló törvény 2011. évi elfogadása óta eltelt évek során több kisebb-nagyobb változáson esett át – szükséges áttekinteni a hatályos szöveget és még a ciklus első felében össze kell állítani egy, az elmúlt évek jogszabályi változásait is figyelembe vevő módosítási javaslatot. Ennek kidolgozására a bizottság munkacsoportot hozott létre.

A munkacsoport szerencsés időszakban kezdte meg munkáját, egyrészt mert az *Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége* (ONÖSZ) is elérkezettnek látta az időt a nemzetiségi törvény részletes áttekintésére, valamint módosítására, másrészt a kormányhivatalok jelzései alapján a Kormány Egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkársága is létrehozott egy szakértői csoportot azonos céllal. Mivel minden érintett fontosnak tartotta a törvény módosítását, célszerűnek látszott a munka összehangolása, amit az államtitkárság Nemzetiségi Főosztálya vállalt magára.

A nemzetiségi bizottság munkacsoportjában kezdetől az a nézet alakult ki, hogy a jelenlegi helyzetben a legfontosabb a nemzetiségi önkormányzatok támogatására, gazdálkodására és a támogatások elszámolására vonatkozó rendelkezések átgondolása, illetve a testületek lehetőségeihez történő hozzáigazítása. Ennek érdekében indítottuk el tevékenységünket és próbáltuk meg két esetben is módosítani a költségvetési, illetve az államháztartási törvény vonatkozó előírásait. A javasolt változtatások célja elsősorban a gazdálkodási szabályok egyszerűsítése, a rendszerben lévő párhuzamosságok megszün-

tetése, valamint új, kizárólag a nemzetiségi területre vonatkozó szabályozás beépítése a két említett törvény szövegébe.

A kormányhivatalok által összeállított észrevételek és módosítási javaslatok érthető módon nem vonatkoztak a gazdálkodásra. Az ONÖSZ elképzelései ugyanakkor összecsengtek a bizottság szándékaival, míg a folyamatba később igen tevékenyen bekapcsolódott *Alapvető Jogok Biztosának Hivatala* javaslatai inkább általános nemzetiségi jogi vonatkozásúak voltak.

Az eltérő kiindulási pontok összehangolására a Miniszterelnökség az érintett tárcák, az ONÖSZ, a nemzetiségi bizottság és az ombudsmani hivatal képviselőinek rendszeres találkozásait kezdeményezte, ami az elképzelés nyilvánosságra kerülését követően igen hamar, 2019 nyaratól meg is kezdődött. Az addig felmerült szövegszerű, illetve még csak elképzelés szintjén megjelent javaslatok összegyűjtésével 2019 júliusában elindult a szándékok összehangolása.

Az viszonylag hamar kiderült, hogy a Pénzügyminisztérium nem támogatja a nemzetiségi terület eltérő gazdálkodási szabályainak kidolgozását. Ez

természetesen visszafogta munkacsoportunk lendületét, végül azonban úgy döntöttünk, hogy fenntartva elképzelésünket, a felmerült egyéb fontos és mindenképpen a jogszabály jobbítását szolgáló módosítások támogatásával továbbra is részt veszünk a közös munkában. Hasonlóan döntött az ONÖSZ képviselője is.

A többkörös egyeztetések nyomán elkészült egyseges módosítási javaslat az erőltetett ütemezés ellenére mégsem tavaly, hanem csak 2020-ban, a tavaszi ülés végén került benyújtásra az Országgyűlésnek. (Az egyeztetések nyomán a Magyarországi nemzetiségek bizottsága volt a benyújtója.) Az Országgyűlés június 19-i ülésén aztán egy párt képviselőinek kivételével, a törvényhozók egyhangúlag megszavazták a betervezett indítványt.

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi törvény a mostani módosítást megelőzően összesen százhatvanhárom paragrafust tartalmazott. Az elfogadott tervezet ezek közül negyvennyolc jogszakasz kisebb-nagyobb terjedelmű módosítását tartalmazta, azaz a törvény csaknem harmadát érintette. A korábbi tapasztalatok vagy a nemzetiségi önkormányzatok kezdeményezése alapján elég jelentős változtatásokat kellett végrehajtanunk a nemzetiségi terület jogi háttérének javítása érdekében. A változások túlnyomó többsége a nemzetiségi önkormányzatok működését és jogait érinti. Kevesebb – de nem kevésbé fontos – változtatást fogadtunk el a nemzetiségi oktatás területén, s a módosítások töredéke vonatkozik a kultúra területére. De vegyük sorba, a legfontosabb módosításokat!

Számos változás pontosítja a törvény már eddig is létező, de nem teljesen egyértelmű rendelkezéseit. Meghatározzák a nemzetiségi önkormányzat szervezeti és működési szabályainak kötelező tartalmát, pontosan megmagyarázzák a nyilvános ülés fogalmát, valamint azt az eljárást is, amely szerint a nemzetiségi önkormányzat bírósághoz fordulhat a helyi önkormányzatok törvényben foglalt kötelezettségei teljesítésének elmaradása esetén.

Az országos önkormányzatok az új szabályozás értelmében az illetékes miniszterrel való megállapodást követően szociális gondozási intézményeket is létesíthetnek és tarthatnak fenn. Noha a törvény eddig is tartalmazta ennek a jognak a kezdetleges lehetőségét, nem szólt létesítésről és irányításról, csak átvételről. A módosítás pontosítja továbbá annak a lehetőségét, hogy egy országos testület különböző feladatokhoz tanácsnokot válasszon, és tartalmazza a díjazásuk mértékét is. És, ami valószínűleg a jövő évi népszámlálás után lesz időszerű: az országos önkormányzatoknak a nemzetiségi választások kihirdetésekor nyilatkozniuk kell arról, hogy az olyan településeken, ahol még soha nem volt egy adott nemzetiségű önkormányzat, indokolt-e az adott nemzetiségi közösség jogainak képviselő-

tére választott testület létrehozása. Ehhez azonban, ahogyan az új nemzetiségek törvény általi elismerésével kapcsolatosan korábban rendelkezett már a törvény, ki kell kérnie a Magyar Tudományos Akadémia véleményét.

Szintén bővül a helyi és a nemzetiségi önkormányzatok közti szerződés kötelező tartalma, ami – remélem – a települési testület, illetve az önkormányzati hivatal nemzetiségekkel kapcsolatos feladatkörének kibővülésével megkönnyíti a helyi nemzetiségi önkormányzatok képviselői életét a két ülés közötti időszakban is.

A mostani módosítás szerint oktatási intézmény nemzetiségi önkormányzat általi átvétele esetén, az önkormányzat tulajdonába kell kerülniük az adott iskola működéséhez szükséges épületek, az infrastruktúrával együtt. Az eddigi vagyionkezelési joggal szemben ez egyértelműen előrelépést jelent.

Az oktatásra vonatkozó változtatások közül kiemelném a nemzetiségi oktatás új, iskola előtti, ún. kiegészítő formáját, azokon a településeken, ahol a nemzetiségi gyermekek száma nem éri el az önálló óvodai csoport létrehozásához szükséges létszámot, ahogy azt is, hogy az ún. művészeti általános iskola programjai iskoláinkban végre elismerhetők nemzetiségi programként.

A felsorolt, új változások mellett a mostani módosítás visszaemeli a nemzetiségi törvénybe néhány olyan, a nemzetiségi oktatási jogok gyakorlásával összefüggő garanciális elemet, *egyértékesi, véleményezési jogot*, amelyek a korábbi módosítások során kikerültek a hatályos szövegből.

A kultúrában megváltoztattuk a kulturális intézmények alkalmazottainak nemrégiben külön törvény által elfogadott besorolását, amely elrendelte, hogy ezek a munkavállalók közalkalmazotti státusz helyett a Munka Törvénykönyve alá tartozzanak. Emellett itt is megjelent az intézményi átvételekre vonatkozóan a vagyionkezelési jog megadása a nemzetiségi kulturális intézményt átvevő nemzetiségi önkormányzat részére.

Röviden összefoglalva tehát elmondható, hogy a nemzetiségi törvény ilyen széleskörű módosítására eddig soha nem került sor. Azt is fontosnak tartom kiemelni, hogy a korábbi módosítások során nem valósult meg ilyen széles körű együttműködés az érintett szervezetek között. Éppen ezért, bár az Országgyűlés végül az eredeti szándékunktól eltérő javaslatot fogadott el, azt kijelentjük, hogy a jogszabály a módosítással jobb és alkalmazhatóbb lett. A különféle szervezetekben dolgozó szakemberek összehangolt munkája hasznosult és elősegítette a nemzetiségi szabályozás elsődleges célját, hogy a jogszabályi környezet segítse elő a nemzetiségi közösségek fejlődését, képviselői rendszerünk működését és – végső soron – a magyarországi nemzetiségek fennmaradását.

Englenderné Hock Ibolya
az MNOÖ elnöke

Módosult a nemzetiségi törvény: mit old meg mindez és mit nem?

A hazánkban élő nemzetiségi közösségek és a kormányzat szerint is időszerű volt már, és június 16-án megvalósult: az országgyűlés 183 igen szavazattal, 9 tartózkodás mellett elfogadta a Magyarországi nemzetiségek bizottsága által benyújtott, a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosítására vonatkozó indítványt.

A javaslat egy éven át tartó előkészítésén munkacsoport dolgozott, amelyben a Miniszterelnökség, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, a Magyarországi nemzetiségek bizottsága (NEB), az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (ONÖSZ), valamint Budapest Főváros Kormányhivatala képviselték magukat. A folyamatot a magyarországi nemzetiségek önkormányzatai is nyomon követték és véleményezték. Englenderné Hock Ibolyát, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata elnökét kérdezzük a változásokról.

– A módosítás alapvetően rendjén való, és öröndetes, hogy a nemzetiségek szervezeteinek – köztük az országos német önkormányzatnak – több észrevétel és javaslatát is elfogadták.

– *Melyek voltak a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata által képviselt prioritások?*

– Az országos német önkormányzat a kisebb pontosságokon túl a törvény mélyebb és lényegibb módosítása mellett foglalt állást. Az ONÖSZ és a NEB szándékai mentén például szorgalmazta a nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó gazdálkodási szabályok rendszerszintű módosítását annak érdekében, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatokra kevesebb olyan adminisztráció háruljon, amely hátráltatja a kulturális autonómia érvényesülését. Emellett fontosnak tartotta, hogy ne változzanak a települési nemzetiségi önkormányzati választások kitűzésének eddigi feltételei.

Az MNOÖ azt is szorgalmazta, hogy amikor egy köznevelési, közművelődési vagy szociális intézmény működtetését nemzetiségi önkormányzat veszi át, akkor – amennyiben azt az új fenntartó szeretné – az adott intézmény ingó és ingatlan vagyona is az átvevő tulajdonába kerülhessen. Az elfogadott jogszabály végül úgy szabályozta ez utóbbi kérdést, hogy oktatási intézmény nemzetiségi önkormányzat általi átvétele esetén az önkormányzat tulajdonába kell, hogy kerüljenek az adott iskola működéséhez szükséges épületek, az infrastruktúrával együtt. Emellett lényegesnek ítélte a helyi nemzetiségi önkormányzatok és a települési önkormányzatok között felmerülő problémák kezelésére vonatkozó szabályozást, valamint azt, hogy a nemzetiségi önkormányzat jogai kikényszeríthetőek legyenek, vagyis, ha a nemzetiségi önkormányzatot jogsérelem éri, bírósághoz fordulhat.

– *Melyek a mintegy ötven paragrafust érintő módosítás lényegi elemei?*

– A jogszabály egységesíti a nemzetiségi törvény és a nemzeti köznevelési törvény szóhasználatát. Különbséget tesz a nemzetiségi köznevelési intézmény és a nemzetiségi köznevelésben résztvevő intézmény között, ezzel könnyítve meg a jogalkalmazást, különösen az oktatási intézmények vezetői kinevezésével kapcsolatban.

A módosított törvény szerint amennyiben a helyi önkormányzat a nemzetiség(ek) ügyeivel foglalkozó bizottságot hoz létre a helyi nemzetiségi önkormányzat kezdeményezésére, úgy annak munkájában a jövőben mindenképpen részt vesz az érintett nemzetiségi önkormányzat egy delegáltja. Ez eddig csak lehetőségként volt adott. A nemzetiségi önkormányzat ezzel a lehetőséggel is kiveheti a részét a települési önkormányzat döntéselőkészítési, véleményezési munkájából.

Ha egy településen legalább huszonötön tartoznak egyazon nemzetiséghez, akkor az továbbra is elegendő lesz ahhoz, hogy az adott faluban vagy városban kitűzzék a települési nemzetiségi önkormányzati képviselők választását. A törvény a módosítás előtt ezt a létszámot a legközelebbi választásoktól már 30-ra emelte volna. Az alacsonyabb létszám megtartása több okból lényeges. Például azért, mert a jövőre esedékes népszámlálás már nem anonim lesz, ezért azon vélhetően az eddiginél kevesebben vallják majd magukat nemzetiségi közösséghez tartozónak, és ebből fakadóan még kevesebb kistépülésen alakulhat meg nemzetiségi önkormányzat. Ez pedig akár ahhoz is vezethet, hogy az ország egyes térségeiben szórványosan élő nemzetiségek önkormányzatai kényszerűségből megszűnnek.

Jelentős változás, hogy azokon a településeken, ahol még soha nem volt nemzetiségi önkormányzat, az országos önkormányzatnak kell a választások kitűzésekor nyilatkoznia, indokolt-e a nemzetiségi közösség jogainak képviseletére választandó testület létrehozása. A jogalkotó reményei szerint ezzel megállítható a „kakukkfióka” jelenség.

A módosított törvény értelmében mostantól helyi nemzetiségi önkormányzatok is alapíthatnak és tarthatnak fenn szociális ellátó intézményt. Az idősgondozás a német közösség számára is létfontosságú és hagyományosnak tekinthető feladat, hiszen a segélyhívó rendszerek kiépítése, az időseknek történő ételszállítás, a falugondnoki hálózat kialakításának segítése révén tevékenységünknek korábban is fontos része volt. Lényeges, hogy a jövőben olyan idősothonok jöjjenek létre, ahol a magyarországi német gondozottak használni tudják anyanyelvüket, és továbbra is ápolhatják kultúrájukat, hagyományukat.

Az oktatásra vonatkozó változtatások közül kiemelendő a nemzetiségi oktatás új, iskola előtti, ún.

kiegészítő formája azokon a településeken, ahol a nemzetiségi gyermekek száma nem éri el az önálló óvodai csoport létrehozásához szükséges létszámot, ahogyan az is, hogy az ún. művészeti általános iskola programjai végre iskoláinkban is elismerhetők nemzetiségi programként.

– *Mennyire elégedett az MNOÖ a módosított nemzeti-
iségi törvénnyel?*

– A nemzeti törvény módosítása a jogszabály számos elemét érintette, mindenképpen „felhasználóbaráttá” tette a törvényt. A jogszabály átfogó, a nemzetiségi önkormányzatok teljes közjogi és pénzügyi önállóságát megteremtő módosítása azonban még várat magára.

Erika Kiss Köles

a Magyar Országgyűlés szlovén szószólója

A szlovén Rábavidék térségfejlesztési programja

Magyarország Kormánya 2020. július 15-én tárgyalta és fogadta el a magyarországi szlovén Rábavidék térségfejlesztési program megvalósításához nyújtandó célzott pénzügyi támogatás felhasználásának feltételrendszeréről szóló határozatot.

A támogatás segíti a Magyarországon élő szlovén nemzetiségi közösség gazdasági fejlődését, melyről munkahelyteremtést is várunk, fő törekvésünk a fiatal nemzedékek helyben tartásával szlovén nemzetiségünk nyelvének és kultúrájának megőrzése, a jövő generációknak történő átörökítése, s ezáltal Magyarország kulturális sokszínűségének gazdagítása!

A térségfejlesztési program megvalósításának támogatásáról a Kormány már 2019 őszén döntött.

A 1618/2019. (X. 28.) Korm. határozat:

A Kormány, figyelemmel a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség külön jogainak biztosításáról szóló, 1992. november 6-án elfogadott Egyezményben (a továbbiakban: Egyezmény) foglaltakra, méltányolva a Muravidéken őshonos magyar nemzeti közösség gazdasági alapjainak fejlesztését szlovén állami forrásból támogató programot, továbbá figyelembe véve az Egyezmény végrehajtását felügyelő, a Magyar–Szlovén Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság XVII. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1150/2018. (III. 26.) Korm. határozat 1. melléklet 17. pontjában foglalt ajánlást,

1. egyetért a Rábavidéken élő szlovén nemzetiség számára gazdasági alapot teremtő, célzott, vissza nem térítendő költségvetési támogatást biztosító támogatási rendszer létrehozásával;

2. egyetért azzal, hogy a célzott támogatási rendszer alapját az Országos Szlovén Önkormányzat által 2018-ban elfogadott térségfejlesztési program képezze;

3. támogatja a szlovén Rábavidék térségfejlesztési programban megjelölt, alábbi fejlesztési célok megvalósítását:

a) a helyi gazdaság versenyképességét javító fejlesztések, különösen az őstermelők, mikro- és kisvállalkozások együttműködését, közös piacra lépését célzó beruházások megvalósítása, valamint az eszközállományuk és termelési infrastruktúrájuk korszerűsítése,

b) helyi turisztikai attrakciók, termékek fejlesztése és a térségi marketing,

c) a hálózatos infrastruktúra (köz- és kerékpárutak, szennyvíz- és csatornahálózat, ár- és belvízvédelmi létesítmények) fejlesztésére irányuló beruházások előkészítése,

d) a helyi önkormányzatok és intézményeik közfeladat-ellátásának minőségét javító beruházások megvalósítása,

e) a szlovén nemzetiségi hagyomány, kultúra és nyelv megőrzését szolgáló, együttműködésen alapuló programok, a nemzetiségi önkormányzat és nemzetiségi civil szervezetek eszközbeszerzése;

4. a szlovén Rábavidék térségfejlesztési program célterületét képező települések körét az alábbiak szerint állapítja meg:

- a) Alsószölnök/Dolnji Senik,
- b) Apátistvánfalva/Števanovci,
- c) Felsőszölnök/Gornji Senik,
- d) Kétvölgy/Verica-Ritkarovci,
- e) Orfalu/Andovci,
- f) Szakonyfalva/Sakalovci,
- g) Szentgotthárd/Monošter;

5. egyetért a szlovén Rábavidék térségfejlesztési programjának megvalósításához szükséges költségvetési támogatás biztosításával a 2020–2023 közötti időszakban, összesen legfeljebb 898 520 000 forint összegben;

6. felhívja a pénzügyminisztert, hogy a szlovén Rábavidék térségfejlesztési programnak az 1–5. pontban rögzítettek figyelembevételével történő megvalósítása érdekében gondoskodjon.

[...]

9. a b) alpont tekintetében az adott évi központi költségvetés tervezése során felhívja a pénzügyminisztert, hogy

a) az 5. pont szerinti költségvetési támogatás felhasználására dolgozza ki a hatékony és átlátható forrásfelhasználás szabályait, az irányítás és a végrehajtás szervezeti rendszerét, valamint a felhasználás ellenőrzését biztosító mechanizmust,

b) gondoskodjon az 1. pont szerinti támogatási rendszer működtetéséről, és annak során biztosítsa a koordinációt a feladatkörökben érintett miniszterek és az Országos Szlovén Önkormányzat bevonásával.

Felelős: pénzügyminiszter

Határidő:

– az a) alpont tekintetében 2020. február 28.

– a b) alpont tekintetében 2020. március 1-jétől folyamatos

Felhívja a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztost, hogy a pénzügyminiszter és a feladatkörökben érintett miniszterek bevonásával vizsgálja meg a 3. pont c) alpontja szerint előkészítendő

beruházások Magyar Falu Program keretében történő megvalósításának lehetőségét;

Felelős:

– Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos

– pénzügyminiszter

– feladatkörökben érintett miniszterek

Határidő: folyamatos

Felhívja a pénzügyminisztert, hogy az innovációért és technológiáért felelős miniszter bevonásával a szlovén Rábavidék térségfejlesztési program végrehajtásának előrehaladásáról, esetleges folytatásának indokoltágáról és az e határozatban rögzített vissza nem térítendő költségvetési támogatás felhasználásáról készítsen szakmai beszámolót a Kormány részére az Országos Szlovén Önkormányzat bevonásával.

A 2020. évben legfeljebb 224 630 000 forint biztosításáról a Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről szóló 2019. évi LXXI. törvény 1. melléklet XV. Pénzügyminisztérium fejezet, 25. Fejezeti kezelésű előirányzatok cím, 4. Területfejlesztési feladatok alcím, 1. Területfejlesztéssel összefüggő feladatok jogcímcsoport javára, a 2021–2023 közötti időszakban összesen 673 890 000 forint biztosításáról a XV. Pénzügyminisztérium fejezet javára, az alábbi éves bontásban:

ba) a 2021. évben 224 630 000 forint,

bb) a 2022. évben 224 630 000 forint,

bc) a 2023. évben 224 630 000 forint;

Felelős: pénzügyminiszter

Határidő:

– az a) alpont tekintetében a 2020. évi központi költségvetés végrehajtása során, a felmerülés ütemében

Felelős:

– pénzügyminiszter

– innovációért és technológiáért felelős miniszter

Határidő: 2024. május 31.

Orbán Viktor s. k.

Rábamente térképe

Mayer Éva
összeállítása

„Az volt a vágyam, hogy cigány gyerekeket tanítsak”

Interjú Budai Viktorral, az Év Roma Református Pedagógusával

Az Országos Református Cigánymisszió nemrég lezárult szavazásán a szakmai zsűri Budai Viktornak, a tiszakarádi Sánta Erzsébet Általános Iskola oktatójának ítélte oda az Év Református Roma Pedagógusa elismerést. A sárospataki illetőségű díjazott főiskolás éveit a debreceni Wáli István Református Cigány Szakkollégium tagja volt, ma pedig többségében roma gyerekeket oktat, és minden erejével azon van, hogy sikeres életpályát alapozzon meg számukra. Interjúnkban életének kalandos alakulásáról, szakmai pályafutásáról és álmairól kérdeztük.

– Mit jelent számodra az Év Református Roma Pedagógusa díj?

– Azóta keresem a szavakat, hogy hírt kaptam róla. A családom irtó büszke volt rám. Már maga a jelölés is megtisztelő volt, de hogy én kaptam az elismerést... még most sem ocsúdtam fel a meglepettségtől! Szeretnék köszönetet mondani a családomnak és azoknak, akik mentorálták a pályafutásomat, a tanáraimnak és az iskolában dolgozó munkatársaimnak.

– Hogyan döntötted el, hogy tanár leszel?

– Már középiskolás korom óta mozgatott, hogy szeretnék gyerekekkel foglalkozni, az érettségi előtt pedig döntenem kellett. Mivel Debrecenben tanultam, ismertem és szerettem a várost, célszerű volt ott maradnom, így a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolára (amely 2011-ben olvadt be Debreceni Református Hittudományi Egyetembe – a szerk.) adtam be a jelentkezésemet.

– Volt egy meghatározott ok, amiért ezt a hivatást választottad?

– Őszintén megfogalmazva nem emlékszem már, csak tetszett az a dinamika, ahogyan a tanár-diák viszony működik. Szerencsére nekem is voltak remek oktatóim, a főiskolán pedig, a gyakorlatok során folyamatosan alakult ki bennem a szeretet a tanári pálya iránt.

– Jelenleg testnevelést és biológiát oktatsz – miért pont ezt a szakpárt választottad?

– Hivatalosan tanító vagyok, testnevelés szakterülettel. Amikor a tiszakarádi Sánta Erzsébet Általános Iskolában hiány volt biológia szakosból, úgymond „megkaptam” ezt a tárgyat is, melyet az elmúlt két év során nagyon megkedveltem. Emiatt gondolkodom azon, hogy elkezdek egy mesterképzést, de munka és két gyerek mellett nagyon nehéz lenne – így ez egyelőre távlati tervem még.

Budai
Viktor
Magán-
archívum

– Hosszú utat tettél meg Tiszakarádig. Mesélnél arról, hogy mit csináltál előtte?

– 2013-ban végeztem el a főiskolát, és nem nagyon kaptam állásajánlatot. Ezért a feleségemmel nem sokat hezitáltunk: volt egy liverpooli kapcsolatunk, aki felajánlotta, hogy utazzunk ki, és segít helyben munkát keresni. Egy héttel később már Angliában voltunk. A kinti élet kezdetben nagyon nehéz volt. Liverpoolban olyan furcsa tájszólással beszélnek az angolt, hogy alig értettem meg. Csak egy hónap után tudtunk álláshoz jutni: én kemény fizikai munkát végeztem egy áruház összekészítő raktárában. De szerződéssel, és ez volt a lényeg. A feleségem egy csokoládégyárban dolgozott egy évig, amíg várandós nem lett a kislányunkkal. Le a kalappal egyébként a munkáltatója előtt, hiszen rugalmasan álltak a helyzetéhez. A lányom születését életünk fordulópontjának tartom, hiszen utána kezdett megfogalmazódni bennünk, hogy visszatérünk Magyarországra. Nem mondom azt, hogy nem éltünk jól, félretenni viszont nem igazán tudtunk. Ott sem kolbászból fonják a kerítést, és aki mást mond, az hazudik.

– Meddig maradtatok kint?

– 2016 szeptemberében született a lányunk, és azt követően még egy évet és egy hónapot maradtunk Liverpoolban. Amikor elindultunk, még nem hazafelé vettük az irányt. A feleségem keresztszülei régóta kint éltek Kanadában, Torontóban, és átcsábítottak minket a tengerentúlra. A sógorom egy építőipari cégnél dolgozott, én is itt tudtam elhelyezkedni, de egy év után eldöntöttük: hazajövünk Sárospatakra.

– *Mi adta meg a végső lökést ehhez?*

– Mérlegre tettük, hogy a pénz vagy a boldogságunk, a hazaszeretetünk, a családuknk a fontosabb-e számunkra. Nem volt kérdés, melyiket fogjuk választani. Az itthoni környezetet, a nagyszülői szeretetet nem lehet pótolni, ezt pedig nem akartuk elvenni a gyerektől. Igen, tudtuk, hogy valószínűleg szűkösebben fogunk élni, de boldogabban is, és csak ez számított.

– *A családotok hogy viselte a távolléteteket?*

– Hála Istennek, mindkét oldalról támogattak minket, de azt azért bevallották, hogy sokat öregedtek a kintlétünk alatt. Örültünk, hogy évente egyszer haza tudtunk látogatni, de a visszatérés komolyan megviselte őket és minket is.

– *Hogyan kezdtetek „új” életet Magyarországon?*

– Mielőtt elutaztunk volna, mindketten a szüleinkkel éltünk, így kicsit féltünk attól, hogy kezdjük el majd megalapozni az itthoni közös jövőnket. Eleinte a sárospataki polgármester közbenjárásával önkormányzati lakást béreltünk, majd a családtámogatásoknak köszönhetően tudtunk venni egy házat a városban.

– *Munkaiügyben milyen kilátásaitok voltak?*

– Bár külföldön éltünk, képbem voltam az itthoni hírekkel, és folyamatosan szembejött velem, hogy mekkora tanárihiánnyal küszködnek a magyarországi iskolák. Hazatérésünk után nem sokkal a Sárospataki Tankerületi Központ vezetőjéhez fordultam, és azt mondtam neki: nem akarok válogatni a lehetőségek között, de olyan helyen akarok dolgozni, ahol segíthetek, és ahol cigány gyerekeket taníthatok. Ez nekem mindig szívügyem volt. Így jött képbe Tiszakarád.

– *Miért éppen ez volt a vágyad?*

– A Wáli István Református Cigány Szakkollégiumban, melynek a 2012/2013-as tanévben voltam tagja, gyakran hallottuk, hogy ha tehetjük, menjünk vissza a lakóhelyünkre, a saját környezetünkre, és ott próbáljunk segíteni. Akkor megfogadtam, hogy ha tehetem, így fogok tenni, és a mai napig is ennek szellemében végzem a munkám. Tiszta szívből örülök neki, hogy Tiszakarádon nagyrészt roma gyerekeket oktathatok.

– *Mi kellene ahhoz, hogy több gyerek érezze elhívásának azt, amit például te csinálsz?*

– Az akarat hiányának egyik fő oka sajnos az, hogy Magyarországon az emberek nagy része még mindig tele van előítéletekkel. Nézd, engem a szűkebb környezetemben mindenki ismer, mindenki tudja, ki vagyok, mit csinálok, úgymond tisztelet övez. Ha viszont kilépek ebből a komfortzónából, és elmegyek egy másik városba, akkor a borszínem lép az elsődleges ismertetőjegyémmé. Hivatalos ügyek intézésénél, postán, gyorséttermekben, találkoztam

ezzel többször. De legjobban a szórakozóhelyekben folyó kirekesztés háborít fel – nem egyszer, nem kétszer ütköztünk ilyen akadályokba korábban. A legnagyobb ellenérv éppen az előítéletesség volt a hazatérésünk kapcsán. Sem Liverpoolban, sem Torontóban nem találkoztunk ezzel, és sokszor elgondolkodtunk azon, hogy ki akarjuk-e tenni ennek a lányunkat?

– *Szerinted miért nincs több, hozzád hasonló fiatal roma példakép az iskolákban?*

– Sokat beszélünk erről a családommal, de nem tudok rá pontos választ adni. Talán sok esetben az a küldetéstudat hiányzik az emberekből, hogy segítsenek a sajátjaikon.

– *Látod a gyereken annak az eredményét, hogy példát igyekszel mutatni nekik?*

– A legtöbb esetben mélyszegénységben élő gyerekekről beszélünk, ahol ebből fakadóan a szülői háttér sem eszményi. Az iskolában mindent megtehetünk értük, de azt vallom, hogy a gyerekek elsődleges szocializációs környezete a család. Mi csak irányvonalat tudunk mutatni, amely mentén haladhatnak. Ennek ellenére úgy vélem, hogy ha hús gyerekből egy tud kitörni ennek köszönhetően, hatalmas előrelépést könyvelhetünk el. Ha nincs meg a családi háttér, akkor nekünk, szakembereknek kell lehetőségeink szerint pótolnunk a hiányt. Én magam folyamatosan azt sulykolom beléjük, hogy ha végeznek is, hozzám bátran fordulhatnak. Ha látom rajtuk, hogy gondokkal küzdenek, igyekszek segíteni.

– *Milyen kapcsolatban vagy a diákok szüleivel?*

– Nyitott vagyok a kapcsolattartásra – valaki barátságos, valaki nem. Érdekes, hogy a jobban tanuló gyerekek szüleivel könnyebb együttműködni. Ellenkező esetben a személyes látogatás sokat segíthet, de az sem mindig célravezető. Az viszont jól esik, hogy néhány szülő azzal példálózik a gyerekek előtt, hogy „Viktor bácsi hová ért el cigányként”.

– *Értelmiségi pályát választó romáktól gyakran hallani, hogy sok esetben a saját közösségük mondja rájuk, hogy „már nem vagytok cigányok”. Te tapasztaltál hasonlót?*

– Találkoztam már a jelenséggel. Sárospatakon nem volt gond, sokan ismertek, és tudták, hogy minden ember felé nyitott vagyok, soha nem felejtetem el, honnan jöttem. Tiszakarádon azonban más volt a helyzet, hiszen eleinte senki sem tudta rólam, hogy ki vagyok. Régi szakkollégista társaimtól hallom néha, hogy azt mondják ránk: „bemagyarosodtunk”. Mégpedig azért, mert megpróbálunk a többségi társadalom nagy részéhez hasonló életet élni. Személyemet viszont hála Istennek sosem illették ilyen jelzővel.

– *Te magad milyen szülői háttérből érkezel?*

– Csak szuperlatívuszokban tudok beszélni róluk. Édesanyám és édesapám is szegény családban nőtt

fel, nem voltak iskolázottak, de amit lelkileg, szellemileg és anyagilag megtehettek értem és az öcsémért, azt megtették. Tudták, hogy engem a focival lehet megfogni, ezért ha hármast kaptam valamiből, nem engedtek játszani. Áldom őket azért, hogy szűk lehetőségeikhez mértén támogattak, és keményen fogtak engem. A tanulás egyébként olyannyira fontos volt nekik, hogy negyven évesen az érettségit is letették.

– *Mi volt a helyzet a környezetekben, az osztálytársaidnál?*

– Az általános iskolai évek alatt egyetlen roma osztálytársam volt, az unokatestvérem. Mivel a sulink a helyi tanítóképző gyakorló iskolája volt, jó képességű és tehetős gyerekek jártak oda, és nagy dolognak számított, hogy cigány gyerekek is tanulhattak a falai között. Kifejezetten roma példa nem volt előttem.

– *A Wáli István Református Cigány szakkollégiumban viszont annál több, igaz? Milyen élményeket tudsz felidézni az ott töltött éveidből?*

– Amikor főiskolára jártam, a tanítóképző Maróthi Kollégiumában laktam, abban az épületben, ahol a WISZ található. A kuli igazgatója tájékoztatott az akkor, frissen indult intézmény indulásáról – eleinte nem akartam foglalkozni vele, annyira jó közösség vett körül. A tanév végén azonban Uhrin Anikó, a szakkollégium korábbi igazgatója lehívott beszélgetni, és elmondta nekem, hogy miről szól a WISZ programja, és miért éri meg csatlakozni. Beadtam a jelentkezésemet, és kiderült, hogy nagyon jól döntöttem. A cigány identitásunk megélése, a hitélet és a tanulás remek elegyet alkotott, melynek alapján ma is azt mondom, hogy a keresztény roma szakkollégiumok hálózata az egyik legnagyobb kezdeményezés hazánkban.

– *Van olyan szakkollégiumi élményed vagy olyan program, amire úgy emlékszel, hogy nagyon sokat segített neked?*

– Az első KRSZH focikupa 2012-ben mindenképp emlékezetes, hiszen mi nyertünk negyven pluszos gólkülönbséggel, és én lettem a torna gólkirálya. Talán ez az, de minden ott töltött pillanat szép emlék számomra: a közös főzések, beszélgetések, a születés- és névnapok, a szakkolis hétvégék – a sort sokáig folytathatnám.

– *Mit üzennél azoknak a hátrányos helyzetű cigány fiataloknak, akik úgy látják, hogy reménytelen a helyzetük, és nem tudnak kitörni, nem mernek álmodni, vagy lemondtak arról, hogy elérjék a céljaikat?*

– Soha ne tegyenek le az álmaikról, hiszen kitartással és szorgalommal bármit elérhetnek! Bátran használják ki az eléjük kerülő lehetőségeket! Úgy gondolom, hogy aki ma cigánként tanulni akar, annak van rá lehetősége. A fiatalok akár megkereshetnek engem is, ha segítségre van szükségük!

– *Mi az álmod, a vágyad a jövőre nézve?*

– Szeretnék valamilyen mentorprogramot indítani azoknak a gyerekeknek, akiket tanítok, és jó lenne, ha a focival is tudnánk valamit kezdeni helyi szinten, hiszen tapasztalataim szerint ezzel nagyon meg lehet fogni őket (akárcsak engem anno). Ha a szélesebb társadalmat nézzük, nagyon szeretném, hogy az integrációról ne csak beszéljünk, hanem ténylegesen valósuljon meg. Merek álmodni, és minden ilyen kezdeményezésre nyitott vagyok!

Dezső Attila

Országos Református Cigánymisszió

Diákok a tiszakarádi Sánta Erzsébet Általános Iskola udvarán

A szerző felvétele

Becsengettek. Újra a padokban?

A kormány normál menetrend szerint tervezi a tanévet – közölte augusztus közepén az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) –, szeptember elsején hagyományosan indulhat a tanítás. A koronavírus-járvány magyarországi alakulása nem indokolja a digitális oktatáshoz való visszatérést. A kormány, az operatív törzs és a járványügyi hatóság folyamatosan értékeli a helyzetet, és szükség esetén további intézkedésekről dönt. Az iskolák protokollt kaptak a járvány elleni védekezést segítő teendőkről.

A rendhagyó tanévzárást követően több intézményben a nyári szünet sem a szokott módon telt. Vajon hogyan indul az új tanév, mire készülnek az iskolák vezetői, és miként tudják felhasználni szeptembertől az eddigi tapasztalatokat? Összeállítottunkban igazgatók, intézményvezetők válaszolnak ezekre a kérdésekre.

Szabóné dr. Marlok Júlia igazgató *Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest*

Iskolánk a tantermen kívüli oktatás során az elmúlt félévben jelentős tapasztalatot szerzett, amiről tanáraink az iskola honlapján hétről hétre beszámoltak. Bemutatták a gyerekek alkotásait, így a szülők is követni tudták, hogyan folyt az online tanulás az egyes szaktárgyi órákon. Pedagógusaink, diákjaink és a szülők rekordidő alatt alkalmazkodtak a kialakult helyzethez. A kikísérletezett módszereket, ötleteket, platformokat megosztották egymással. Két csoportban, Kiss Mária és Hipik Angéla vezetésével mindenki elsajátította a kiválasztott platformok alkalmazásának alapjait. Azok, akik korábban is használtak ilyen felületeket, kicsit előnyben voltak, de épp az ő segítségükkel zárkózhattak fel a többiek. Csak három tanárunk küldte a tanulóknak e-mailben a feladatokat, ám szeptembertől – ha szükséges lesz – már ők is online tartják az órákat. Ez ma már mindenkitől elvárás, és rutinná is vált.

A valós idejű tanórákat a Zoom felületen oldottuk meg, szeptembertől azonban lehetőségünk van ennél biztonságosabb, hivatalosan támogatott felületet használni. Négy diákunk fordult az iskolához eszközkérésrel, nekik tudtunk szerezni laptopot. Év végén kérdőíves elemzést végeztünk az általános iskolások és szüleik körében. A szülők 80%-ban elégedettek voltak a digitális oktatással. Néhányan több, mások azonban kevesebb gyakoroltatást szerettek volna. A szülői munkaközösség is átállt az online kapcsolattartásra.

Június elejétől négy tanteremben tartottunk felügyeletet. Július 15-én az udvaron megrendeztük az ovis ballagást. Óvodánk folyamatosan, szinte egész nyáron működött 38 gyerekkel. Csak augusztus 10-étől tartottunk egy kéthetes szünetet. Kétfős óvodapedagógus-hiányunk a nyáron egyfősre apadt, szeptembertől pedig egy nyugdíjas kolléganő is segít majd.

Megtörtént a nyolcadik osztályosaink bizonyítványosztása is. A korábban nagyobb létszámú eseményeket bontva, félórás-órás eltolással, emeletenként tartottuk meg a biztonsági előírásokat betartva. Korábban nyitott intézményként működtünk, most viszont a szülők nem léphetnek az épületbe.

Iskolánk a következő három évben is az Oktatási Hivatal bázisintézménye. A nyárra tervezett nyílászárócserék, amire 160 millió forintos támogatást kapott az intézmény, októberre maradtak. Akkor kezdődik majd el a munka, amelyet két-két osztálytermenként fognak elvégezni.

Szeptember elsején hagyományos évnyitóra készülünk, igyekszünk a szabadban megrendezni az eseményt. Amennyiben online oktatásra kell áttérnünk, az már jól begyakorolt és felkészült módon folyik majd.

Palatin Anna igazgató *Tarjáni Német Nemzetiségi Általános Iskola*

A Tarjáni Német Nemzetiségi Általános Iskola, azaz a Grundschule Tarian fenntartója szeptember elsejétől a Tarjáni Német Nemzetiségi Önkormányzat. Három telephelyen, évfolyamonként egy, illetve felsőben két osztállyal, évtizedek óta bázisiskolaként működünk. Tarjánon kívül Vértestolnán és Héregen van telephelyünk, ott összevont osztályban tanítják az alsósokat, akik felsőben már a tarjában folytatják tanulmányaikat.

Helyi működtetéssel még hatékonyabban tudjuk szervezni a kétnyelvű, nemzetiségi iskola mindennapjait. Az identitástudat és a német nyelvoktatás erősítése mellett a hagyományok intenzívebb átadását is szolgálja ez a döntés. Így lehetőségünk lesz egyéb oktatócsomagok megvételére, ami tanáraink továbbképzését is szolgálja. Azt tervezzük –korábban már volt ilyen –, hogy sváb anyanyelvű tanáraink mellett kizárólag németül tudó tanárral gyarapítsuk a tantestületünket, mert nagyon erősen támogatja a nyelvtanulást az, ha a tanár nem tud segíteni magyarul.

Augusztusban legfőbb feladatunk a fenntartó-váltás levezénylése volt. A tanévet egy belső pedagógus-továbbképzéssel kezdjük, mert a digitális oktatás terén számos jó tapasztalatot szereztünk, melynek előnyeit a hagyományos oktatás mellett is szeretnénk kamatoztatni.

Márciusban a szülők segítségével, a pedagógusok lelkesedésével két napon belül megszerveztük az oktatást. Az átállást már akkor felkészülten vártuk, gyorsan kitapasztaltuk, milyen platformokon

megy zökkenőmentesen a kapcsolattartás. Az alsós és felsős tanároknak külön csoportban tartottunk továbbképzést. A gyerekek java része rendelkezett a szükséges eszközzel, aki pedig nem, az kapott az iskolától. Április elejétől ügyeleti rendben fogadtuk a gyerekeket, az online oktatás teljes ideje alatt volt 6-10 gyerek, aki igénybe vette az iskolai felügyeletet, június 2-tól pedig 60-80 gyerek érkezett naponta. Örömmel jöttek be egészen június utolsó napjáig. Elkülönítve, kis csoportokban foglalkoztattuk őket.

Teljesen negatív visszajelzés nem érkezett hozzánk. Minden tanulónk teljesítménye értékelhető volt a tanév végén, de a szülői háttér és az egyéni képességek nagyban meghatározták az online oktatás eredményességét. A tanárok nagyon lelkesen, kiváló anyagokat állítottak össze, minden munkatársam munkájára volt rálátásom, szívesen osztották meg velem a tapasztalataikat. A nagyobb eseményeket is az online térbe költöztettük, folyamatos volt a kapcsolattartás a gyerekekkel és a szülőkkel.

Megszerveztük a nyolcadikos osztályok ballagását, amit az otthon rekedt családtagok élőben követhettek, az évzárót pedig osztályonként félórás csúsztatással tartottuk meg. A szokásos három-négy nyári táborunk idén – részben a járvány, részben a fenntartóváltás miatt – elmaradt, de ezt a visszafogottabb nyarat jövőre, reméljük, ismét a szokásos követi majd.

Bár hagyományos iskolakezdésre számítottunk, azokat a tapasztalatokat, amelyeket a digitális oktatás terén szereztünk, és hasznosnak bizonyultak, a továbbiakban mindenképpen alkalmazni fogjuk. Fordítva is igaz: a legkisebbek, az elsősök számára nagyon fontos a személyes jelenlét, számukra ezt biztonságos módon egy esetleges korlátozás esetén is megszervezzük majd.

Örömmel értesítjük a tarjáni, héregi, vértestolnai diákokat és szüleiket, hogy a Tarjáni Német Nemzetiségi Önkormányzat megkapott minden szükséges engedélyt ahhoz, hogy a 2020/2021-es tanévtől kezdődően átvegye a Tatabányai Tankerületől a Tarjáni Német Nemzetiségi Általános Iskola fenntartói feladatait.

Gratulálunk, sikeres munkát kívánunk!

Bekić Krisztina gimnáziumi igazgatóhelyettes
*Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda,
Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium,
Budapest*

A digitális oktatásra való zökkenőmentes átállást az első két hétben megnehezítette, hogy nálunk szerb nyelven folyik az oktatás. A magyar televíziós csatornákon és az Oktatási Hivatal honlapján ingyenesen felajánlott tanulást segítő magyar nyelvű anyagok átültetése szerb nyelvre sok terhet rótt a kollégákra. A későbbiekben több anyaországbeli intézmény, tankönyvkiadó ingyenes hozzáférést biztosított különféle tananyagokhoz. Elérhetőek voltak a szerb tévécsatornák oktatást segítő adásai, ami jó lehetőséget teremtett. Tanulóink döntő többsége ren-

delkezett megfelelő eszközzel a digitális oktatáshoz, a nehézséget kezdetben nem az eszközök, inkább az informatikai ismeretek, a gyakorlat hiánya jelentette.

Gimnazistáink döntő többsége feltalálta magát. Önállóbbak lettek az időbeosztás terén és azáltal, hogy maguknak is kutatómunkát kellett végezniük az interneten. Az így végrehajtott munkát, az így megszerzett tudást jobban magukénak érezhetik, hatékonyabb ez a fajta tanulás. Előnyös volt, hogy az eltérő képességű tanulók a maguk haladási ütemének megfelelően dolgozhattak, és saját tanulási stratégiát alakíthattak ki maguknak. Meg kellett tanulniuk – ami a felsőoktatásban is fontos és elengedhetetlen lesz számukra –, hogy miként kell kezelni és megjeleníteni a forrásokat, hivatkozásokat.

Mindannyian, tanárok és diákok egyaránt, de különösen az általános iskolás tanulók hiányolták a személyes kapcsolatot, az azonnali visszajelzést, a megszokott szociális érintkezéseket, barátaikat. Ezek azok az évek, amelyekben nagy szerepe van a társas kapcsolatoknak, érthető, hogy megviselte őket ezek hiánya. Az osztályfőnökök az iskolapszichológus bevonásával küldtek gyerekeknek szóló ismeretterjesztő anyagot a koronavírus-járványról, napirend kialakítását, önismeretet támogató, stabilizációs gyakorlatokat.

A szülőkkel az osztályfőnökök tartották a kapcsolatot, ez különösen az első két osztályban volt fontos. Bár kezdetben többen érdeklődtek az óvodai, iskolai felügyelet iránt, azonban végül mégsem igényelték. Óvodánk a nyáron ügyeletszerűen, összevont csoporttal működött.

A digitális oktatásra való áttérésről munkaközösségeink beszámolói és tanítványaink visszajelzései révén sokrétű tapasztalattal gazdagodtunk, új ötletek jöttek a felszínre. A tanulságokat és eredményeket a most induló tanévben is felhasználjuk. Mindjárt szeptemberben egy diákok és tanárok részére szervezett fórumon visszatekintünk ezekre, bemutattunk egy-egy jónak ítélt házi feladatot, prezentációt, megosztjuk a munkaközösségek között a jól bevált módszereket. Úgy látjuk, továbbra is érdemes fenntartani a Google Classroom-ot, ami különösen a házi feladatok kiadását, ellenőrzését, a számonkérést egyszerűsíti. Megbeszéljük az előnyöket, hogy mit tudunk a digitális oktatásból hasznosítani, s miképp lehet a tanárok és diákok informatikai ismereteit bővíteni.

Balányi Klára összeállítása

Mint az angyalok

Beszélgetés Nizalkowski Dorottyával és Fannival

–Külön vagy együtt töltitek a karantén-időszakot?

Fanni: Külön. Dóri Sárospatakon Szabó Leventével és családjával (Levi a vőlegénye és a zenekarunk, a Passed zenei producere), én pedig Budapesten vagyok a szüleinkkel.

–Hogyan élitek meg ezt a kényszerű távolságot?

Dóri: Az, hogy nem találkozunk hosszabb időn keresztül, nem újdonság. Három évig más országban laktunk, mert Fanni a Krakói Zeneakadémia hallgatója volt, én pedig az ELTE jogi karára jártam Budapesten. Az elmúlt tanévet viszont már én is kint töltöttem Krakóban, ahol filmkészítést tanultam, így Fannitól háromutcányira laktunk egymástól.

Fanni: Sokkal jobban is éreztük akkor magunkat mindketten.

Dóri: A mostani helyzetben mindennap hívjuk egymást, írunk egymásnak, hogy tudjuk, épp hogyan van a másik, mi foglalkoztatja. Így próbáljuk áthidalni a távolságot.

– Ami még nagyobbnak tűnhet, mert ikreként korábban az életek nagyon összekötődött. Szorosabban, mint az átlagos testvéreké.

Fanni: Nagyon közel állunk egymáshoz Dórival. Megvannak a babakori képeink, ahogy pár napon is csak összebújva tudtunk elaludni. Közös szobánk volt tizenkilenc éves korunkig, nulla–huszonnégyben együtt voltunk, amíg Krakóba nem mentem tanulni. Azért természetesen mindenben igyekeztünk felülmúlni egymást, a hárfától kezdve a sporton át az iskolai eredményekig.

Dóri: Mindketten versengő típusúak vagyunk, így a leghétköznapiabb dolgokból is versenyt tudtunk csinálni. Tényleg mindenből. Akár abból is, hogy ki ér fel előbb az emeletre, vagy ki nyomja meg a csengőt a gyűjnyál.

Fanni: Ennek ellenére a szüleink sosem akartak külön osztályba járatni minket. Úgy voltak vele, hogy legyünk ott egymásnak. És nagyon jól tették, mert emiatt mindig magabiztosak voltunk, nem maradtunk magunkra sosem.

– Mikor tudtátok megtapasztalni leginkább ezt az összetartozás-élményt?

Fanni: Például amikor tizenkét éves korunk körül ki szerettünk volna menni görkorigzni a Balatonhoz. Anyukánk mindig elképesztő érzékkel jósolta meg, hogy történni fog valami velünk. Nem akart elengedni, rossz előérzete volt, de addig könyörögtünk, míg végül mehettünk. Tíz perc múlva Dóri ráesett egy vaskorlátra, onnan a földre, és brutálisan eltörte a kezét. Szaladtam segítségért, aztán haza, szólni a szüleinknek. Pár perccel később Dórit meghozta egy kedves autós, aztán megérkezett a mentő is. És itt jön az érdekes része a történetnek, ami anyukánkat is nagyon meglepte. Amikor ugyanis Dórit műteni vittek, egész úton azt kiabálta: „Fanni hol van?” Ekkor értették meg a szüleink, hogy mennyire közel is állunk egymáshoz, mit jelent az ikrek közötti szoros viszony.

Dóri: Nekem egy frissebb emlék jut eszembe. 2017-ben elmentünk Hongkongba a Hárfa Világkongresszusra, ahol interjúkat készítettünk híres hárfásokkal a YouTube-ra. HarpFlash-nek neveztük el a sorozatot. Ketten mentünk nyolc napra, és

csak három-négy órát aludtunk naponta, hogy ne maradjunk le semmiről, és mindent meg tudjunk nézni, amit szeretnénk. Reggelente egymást rugdostuk ki az ágyból, este pedig addig jártuk a város, amíg csak bírtuk. Az első két napban csak McDonald's-ban mertünk enni, mert annyira idegen volt nekünk a kínai konyha. Közben bujkáltunk Fanni német-francia professzora elől, nehogy meglássa, hogy normális étel helyett gyorskaján élünk. Rengeteget neveltünk közben. Kimondottan vicces volt, ahogy próbáltuk leplezni a hagymaszagot a világ egyik legnagyobb és leggyönyörűbb hárfavirtuóza előtt. Akkor éreztem testvéretem a legközelebb magamhoz, amikor a világ másik felén „csak ketten” voltunk.

– Ez az összetartás hamar feltűnik azoknak is, akik csak a közösségi felületekről ismernek titeket. De nemcsak egymással, hanem a szüleitekkel kapcsolatban is. Ezt honnan hozzátok?

Dóri: A családukból, hiszen nagyon közel állunk egymáshoz. Mindez talán onnan ered, hogy az életünk első pár évében anya és apa is otthon maradt velünk. Anya gyesen volt, apa minimálbérért volt óraadó egy gimnáziumban, ahova heti egy nap járt be. A szüleink tudatosan vállalták, hogy kevesebb pénzből fognak élni, de kiélvezik, amit a család nyújtani tud. Úgy nevezték a családot, hogy mi vagyunk az „édes négyes”. Sok „előadást” tartottunk nekik otthon. Esténként táncoltunk, énekeltünk, karatézunk, mesét mondtunk, ők meg minden figyelmüket nekünk szentelték. Apa szokta emlegetni, hogy az oviban a „Körben áll egy kislányka” volt a kedvencünk, s mindennap legalább egy órát énekeltük és táncoltunk rá, ő pedig minden alkalommal beállt a körtáncba.

– Az otthoni előadásokat aztán színpadi szerepléssé változott, hiszen saját zenekart alapítottatok, aminek a hárfa a központi eleme. Miért erre a hangszerre esett a választásokat?

Fanni: Ez egy vicces történet. Kicsiként mindig azt hajtogattam, hogy hárfázni szeretnék. A képzeletben viszont nem a hárfa, hanem a líra élt. Azért tetszett meg, mert az az angyalok hangszere. Őket akartam utánozni. Amikor aztán a hangszerválasztáson megláttam azt a nálam kétszer nagyobb valamit, felháborodtam. Mondtam is apának: ez nem hárfa. Vitatkozni kezdtünk, de végül maradtunk. Sőt, Dóri is odajött hozzánk, mert a többi hangszer-nél tömött sorokban álltak a gyerekek, míg a hárfánál rajtunk kívül nem volt senki.

Dóri: Kipróbáltuk, és megszerettük. Hat év tanulás után végül a Szent István Zeneművészeti Szakiskolába jelentkezünk hárfa szakra. Innentől már nyilvánvaló volt, hogy a hárfa fontos szerepet fog betölteni egész életünkben.

– Mi fogott meg titeket benne?

Dóri: Én a sokszínűségét szeretem. Lehet szólóhangszer, de kíséret is. Bármilyen! Rengetegféle hangot lehet kinyerni belőle. Erről csináltunk is egy videót a YouTube-ra a Passed-csatornán, de az csak a töredékét mutatja be a sokoldalúságának. Emellett a hárfa terápiás hangszer is. A rezgéseinek gyógyító és nyugtató erejük van.

– A hárfával egyfajta missziót is folytattok, rengeteg helyre elviszitek a templomoktól akár a tehetségkutató-műsorokig. Ez tudatos?

Fanni: Igen. Mindig is célunk volt, hogy ne csak „elbújunk egy szimfonikus zenekarban”, és ne csak a hangversenyre járó, művelt közönségnek zenéljünk. Szeretnénk megmutatni a hárfát olyan embereknek is, akik nem tudnak fővárosi koncertekre járni, de szeretik a szép zenét. Nem is beszélve a hangszer jótékony hatásáról, amit Dóri említett. Ezért is zenélünk sokat gyerekeknek, időseknek vagy templomokban. De mivel a hárfát kevesen ismerik, a televízióban is fontos fellépni, mert sokan nézik. És emiatt csinálunk könnyűzenét elektromos hárfán.

Dóri: A műfajok keveredése abból is ered, hogy mindannyian mást szeretünk és ismerünk igazán. Fanni a komolyzene szakértője, én inkább könnyűzenét hallgatok, s elég tájékozott vagyok a populáris kultúrában. Levi pedig a közös munka igazi motorja, ráadásul otthonosan mozog a filmezésben és a kísérleti elektronikában. Amikor alkotunk, például a zenekarunkkal, mindannyian a saját részünket, szenvedélyünket hozzuk a közösbe, és az ettől lesz igazán a miénk.

– A zenész élete sok láthatatlan munkával jár. Honnan merítetek erőt újra és újra a gyakorláshoz?

Fanni: Az én motivációm az, hogy szeretek dolgozni. Ahogy Csíkszentmihályi Mihály írja, a flow-élmény nagyon fontos ahhoz, hogy boldogok legyünk. Számomra általában ilyen a gyakorlás. Elmerülök

Szabó Bendegúz, Akvárium Klub felvételei

benne. Fontos persze a rendszeres sport is, hogy ne legyenek fájdalmaim és tudjak összpontosítani, hiszen természetellenes pózban ülök egy sámlin napi négy, hat, de egy turné alatt akár tíz órát is. Aztán vissz előre a sikerélmény is. A fellépéseink *A Dal* című műsorban, vagy hogy megtaláltam a helyem a komolyzenében. Több turnén szerepelhettem. Felléphettem a Notre-Dame-ban a lengyel függetlenség ünnepén, néhány héttel a tüzeset előtt, az utolsó európai zenészek egyikeként. Most pedig már szerződéses kíséret muzsikusként a Krakói Operában és a Krakói Filharmóniában. Nagyon lelkesítő, amikor azt látom egy-egy koncert után az embereken, hogy örömet tudtam szerezni nekik. Ugyanakkor a komolyzenei hárfás munka – a hangversenyektől eltekintve –, főleg tanulóként, nagyon monoton. Reggel felkelek, bemegyek az akadémiára, leülök a hangszer mellé, és a nap nagy részében ott vagyok egyedül. Ezért próbálok sokat zenekarozni, hogy társaságban legyek, és igyekszem olyan zenészekkel körülvenni magam, akikkel jó a közös munka.

Dóri: Ez nekem is nagyon fontos. Ami igazán erőt ad nekem, hogy a szeretteimmel csinálhatom ezt az egészet. Imádom a testvéremmel, a vőlegényemmel közös időtöltést, mindig nagyon jól szórakozunk, amikor épp készülünk valamire, csinálunk valamit. Én akkor vagyok elememben, ha másokkal együtt dolgozhatok. Ezért szeretem a HarpPost nevű blogunkat, ami teljesen családi vállalkozás.

– *Miről blogoltok?*

Fanni: Már 2010 óta vezetjük a hárfás blogot a szüleinkkel, hogy emléket állítsunk az előttünk élt nagyszerű zenészeknek, és megadjuk a megérdemelt figyelmet a hárfának.

Dóri: Akkorra már elkerülhetetlenné vált, hogy a darabokon kívül megismerkedjünk a szerzőkkel, híres hárfásokkal és a hangszer történetével. A blogo-

lás által a világ és a történelem egy olyan szeletét ismerhettük meg, amiről korábban nem is hallottunk. Magyarországon ráadásul különösen elhanyagolták a hárfatörténetet. Pedig világhírű zenészeink és zeneszerzőink vannak, akikről a magyarok még csak nem is hallhatnak.

– *Például?*

Dóri: Itt volt például *Würtzler Arisztid* hárfaművész, aki 1956-ban disszidált az Egyesült Államokba, ahol megalapította minden idők legsikeresebb hárfás együttesét, a New York Harp Ensemble-t. Több mint hatvan országban játszottak,

köztük ötször a Fehér Házban egyszer pedig *Szent II. János Pál* pápának is, sok ezer hívó előtt. Az alapító tagok között több lengyel is volt. Egyikükről, *Eva Jaslarról* portréfilmet készítettünk két évvel ezelőtt. Ez is elérhető a YouTube-on. Szomorúnak tartom, hogy a hárfát tanuló gyerekek nem is hallanak Arisztidról, pedig az életéből akár hollywoodi filmet is lehetne forgatni, olyan érdekes.

Fanni: Gyakorlatilag még a mai hárfás világsztárokkal is ez a helyzet. Ezért is felemelő tudni, hogy az interjúkészítéskor olyan valakivel beszélünk, aki talán a legjobb a maga műfajában, de az emberek nem igazán ismerik, nem értékelik. Ilyenkor pótoljuk kicsit azt, amit a mindig siető közönség elmulaszt. Figyelünk valakire, aki rengeteget dolgozik, hogy másokat szórakoztasson. Köszönetet mondunk a magunk módján. Például mi voltunk az utolsók, akik beszélünk *Barbara Pniewska* lengyel-amerikai hárfással. Valamikor fényes csillag volt, elnököknek játszott, akkor viszont már özvegyen, magányosan élt New Yorkban. Tudjuk, hogy örömet szereztünk neki az utolsó hónapokban. A régen elhunytakról pedig azért jó írni, mert minden dolgos élet megérdemli, hogy emlékezzenek rá.

– *A lengyel közönségre külön odafigyeltek?*

Fanni: Fontos része ez az életünknek, hiszen apa oldaláról lengyel származásúak vagyunk, anyáék ágáról pedig erdélyiek. Száz éve él a családunk Magyarországon, de mindig is tartottuk a lengyelségét. Dédapánk, *Nizalowski Ernő* például önként ment Lengyelországba 1939. szeptember 2-án, a világháború kitörésének másnapján. Később meg is kapta a Lengyel Hadsereg Hőse címet.

Dóri: Apa mindig fontosnak tartotta, hogy ismerjük a lengyel gyökereinket. Lengyelül taníttatott minket, a kezünkbe adta a legnagyobb lengyel írók és költők műveit. Dédnagypapánk kilencvenki-

lenc évet élt, így sokat hallottunk tőle arról, milyen volt a második világháborúban lengyel katonaként harcolni. Apa is rengeteget mesélt. Például arról, mikor a Szolidaritás idején lengyeleket fogadtak a kőbányai lakásukban. Aztán mi is sok nemzetiségi rendezvényen, eseményen vettünk részt, többször hárfáztunk, énekeltünk nekik. Végül mindketten Lengyelországban tanultunk tovább. Ez az életünk része, így természetes, hogy büszkéek vagyunk lengyel gyökereinkre. Magyarok vagyunk, szeretjük Magyarországot, ez a hazánk, lengyel emlékeink ápolásával pedig őseinket, az ő munkájukat és kultúrájukat tiszteljük meg.

Fanni: Igyekszünk minél többet tenni azért, hogy a két nép közel kerülhessen egymáshoz. Sok cikket is írunk a témában ingyenesen, névtelenül a Wikipédiára.

– *Fanni tavaly volt, Dóri idén lett a Wacław Felczak Alapítvány ifjú nagykövete, akinek feladata a hagyományos magyar–lengyel barátság elmélyítése. Mennyire tapasztaljátok valójában ezt a barátságot?*

Dóri: Szerintem a két nemzet között erős a rokonszenv. Amikor Magyarországon bemutatkozom valakinek, sokszor megörülnek a lengyel névnek, és mesélnek egy Lengyelországhoz köthető szép emléket. De Krakkóban is sokaknak felderül az arca, ha mondjuk, hogy magyarok vagyunk. Egyszer például csak ezért kaptunk ingyen innivalót egy sörözőben. Persze ezek csak hétköznapi kivetülései ennek a barátságnak.

Fanni: De ne felejtsük el, hogy mi a lengyelek szemében csak egy kis pont vagyunk, nem a világ közepe! De ezen nem szabad megsértődni, hisz mi sem igazán ismerjük az ő nagyjaikat. Ki hallott például a Czartoryskiakról? Pedig ők magyarok is voltak!

– *Szerintetek mi az, amit tanulhatunk ebből a barátságból?*

Dóri: A legelső, hogy ott milyen igényesek az emberek. A boltok előtt reggel a dolgozók feltakarítanak, és mindenki ügyel, hogy tiszta és csinos legyen a környezete. De ez az igényesség az egészséges étkezésben is megmutatkozik. Krakkóban például nem látni kövér embert. Egyszer szembejött velem egy nagyon túlsúlyos férfi, és amikor elhaladt mellettem, csalódottan hallottam, hogy magyarul beszél... Aztán a lengyelek több helyi terméket vásárolnak, mint mi, és nemcsak menők, de meg is fizethetők a helyi ruhaboltok áruai. Elképesztő, hogy milyen divatjuk van! De van, amit ők is tanulhatnak tőlünk. Például hogy miként kell viselkedni a tömegközlekedési eszközökön. A lengyelek egyébként mindig nagyon udvariasak. A villamoson viszont olyanok, mint a gladiátorok.

Fanni: Szerintem Lengyelország mára igencsak megelőzte Magyarországot, mind anyagiakban, mind lelkiekben. Szinte mindenki jár templomba. Sok velem egykorú pap és szerzetes barátom van, akik részei a civil életnek, ami itthon nem megszokott. A lengyelek tényleg összetartóbbak nálunk, és inkább hisznek magukban és munkájukban, mint az állami segélyezésben. A köztünk lévő különbségek pedig a jólétben egyre inkább megmutatkoznak. Hadd mondjak egy konkrét példát. Dóri joghallgatóként több százezer forint tandíjat fizet itthon, én viszont kinn ugyanannyit kapok ösztöndíjként, pedig nem is vagyok lengyel állampolgár. Szabályosan megköszönik, hogy szorgalmas vagyok, jól tanulok, és öregbítem a jó híreket. Szeretnék ezt a fajta dolgot, szorgalmas példát minél szélesebb körben népszerűsíteni itthon.

Meszleny Zita

A Szívo jezsuita magazinból

Digitalizálták a Laikosz Agonaszt

A Magyarországra érkezett görög politikai menekültek 1950-ben indították útjára *Laikosz Agonasz* (Népharc) című újságjukat. Napilapként indult, majd az ötvenes évek közepétől heti két alkalommal jelent meg, általában négy oldalon. Kezdetben a Révai Nyomdában, majd huszonöt éven át a Franklinban nyomtatták a lapot. A görög katonai junta (1967-1974) bukását követő görögországi politikai változások megnyitották az utat a politikai menekültek visszatérése előtt. A politikai változások nem hagyták érintetlenül a magyarországi görög sajtót sem, 1977-ben megszűnt az újság. A döntés indoka az volt, hogy miután Görögország a demokratizálás útjára lépett, a Magyarországon élő görögök politikai emigráns

státusza megszűnik, a lapra nincs szükség. Az azóta eltelt idő bebizonyította ezen hozzáállás hibáit, hiszen még ma is mintegy ötezer fős görög közösségről beszélhetünk Magyarországon.

A Laikosz Agonasz huszonhét éven keresztül fontos szerepet játszott a magyarországi görögség életében. Tájékoztatót a szülőföldi eseményekről, és foglalkozott az itt élő görögök mindennapi életével, gondjaival. A lap a görög közösség tagjai közötti kapcsolattartás egyik fő eszköze volt.

Az újság megalakulásakor az impresszumban „nem jegyezték a felelős vagy főszerkesztő nevét, mondván a kollektív munkában mindenki felelős a lapért” – olvasható *Papadopoulosz* Filipposz, az újság

‘Ακόμα μιά φωτογραφία από την επίσκεψη του Μανώλη Γλέζου στο ελληνικό σχολείο της Βουδαπέστης που έχει τό όνομά του. ‘Η χαρά των παιδιών καθρεφτίζεται στο πρόσωπό τους. ‘Οχι λιγότερο στο δικό του— γι’ αυτή τή γεμάτη πατριωτική συγκινητική συνάντησή τους.

made by sisi @ agárdi

Laikosz Agonasz, 1965. 02. 10. – Manolisz Glezosz látogatása Budapesten görög menekült gyermekek között

egykori munkatársának írásában. Csúpan 1959-től lett a lapnak főszerkesztője *Driciosz* Thomasz személyében. Őt *Polizosz* Aposztolosz követte, aki 1968-tól 1975-ig látta el ezt a feladatot. Az utolsó két évben (1975-1977) *Carasz* Taszosz volt a főszerkesztő.

A szerkesztőség irodái először a Báthory utca 20. szám alatt, majd a Dohánygyárban (Kőbányai út 22.) voltak, később az Erzsébet királyné útja 6., illetve a Rákóczi út 54. szám alatt. Még később, 1975-től, mikor az újság a Lapkiadó Vállalathoz került, a szerkesztőség előbb a Lenin (ma: Erzsébet) körút 9-11.-ben, a mai New York-palotában, aztán a Madách utcában, végül a zuglói Zichy Géza utcában működött.

Papadopoulosz Filipposz közlése szerint a kezdetekben a lap kiadója – bár ezt sehol nem tüntették fel – a Görög Kommunista Párt Magyarországi Bizottsága, támogatója pedig a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége volt. A Laikosz Agonasz kétnyelvű lapként kezdte a megjelenését, a görög

mellett „szlavomakedón” nyelvű melléklet is megjelent. Az 1956-os forradalom után, 1957-től a lap kiadója a Magyarországon Élő Görög Politikai Menekültek Egyesülete lett, a szláv nyelvű melléklet pedig önálló címet kapott, a „Laikosz Agonasz” cím tükörfordítását: „Narodna Borba”. A szláv nyelvű melléklet 1975-ben szűnt meg. Ekkorra az újság már mindössze havonta kétszer jelent meg, a példányszáma pedig 600 körülire csökkent.

Papadopoulosz Filipposz 1998 szeptemberében a Görög Kulturális Napok keretében a Budapesti Vigadóban rendezett tudományos konferencián részletekbe menően beszélt a lapról és annak munkatársairól is. Mint elhangzott, a lap első szerkesztői *Driciosz* Thomasz, *Maliosz* Lazosz, *Marinelisz* Marinosz, *Hadzisz* Dimitrisz, *Agririadis* Argirisz és mások voltak. Később, az ötvenes évek második felétől és az azt követő évtizedekben a régiek mellett az újság szerkesztői voltak: *Bogdanisz* Vangelisz, *Hriszafisz* Kosztasz, *Roszidisz* Jakovosz, *Polizosz* Aposztolosz,

Szamarasz Jannisz, Szimu Vaszilisz, Karaiszkosz Lefterisz, Alevrasz Dimitrisz, Papadopulosz Filipposz, Ikonomu Jorgosz, Karasz Nikosz, Carasz Taszosz, Athanasziu Hrisztoforosz és Papanikolau Hrisztosz.

A nyomdászok közül mindössze ketten voltak szakképzettek, Cakirakisz Theodorosz, a csoport vezetője és Papadopulosz Mihalisz. Mellettük tanulta meg a szakmát Papageorgiu Nica, aki később a csoport vezetését is átvette. A nyomdában dolgoztak még Sztefanu Takisz, Fundukidisz Szokratisz, Markendudi Eleni, Klicasz Sztotirisz, Sziani Eftichia és mások.

Ami az újság tematikáját illeti, nem különbözött az akkori idők magyarországi napilapjaitól. Az olvasók görög nyelven tájékozódhattak az időszerű magyarországi eseményekről. A nemzetközi élet legfontosabb hírei szovjet forrásokból érkeztek. A görögországi híreket az „Igazság Hangja” rádióállomás szállította. A menekültek életéről szóló rovatok teszik leginkább fontossá a lap kutatását görög közösség számára. Nemcsak a nagyobb közösségek életébe kaphatunk ugyanis betekintést (Dohánygyár, Beloiannis, Miskolc, később Pécs, Tatabánya), hiszen olyan kis mikroközösségek tagjaival is készültek riportok, mint a debreceni, nyíregyházi, ózdi, kecskeméti vagy a váci. Figyelemmel kísérték a görög diákok előmenetelét is. Nemcsak az általános iskolai oktatásról készültek felbecsülhetetlen írások, de több riportban olvashatunk a középiskolában vagy a felsőoktatásban tanuló görög diákokról is. A lap írásai, riportjai nagyon sok magyarországi, vagy azóta visszatelepült görög család számára szolgálnak fontos családtörténeti adalékokkal is.

A lap nyomtatott formában három helyen lelhető fel Magyarországon. A legteljesebb gyűjtemény Beloiannis település könyvtárában található, ahol

az 1952 és 1975 között megjelent évfolyamokat őrzik. Az Országos Széchényi Könyvtárban és az Országgyűlési Könyvtárban 1957-től 1977-ig vannak meg az évfolyamok, de az előbbi gyűjteményben őrznek néhány lapszámot 1950-ból is.

Papadopulosz Filipposz 1998-ban arra tett javaslatot, hogy a lap beloianniszi gyűjteménye Budapesten, a Vécsey utcában kerüljön elhelyezésre, ezzel is megkönnyítvén a korszakot kutatók munkáját. Erre sosem került sor, de a mai korszerű technológiának köszönhetően már nem is lesz rá szükség. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata (elnök 2014-2019: Kukumzisz György, általános elnökhelyettes 2014-2018: Agárdi Bendegúz Szpirosz) 2014-től kezdeményezte a lap fellelhető példányainak digitalizálását. Ebben az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) és annak görög származású nemzetiségi referense, Pancsosz Alexandra bizonyult partnernek. Az OIK és a Magyarországi Görögök Kutatóintézete (igazgató 2015-2019: Szidiropulosz Archimédesz) közös projektjeként, Beloiannis Község Önkormányzatával együttműködésben (polgármester: Papalexisz Kosztasz) a Magyar Tudományos Akadémia műhelyében megtörtént a beloianniszi példányok szkennelése. Ezt követően az OIK munkatársai több éves munkával elvégezték a digitalizálást is, hogy kulcsszavakkal is kutatható legyen az anyag. Ezt nemcsak a görög, de a szláv nyelvű anyaggal is lehetővé tették. A kutatók és érdeklődők az OIK honlapján megtalálhatják a Laikosz Agonasz digitalizált példányait. Mindannyian, akik részt vettek a fenti folyamatokban, óriási szolgálatot tettek a magyarországi görögség történetének kutathatóságáért.

Agárdi B. Szpirosz

Forrás: Papadopulosz Filipposz: *Miként a madarak... 2.*, Budapest, 2005., Újpesti Görög Kisebbségi Önkormányzat. (Az írás megjelent a Görög Intézet honlapján.)

Laikosz Agonas, 1967. 05. 01.
– Spontán tüntetés a Görög Nagykövetség előtt a katonai junta ellen

Magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelés az óvodákban

Tapasztalatok és gyakorlat

Ezt a szakmai anyagot a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ megbízásából készítettem, annak a kutatásnak az eredményeit elemezve, amit két éve magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelést megvalósító óvodák intézményvezetői körében végeztem. A teljes körű tapasztalatok részletes eredményeit szakdolgozatom őrzi, az elemzés – jelen írás – voltaképpen e szakdolgozat kivonata kiegészítve a szaktanácsadás szempontjából is fontos kérdésekkel.

Az eredmények nagyon tanulságosak, olyan összefüggésekre világítanak rá, amelyek a megvalósítás és a szaktanácsadás sikerességét egyaránt befolyásolják. Az elemzésen kívül ajánlásokat is megfogalmazok, amelyek hasznosak lehetnek az oktatásirányítási szakembereknek, óvodavezetőknek, nemzetiségi szaktanácsadóknak.

A kutatásra és az anyag megírására saját szakmai és szaktanácsadói tapasztalataim ösztönöztek. Tudom, olyan terület ez, ami nem mindig a sikerélményről szól. Írásomat roma nemzetiségi szaktanácsadó szaktársaimnak és roma gyermekeket nevelő óvodák vezetőinek ajánlom szeretettel. Azoknak, akik hosszabb ideje végzik már ezt a tevékenységet, vagy most tervezik bevezetni, néha elbizonytalanodva.

Kutatásom célja az volt, hogy felmérjem: a roma nemzetiségi nevelést megvalósító óvodák képesek-e megfelelni a jogszabályban meghatározott elvárásoknak, s mely körülmények befolyásolják az eredményességet (pl. a személyi feltételek, a célcsoport tájékoztatása, illetve ennek igénye).

Feltételeztem, hogy ezekben az óvodákban okoz némi nehézséget a megvalósítás, hiszen a roma nemzetiséghez tartozók nem tudnak kapcsolatot tartani anyaországgal (nincs ilyen), illetve más nemzetiségekkel ellentétben a nemzetiségi nyelvhasználat sem igazán jellemző. Ezt mi sem támasztja alá jobban, mint az, hogy a roma nemzetiségi óvodák mindössze 2%-ában van roma nyelvű nevelés is. Kutatásom arra is kitért, milyen tapasztalatai vannak az óvodavezetőknek, s mit tudnak tenni a kitűzött célok jogszerű és sikeres megvalósításáért. Természetesen arra is kíváncsi voltam, hogy milyen támogatás áll a rendelkezésükre, ismerik-e ezeket és élnek-e a lehetőségekkel.

2015 óta folytatott roma nemzetiségi szaktanácsadói tevékenységemet is meghatározó kérdéskör, hogy milyen tartalommal, miként valósuljon meg a roma nemzetiségi nevelés az óvodában. Az elmúlt években Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Hajdú-Bihar megyében kaptam feladatot. Egy alkalmat leszámítva mindenhol kiemelt kérdés volt: mit és hogyan közvetítsenek a pedagógusok a roma nemzetiségi nevelés keretében.

Az egy kivételt Hosszúpályi jelentette, ahol két-nyelvű óvodai nevelés folyik, gyönyörű példáját adva annak, hogyan lehet elhivatottan, az óvodás

korú gyerekeknek megfelelő tartalommal megvalósítani a nevelési célokat.

A másik fontos kérdés, amiben elég nagy a bizonytalanság, hogy az óvodapedagógus miképp tervezze, illetve dokumentálja a roma nemzetiségi nevelést. Hogyan szerepeljen ez a tevékenység az intézmény stratégiai dokumentumaiban? E probléma megoldása, a segítségnyújtás, amely intézményfejlesztési szaktanácsadói kompetenciákat igényel.

A kutatásról

Az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ adatbázisa, valamint a köznevelés információs rendszer (KIR) közzétételi listája alapján, kérdőívet küldtem minden olyan óvodának, amelynek alapító okirata tartalmazza a roma nemzetiségi nevelést. Százhatvanhat ilyen intézménybe küldtem el a kérdőívet. Három helyről jelezték, hogy bár alapító okiratuk, tartalmazza, mégsem folytatnak ilyen tevékenységet. A fennmaradó százhatvanhárom intézmény 41,7%-a töltötte ki a kérdőívet. A kutatás szempontjából a legalább 70-80%-os válaszadás lett volna optimális, a visszaérkezett kérdőíveket vizsgálva azonban megállapítható volt, hogy az arányok alapvetően nem változtak az egyes kérdésekre adott válaszokban, sőt, nagyon egyértelműek voltak.

Mindenképpen hasznos és tanulságos tehát mind ezt elemezni, mivel kiindulási alap lehet a roma nemzetiségi nevelés fejlesztése során, valamint a szaktanácsadói támogatás indokoltsága miatt.

Rác Zita: A nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesítése a köznevelésben. A nemzetiségi nevelés megszervezésének gyakorlata az óvodákban, különös tekintettel a roma nemzetiségi nevelésre (Szakdolgozat. 2018. BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Intézet Műszaki Pedagógiai Tanszék Köznevelési Mestervezető Szakirányú Továbbképzési Szak – Konzulens: Iszák Tibor).

A legfontosabb kérdések és tapasztalatok

Melyik megyében található az óvoda?

Az ország közigazgatási egységei közül nagy számban valósítanak meg roma nemzetiségi nevelést Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 41 (az összes roma nemzetiségi óvoda 34,3%-a), Nógrád-ban 23 (11,9%), Baranyában 18, Somogyban 17, Szabolcs-Szatmár-Beregben 14 és Heves megyében 13 ilyen óvoda működik. Nyilvánvaló, hogy ott magasabb a roma nemzetiségi óvodák száma, ahol jellemzően nagy létszámú a roma lakosság.

Intézményfenntartó típusa?

A válaszadók óvodájának döntő többsége önkormányzati fenntartásban működik (94%). A KIR adatbázisa alapján 2018-ban egyetlen olyan óvoda sem akadt, amelynek fenntartója roma nemzetiségi önkormányzat volt.

Ez elég beszédes arány, ami egy nagyon fontos kérdést is felvet: az ország legnagyobb lélekszámú nemzetiségének önkormányzata, képvisellete miért nem mutatott szándékot ez irányban?

Ad-e támogatást a nemzetiségi önkormányzat a roma nemzetiségi nevelés megvalósításához?

Itt arra kerestem a választ, mennyire jellemző, hogy a helyi roma önkormányzat bármilyen formában (pl. zenei anyag, könyvek juttatása vagy bármilyen más együttműködés keretében) – hozzájárul-e a roma nemzetiségi nevelés tartalmának bővítéséhez, sikeres, eredményes megvalósításhoz. A válaszadók 46%-a semmilyen támogatást nem kap, 38%-a csak részben számíthatott erre (nem történt kifejtés, milyen formában) és csak 16%-a válaszolt igennel. Meg kell jegyezni, hogy a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX törvény 115. §-a alapján a képviselt nemzetiségi közösség kulturális autonómiájának erősítése érdekében kapcsolattartás, együttműködés szükséges a helyi intézményekkel. A tapasztalat az, hogy ez az együttműködés az esetleges anyagi támogatásban merül ki. Mindenképpen kívánatos lenne, hogy túllépjen ezen a szinten. Ha a helyi roma közösség kulturális értékeit, hagyományait közvetítenék az óvodáknak, ez meg is történne.

Mióta folytat roma nemzetiségi nevelést az óvoda?

A válaszokban ugyan 1970 és 2015 között nagy volt a szórás, de legtöbbször 2008-at és 2009-et neveztek meg a nevelési tevékenység kezdeteként.

A kutatás nem terjedt ki erre, de a saját tapasztalataim alapján azt állapítottam meg, hogy az óvodák, a fenntartói szándékot kifejezve jellemzően az 1993-as kisebbségi törvény alapján vezették be az ún. cigány kisebbségi nevelést, ami akkor az iskolázottságbeli, szociokulturális hátrányok csökkentését tűzte ki cé-

lul. Az alapító okiratokban nagyon sok helyen került rögzítésre ez a „felzárkóztató nevelés”, és benne is maradt. Mindössze az elnevezés módosult az időszzerű jogszabályokhoz igazítva. Így érthető, hogy az alapvetően felzárkóztató tevékenységet felvállaló óvodák nagy valószínűséggel nem készültek fel a roma nemzetiségi kultúra továbbadására.

Nagyon fontos az a tény, hogy a 90-es évek végére megszűnt mindenféle külső szakmai ellenőrzés, szakmai támogatás (pontosabban fogalmazva csak azoknak az óvodáknak adatott meg, ahol a fenntartó biztosítani tudta a szakmai segítség olykor képtelenül magas díját), tehát kapaszkodó nélkül, szakmai, tartalmi támogatás hiányában, ellenőrizetlenül végezték az óvodák a cigány „felzárkóztató” nevelést, teljességgel a vezetők és pedagógusok attitűdjére bízva mindezt. Persze voltak nagyon szép, követendő példák, de tudni kell, hogy ebben a tevékenységben sokat számított a fenntartói szándék, ami azt a többletnormatívát célozta meg, amit erre a tevékenységre igényelhetek.

A gyermekek hány százaléka érintett a roma nemzetiségi nevelésben?

A megadott válaszok kétharmadában (67%) a szülői nyilatkozat alapján 50% fölötti arányt jelöltek meg, egyharmadában pedig 50% alatti. A választ adó óvodák kétötödében volt 90% fölött a roma nemzetiségi nevelésben résztvevők aránya.

Hogyan tájékoztatják a szülőket a nemzetiségi nevelés lehetőségéről? Mik a roma nemzetiségi nevelés igénylésével kapcsolatos tapasztalatok?

A válaszadók 81%-a az óvodai beiratkozás során szóban tájékoztatja a szülőket a roma nemzetiségi nevelésben való részvétel lehetőségéről, 19%-a viszont írásos tájékoztató anyagban. Az óvodavezetők

15%-a válaszolta azt, hogy többszöri tájékoztatás, meggyőzés szükséges ezzel kapcsolatban.

Amennyiben nem szívesen igénylik a szülők, annak mi az oka?

Akadtak érdekes, elgondolkodtató válaszok, pl.: „mivel nem jár pénzbeli juttatással, nem szívesen vallják magukat romának”, vagy „érdektelenek”. Néhányan arra utaltak, hogy a szülők nem értik meg, miért fontos ez: „félnek, hogy hátrányos helyzetbe kerülnek a gyermekeik”. A legtöbb válasz – és szerintem ez jelzésértékű – arra utalt, hogy a szülők bizalmatlanok: „félnek a megkülönböztetéstől”, „tartanak a megbélyegzéstől”, „szégyellik a nemzetiségi hovatartozásukat”, „önmaguk sem ismerik kulturális értékeiket, szokásaikat, nem használják a roma nyelvet”.

Adottak-e a roma nemzetiségi nevelés tárgyi feltételei?

Tárgyi feltételek alatt azt értettem, hogy rendelkezésre áll-e akármilyen zenei hanghordozó, cigány meséket tartalmazó könyv, kézműves tevékenységhez felhasználható anyag, bármiféle roma népismereti kiadvány, módszertani segédanyag. A válaszadók 31%-a felelt igennel, 57%-a írta, hogy csak részben rendelkeznek a felsoroltakkal, míg 12%-a ellátottságát e téren hiányosnak ítélte meg.

Adottak-e a roma nemzetiségi nevelés egyéb személyi feltételei?

Személyi feltételek alatt azt értettem, hogy részt vettek-e olyan képzésen, ami ezzel kapcsolatos, esetleg van-e roma óvodapedagógus, vagy olyan, aki beszél a romani nyelvet. A személyi feltételeket 16% ítélte megfelelőnek, 47% részben megfelelőnek, 23% hiányosnak.

A személyi ellátottság és megfelelőség szempontjából lényeges forrást jelentett a 2011-ben indult ombudsmani vizsgálat, melynek egyik kiemelt területe volt a nemzetiségi felsőoktatás, pedagógusképzés állapotának a bemutatása, valamint az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes jelentése a nemzetiségi pedagógusképzés utóvizsgálatairól. Ez a 2017. évi jelentés azt vizsgálta, hogy a 2011-es ajánlásokban megfogalmazottak öt évvel később érvényesültek-e, illetve a felsőoktatási törvény módosítását követően mennyire biztosított a nemzetiségi szakirányú pedagógusképzés, továbbképzés. A kínálati-keresleti oldalát vizsgálva megállapították, hogy drasztikusan csökkent a nemzetiségi pedagógusképzésre jelentkezők száma a szlovák, román,

szlovén nyelvterületen, valamint nincs ruszin, bolgár, görög, lengyel, örmény és ukrán óvodapedagógus-képzés. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma adatai alapján a 2014/2015-ös tanévben alap-, mester- és osztatlan képzésben összesen ötszázhuszonnyolc hallgató vett részt. Legnagyobb számban a német nemzetiségűek.

És mi volt a helyzet a roma nemzetiségi képzéssel?

Az adott évben negyven hallgató vett részt ebben. Összehasonlítva a roma nemzetiségűek és az intézmények nagy számával, látható, hogy a pedagógusképzésből kikerülők itt sem elegendők, azaz az óvodákban a személyi feltételek nagy valószínűséggel nem fognak megfelelni az elvárásnak. Mivel a nemzetiségi törvény 2011-ben, az irányelveket tartalmazó jogszabály pedig 2013-ban lépett életbe, azok a pedagógusok nincsenek könnyű helyzetben, akik képzésük során nem kaptak roma nemzetiséggel kapcsolatos ismereteket. Szerencsére ma már egyre több olyan képzés kínál lehetőséget, ami tartalmazza a roma népismeretet, hagyományokat. Ez javíthatja, javítja a kialakult helyzetet. Az óvodapedagógus- és tanítóképzésnek ma már része a romológiai ismeretek. A Debreceni Egyetem Gyermekeknevelési és Felnőttképzési Karán indított roma nemzetiségi óvodapedagógus szakon jelentősen nőtt a jelentkezők és felvettek száma, azonban – mint azt már említettem – továbbra is jelen van egy nagy létszá-

mú pedagógus réteg, amely tanulmányai során nem részesült ilyen képzésben.

Van-e az óvodáknak tematikus terve, ütemterve a roma nemzetiségi nevelés megvalósítására?

A megkérdezetteknek 60%-a igennel válaszolt, 40%-ánál azonban nem készültek ilyen dokumentumok. Ez az arány azt jelenti, hogy – jóllehet a személyi feltételek nem elégségesek – az óvodák többsége mégis arra törekszik, hogy rendelkezésre álljon valamilyen segédanyag, gyűjtemény, amit használhatnak.

Amennyiben van tematikus terv/ütemterv, hogyan állították össze?

Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy a kérdéses dokumentumokat a nevelőtestület önállóan készítette-e el, vagy valamilyen külső segítséget (szaktanácsadót, cigány művészt, nemzetiségi önkormányzatot stb.) vett-e igénybe. Mint kiderült, azon óvodák, amelyek rendelkeztek ilyen tervvel túlnyomó többségben (86%) önálló kutatómunkával állították össze ezeket és csak 14%-uk vett igénybe külső segítséget.

Igéynelnének-e olyan segédanyagot, amely ajánlásokat, hasznos ismereteket, roma népismereteket, óvodai anyagokat tartalmaz?

Erre a kérdésre az óvodavezetők 89%-a válaszolt igennel. Elmondható tehát, hogy az óvodák ugyan valamilyen módon önállóan is törekednek a roma kulturális anyag felkutatására, összeállítására, nagy segítséget jelentene azonban nekik, ha rendelkezésükre állna egyfajta központi ajánlás, szakmai anyag.

Igényelt-e támogatást az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központjától?

A válaszadóknak csak kevesebb, mint egynegyede (24%-a) fordult támogatásért az Oktatási Központhoz, 76%-a nem. Az igénylők közül 44%-ban pedagógiai tájékoztatást, képzést, 50%-ban tevékenységlátogatást és a pedagógus támogatását, 6%-ban vezetői konzultációt igényeltek.

Amennyiben nem igényelt, miért?

Nincs rá szüksége – jelentette ki a nyilatkozók 24%-a, 76%-a (!) viszont azt a választ adta, hogy nincs értesülése a lehetőségekről.

2015-től az új típusú szaktanács, valamint pedagógus-életpálya bevezetésével a Pedagógiai Oktatási Központok (POK) biztosítják és hangolják össze – többek között – a pedagógusok, intézmények, intézményvezetők szakmai támogatását. A Nemzetiségi POK országos lefedettséggel látja el a nemzetiségi

oktatást-nevelést folytató intézmények szakmai támogatását. Ami bizonyos, hogy elektronikus elérhetőségen keresztül valamennyi POK folyamatosan tájékoztat, szakmai napokat, műhelymunkákat szervez. Felmerül tehát a kérdés: hol keresendő az oka annak, hogy az intézményvezetők jelentős része az információhiányt jelölte meg.

Hogyan ellenőrzi, követi nyomon a nemzetiségi nevelés megvalósítását az intézményben?

A válaszadó vezetők 26 %-a belső ellenőrzési terv keretében, 40%-a tevékenységlátogatással, 34%-a nevelőtestületi megbeszélés során ellenőrzi az intézményében folyó roma nemzetiségi nevelőmunkát.

A záró kérdés során a vezetők részletesebben is kifejtették a témával kapcsolatos véleményüket. A szöveges válaszok között több olyan volt, amelyben a vezető leírta, hogy van roma óvodapedagógusa az intézménynek, roma dajkát alkalmaznak, s akad, aki romológia szakot végzett. Van, ahol minden évben tartanak roma napot, nemzetiségi napokat. Többen megfogalmazták azt az elvárást, hogy örömmel vennék a roma nemzetiségi önkormányzatok nagyobb elvi és anyagi támogatását is.

JavaSLatok

A szakdolgozatban kiemeltem néhány olyan feladatot, amely a vezetők számára fontos ahhoz, hogy az óvodában sikeresen valósítsák meg a magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelést. Ezek röviden a következők:

- a jogszabályok követése, tájékozódás, hiszen az intézményvezető felel a kötelező feladatok ellátásáért, a szakmai munka színvonaláért;
- a szülők minél szélesebb körű, szükség szerinti tájékoztatása;
- elkötelezettség, elfogadás, nevelőtestület motíválása;
- kezdeményezőkézség, kommunikáció a roma nemzetiségi önkormányzatokkal;
- a roma nemzetiségi nevelés – mint bármilyen más pedagógiai munka – megvalósításának nyomon követése (belső ellenőrzés, tevékenységlátogatás, konzultáció stb.).

Amit a szakdolgozat nem tartalmaz, de a nemzetiségi szaktanácsadás oldaláról megközelítve, érdemes figyelmet fordítanunk rá:

- A tájékoztatásra elektronikus formában visszajelzést kérni például az intézményvezetőtől. Saját bevallásuk szerint ugyanis még mindig sokuknak nincs ismerete a Nemzetiségi POK által nyújtott szakmai támogatásról.
- Képzések szervezése vezetők és pedagógusok számára a roma nemzetiségi nevelés céljáról, módszereiről, megszervezéséről, lehetőleg in

tézményi környezetben, vagy olyan helyszínnel, ami közel van hozzá. Hangsúlyozni szükséges a különbséget a hátránycsökkentő tevékenység és a roma nemzetiségi nevelés között!

– Szakmai ajánlás, tematika közreadása, ami kiindulási pont lehet a roma nemzetiségi nevelés tartalmi tervezéséhez, és a helyi sajátosságok alapján bővíthető, módosítható.

– Jó gyakorlatok közreadása, hogy minél több óvodában megismerhessék ezeket. A jó gyakorlatokat a roma szaktanácsadókkal is szükséges megosztani, megismertetni. Legyen egy tudásbázis, amit bármelyik roma szaktanácsadó ajánlani tud az intézményeknek.

Az oktatásirányítás számára:

– Érdekeltté kell tenni a magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelést megvalósító óvodákban a vezetőket és óvodapedagógusokat. Részesüljenek például nemzetiségi pótlékban. Jóllehet, a jelenlegi jogszabály a nemzetiségi nyelv használatát részesíti előnyben – és ez érthető –, de biztos vagyok abban, hogy ha legalább a minimum pótlékot, vagy egy részét a magyar nyelvű roma nevelést megvalósító óvodák pedagógusai is megkapnák, tudatosabb lenne a tervezés, a meg-

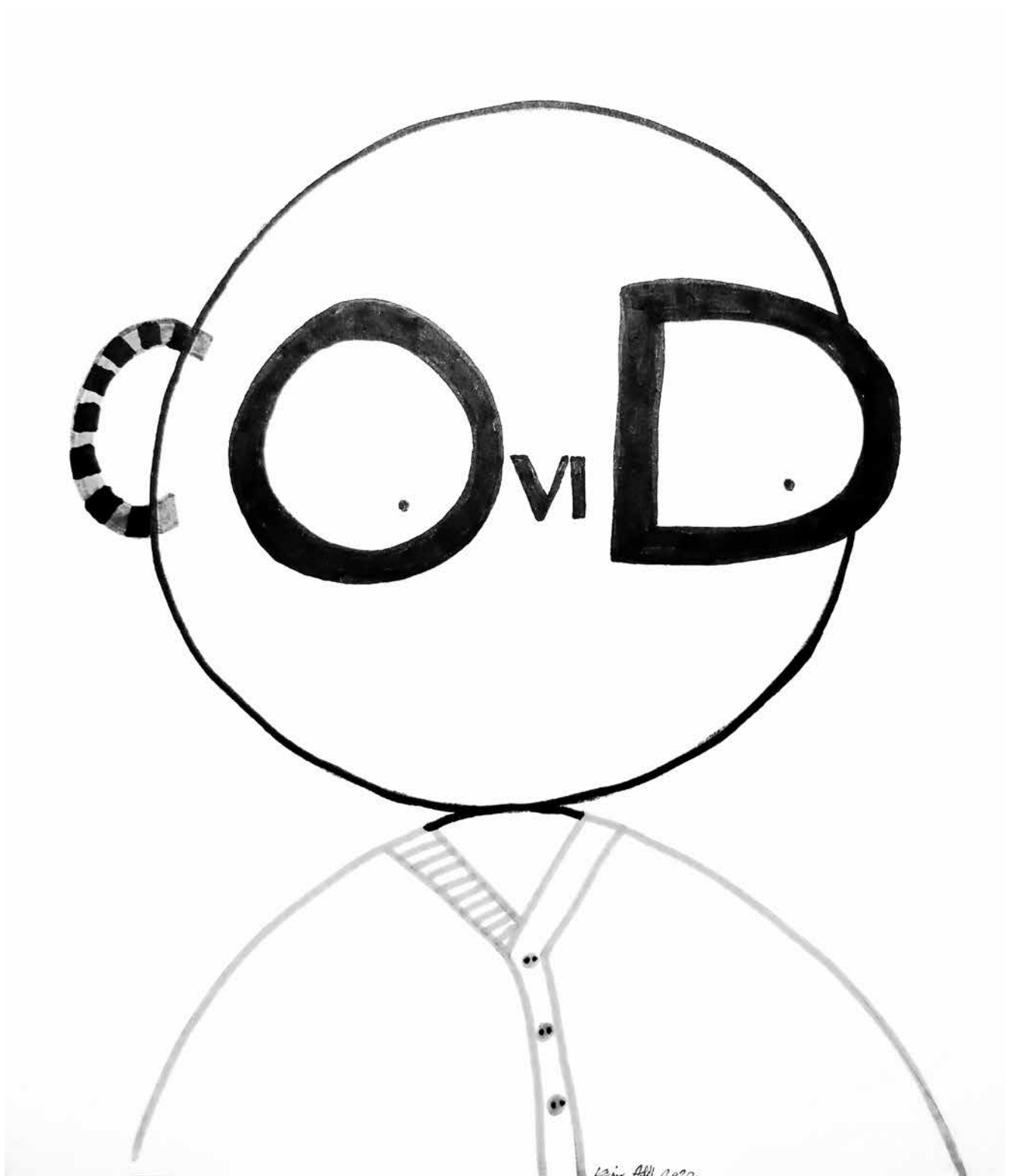
valósítás. Korábban normatíva-kiegészítést kaptak azok a fenntartók, amelyek óvodáiban roma nemzetiségi nevelés folyt. Itt azonban nagyon fontos kiemelni, hogy ezt elsősorban a hátránykompenzálásért, esélyteremtő feladatok megvalósításáért kapták. Erre most a nehéz körülmények között végzett munkáért járó pótlék adható, amennyiben megfelel a jogszabályi feltételeknek az intézmény. Jelen esetben kifejezetten a magyar nyelvű cigány kulturális nevelés megvalósításáról beszélnek.

– Az ellenőrzési oldalról olyan szempontokat kellene beépíteni a pedagógiai – szakmai ellenőrzés folyamatába, amelyek hangsúlyosan erre a területre irányulnak. Ugyanúgy, mint más alapfeladatra (pl. esélyegyenlőség, sajátos nevelési igényű gyermekek nevelése, szervezetfejlesztés) erre a feladatra is nagyobb figyelmet kell fordítani az ellenőrzés során. A szakértők is legyenek tehát felkészültek ezen a területen, amennyiben ilyen intézményt jelölnek ki számukra tanfelügyeletre. Ezáltal az Oktatási Hivatal, a fenntartó és a vezető is visszajelzést kapna az intézményben megvalósuló nemzetiségi nevelés helyzetéről.

Rác Zita
szaktanácsadó

Kiss Adél 2020-as grafikáiból

Zoltán Bárkányi Valkán

A gesztenyefa alatt

– Na, beszélj, haver! Csupa fül vagyunk – bízatták már egyhén pityókás barátai Ján Horký középiskolai tanárt. – Hogy megy a sorod ott az Isten háta mögötti csendes édenben? Na, mondd már!

A négy fiatal férfi, még egyikük sem ünnepelte a harmadik X-et, a kerti vendéglő zöld öntöttvas asztalánál ült egy terebélyes öreg gesztenyefa árnyékában. Nemrég még elválaszthatatlan barátok voltak, s el sem tudták képzelni életüket egymás nélkül. A szilárd barátság alapjait közösen rakták le, hiszen öt évig egy szobában laktak az egyetemi kollégiumban. Ugyanazokat az idegen nyelveket tanulták. Négy évvel ezelőtt azonban, a diploma átvétele után, el kellett hagyniuk a kollégiumot, s így az útjaik is szétváltak. Ján Horký visszatért szülővároskájába német és angol nyelvet tanítani. A barátainak még álmukban sem jutott eszükbe, hogy elmenjenek a fővárosból, és ráadásul szemtelen, nevetlen kamaszokat oktassanak. Ha olykor-olykor találkozni akartak, rendszerint Janko Horký utazott a fővárosba.

– Hej, te aztán élheted a világod nap mint nap! – écelődött komoly ábrázattal a kövérkés Šaňo. – Nincs szebb dolog a világon, mint az ellenállhatatlanul ingerlő szexis érettségiző lányok! Meg azok a kihívóan gömbölyded női csipők és a dévajul ringó kemény mellek! Kit nem boldogítanak, ugye? – kérdezte sunyin és vidáman felnyerített.

Ján Horký a durva tréfákra nem reagált, sőt, rosszulindulatúnak érezte, rosszullesett neki. Inkább a félig kiivott korsójáért nyúlt és a maradékot egy szuszra fölhajtotta.

– Hiszen tudjátok, hogy nős vagyok, a feleségem óvónő – mondta komolyan és elpirult.

– Haver, ne add a bankot! Mégsem lehetsz közömbös annyi csábító, üde lányos szépség iránt. Valld be, elvárásolt! Azt hiszed, vakok vagyunk? – jegyezte meg gúnyolódva a vöröshajú Ondro. – Ne félj, nem szűz az már egyik sem – tette hozzá és jól húzott a söréből.

– Nem bizony – helyeselt Jožo is, aki szünet nélkül falta a sós mogyorót. – Ezek az érettségizők többször szeretkeznek, mint a férjes asszonyok... Hidd el, nekem...

– Meghívhatnád a te drágalátos iskolatársaidat, mármint bennünket, mondjuk egy horgászatra – vette át a szót ismét Šaňo. Te tudod, milyen csalira

kapnak leginkább a ti halaitok! Nem tudod? Hát akkor megmondjuk. A kukacra, testvér, a nagy, vastag kukacra! Hahaha... Arra a horgászatra meg kellene hívnod négy csinos érettségiző lányt is. Kezeskedem, hogy mi gondoskodnánk azokról a kukacokról... Hahaha...

Ján Horkýnak nem volt nevetethnékje, úgy érezte magát, mintha nem is ő volna. Nagyon megbánta, hogy javasolta ezt a találkozót, és komolyan mérlegelte, nem kellene-e innen lekopnia. Hiszen már megittak fejenként három sört és a vörös Ondro a korsókhoz négy féldecit is hozott. Most ő van soron, de még mielőtt megrendelte volna a kört, tanácstalanul körülnézett, majd hirtelen megszólalt.

– Nagy örömet szereztemek nekem azzal, hogy eljöttetek ide – kezdte rekedtes hangon. Köszönöm nektek. Azért hívtalak benneteket, hogy adjatok tanácsot, segítsétek nekem...

– Mennyi kell? – vágott a szavába Jožo és egy kis időre megszűnt rágcálni a mogyorót. – Tudod, vége a nyárnak, túl vagyunk szabadságon... Legalábbis én pénzügyileg nagyon rosszul állok...

– Mi is – bólogattak kórusban a többiek is.

– De összedobhatunk neked – javasolta Šaňo. – Talán úgy tíz-tizenöt ezret...

– Válni fogok – nyögte ki Ján Horký. – El akarok válni...

– Ugyan miért! – hördült fel Jožo, és meglepetésében majd kiugrott az állkapcsa. – Jól meggondoltad? – kérdezte és félretolta a sós mogyorót.

– Marča összeszúrta a levelet a jegyzővel. Most tele van öntudattal, ami még sose fordult elő, arrogánsan felszólított, hogy költözzem el, hogy a gyerek velem marad, és persze a lakás is az övé lesz, amire egyébként a szüleim adták a pénzt.

– Ejha, erre inni kell még egy kört – mondta nagy lélegzetet véve Ondro. – Lehet, hogy ez a szabadság most jól is jön neked?

– Marča szégyentelenül vágta a pofámba, hogy csak azért jött hozzám, mert tanár úr és a filozófia doktora vagyok, így őt is szólíthatják doktornénak – folytatta Ján Horký, csaknem sírva. – Ráadásul gúnyosan és szemtelenül sziszegte oda, hogy a gyerek sem tőlem van, hanem a jegyzőtől.

– Még ilyet?! – háborgott Ondro. – Szégyentelen egy bestia, ringyó...

Az elbeszélés eredeti címe Pod gaštanom, s a szerző Jabloň (Almafa) című kötetében jelent meg 2013-ban.

– Az egész városban azt terjeszti, hogy verem, hogy mérhetetlenül féltékeny vagyok – folytatta Horký szinte sírva. – Hogy elég, ha öt percet kések, úgy elverem, mint a kétfenekű dobót. Hiszen én soha senkit nem bántottam, kisujjal sem nyúltam senkihez... Akkor sem, amikor hirtelen, egyik óráról a másikra elutazott tíz napra az Adriára, ott hagyva rám az alig egy esztendő gyermekeket...

– Meglehet, hiba volt, hogy akkor nem páholtad el alaposan – jegyezte meg tömören Šaňo. – És még rosszabb, hogy egy ujjal sem nyúltál hozzá – jegyezte meg sokatmondó vigyorral.

Az asztalnál síri csend lett. A haverok mereven bámultak maguk elé, kezükben szorongatták korsóikat és lassan kortyolgatták jó hideg sörüket. Arcuk elárulta, hogy még el kellene mondaniuk eddig el nem hangzott kételyeiket, tanácsaikat, hogyan lehetne kijutni ebből a sanyarú állapotból, amibe a barátjuk került. A szavaiból kiérződött, hogy őszinte volt hozzájuk, mert tőlük, a legközelebbi barátaitól várt segítséget. Az öreg gesztenyefa ágairól időnként lehulló gesztenyék koppanásai figyelmeztették őket, hogy ideje véget vetni ennek a semmi jót nem ígérő hallgatásnak. Egyszerűen nem tudták, miként kezdjenek hozzá, hogyan tudnák megvigasztalni a lelkileg sérült barátjukat. Maga Ján Horký sem panaszkodott tovább romlott erkölcsű feleségére. Ahogy fürkésző tekintete barátai arcára esett, az villant az agyába, hogy az ő sorsuk sem éppen rózsás. Keserű érzéssel vette tudomásul, hogy az egykori legendás összetartásuknak, tetteiknek és kölcsönös ragaszkodásuknak már nyoma sincs, elpárolgott, mint ahogy a szellő szétfújja a kemény füstjét. A barátai a felismerhetetlenségig megváltoztak. Itt van például Šaňo. Egy mélabús agglegény lett belőle. A tévázésen kívül más nem érdekli, sem a barátok, sem a csajok. Sőt, már a munkában sem talál örömet. A vörös Ondro

már válás után van és iszik, mint a kefekötő. Nem csoda hát, hogy a következő kört megtoldotta fél deci vodkával. Csak Jožko próbál optimistának tűnni. De hát kit akar becsapni? A napnál is világosabb, hogy az optimizmus színlelésével csupán sikertelenségeit palástolja, üres, unalmas életét. A szomorúság kiolvasható szeméből még akkor is, ha nevet, vagy ha az asztaltársaságot akarja szórakoztatni.

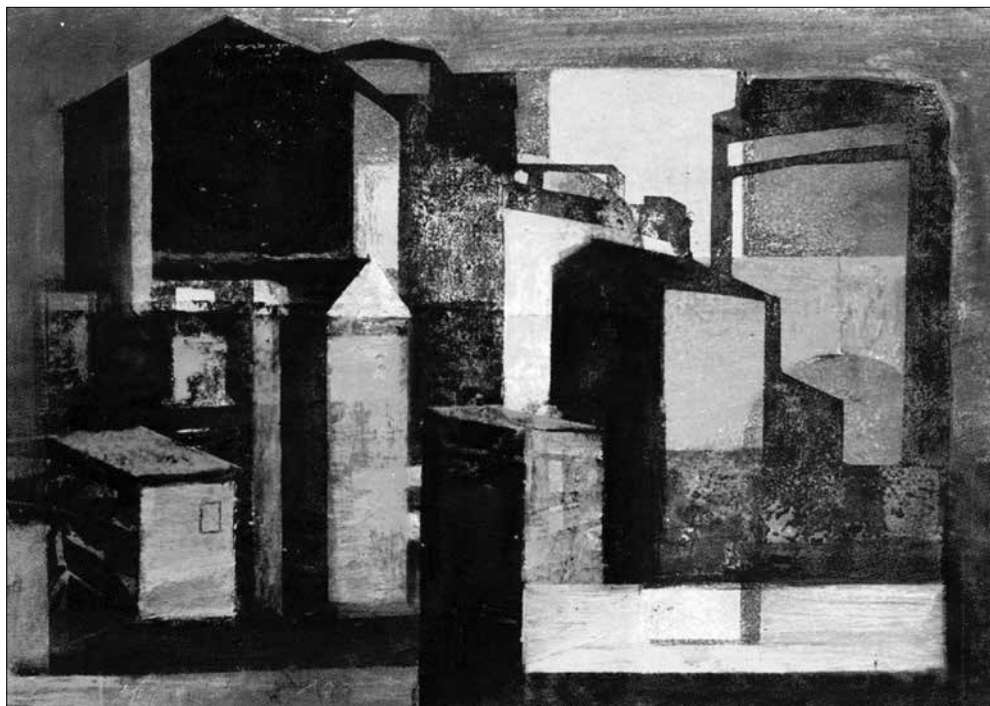
A haverok megitták a negyedik, majd búcsúzóul az ötödik kört is, amolyan „szentjánosáldást”. Ján Horký titkon az órájára pillantott, nem szerette volna lekésni az esti gyorsot. Nem volt hiábavaló ez a találkozó, kinyílt a szeme, legalább tudja hányadán áll velük. Kérni már nem fog tőlük semmit. Ahogy búcsúzkodtak, Jožo könnyedén átölelte és szívből megveregette a hátát:

– Csörögj, ha szükséged lesz a segítségünkre! Itt vagyunk, veled...

– Meg szervezz valami érdekeset a számunkra! – hallotta még Ondro bizonytalan hangját.

Amikor a vonat utolsó kocsija is elhagyta az állomást, és a szerelvény gyorsulni kezdett, Ján Horký hirtelen nagyon rosszul lett. Kóválygott a feje, egész testét elöntötte a hideg veríték. Felállt, táskáját az ülésen hagyta és kiment a folyosóra. Lassú, mély lélegzeteket vett. Kis idő múltán, amikor már kissé megkönnyebbült, sajnálat fogta el arra gondolva, rövid időn belül mit élhet még át. Szomorú a lelke, de be kell látnia, hogy elválnak útjaik, s ő azt nem tudja megakadályozni. Egyedül maradt, mint az ujjam. A felesége kapja majd a lakást, az ingóságokat meg a kétesztendő gyermek nevelési jogát. Hiszen a napnál világosabb, hogy a bíróság így dönt. Mert a gyermek egészséges testi és lelki fejlődéséhez így lesznek biztosítva a feltételek.

Szlovákból fordította: Vércse Miklós

Ezüst György: Tűzfal
(monotípiá, papír, 29x41 cm, 1995)

Szökés

(elbeszélés)¹

Marienka Pákozdióvá váratlanul és titokban tűnt el a faluból, az eset az egész falut megrázta. Mindenki erről beszélt. A felnőttek az utcán, a gyerekek pedig a játszótéren pusmogtak a tanárnő eltűnéséről. Nem búcsúzott el senkitől. Kollégái, ismerősei és az utcabeliek sejtettek valamit eltűnésének okáról, de egyelőre senki nem mert róla nyíltan beszélni...

Marienka öt évvel ezelőtt, kiváló eredménnyel végezte el a pedagógiai főiskolát. Nagyon boldog volt, amikor megtudta, hogy szűkebb hazájában, szülőfalujában kezdheti pályafutását. Hogy tanító-nevelő munkáját ott kezdheti, ahonnan kilenc évvel azelőtt annak reményével indult, hogy általános iskolai tanárnő lesz. Beteljesült a vágya, hogy a falu családjainak gyerekeit taníthassa. Nagyon lelkes volt. Érezte, hogy vörös diplomával a zsebében oda kell mennie, ahol a legnagyobb szükség van rá: a faluba. A saját, személyes problémáival nem is törődött. Tanítani akart, megvalósítani nagy terveit, merész, ifjonti álmait és legalább annyit keresni, hogy ne legyenek anyagi gondjai. Reálisan gondolkodott: tudta, hogy kezdőként nem számíthat magas fizetésre. Úgy döntött, nyugdíjas szüleinél fog lakni, akik talán majd örülnek is annak, hogy öt gyerekük közül legalább az egyik velük marad, és segít nekik... Így nem kell albérletet fizetnie, több marad ruhákra, ételre és talán egy kis szórakozásra is... Túlórákat vállalt az iskolában, helyettesítette a kollégákat, és a tanórákon túli tevékenységekben is szorgalmasan részt vett. Megszervezte például az iskolai vegyes gyermekkorust, amely rövid idő alatt kitűnő eredményeket ért el. A rádióban is szerepelhetett gazdag repertoárjának néhány sikeres darabjával. Mindenholt ott volt, ahol a községi tanács elvárta a gyerekek vagy az iskola segítségét. Mondogatták is róla, új seprű jól seper...

Hamar megszerették a szülők meg a gyerekek is. Kollégái irigyelték az eredményeit és a népszerűségét. Pályája sikeresen alakult volna, ha némelyek nem fedezik fel benne a nőt. És őbenne is felmerült, hogy jó lenne, ha már a saját gyerekeit nevelhetné otthon, családi körben... Bizony, szalad az idő...

Tudni kell róla azt is, hogy már rég férjhez ment volna, ha csak a saját szívére hallgat... De az anyjára hallgatott. Mindig is úgy gondolta, hogy az édesanyja csakis jót akarhat neki.

A tornatanár volt a harmadik férfi az életében. Kisportolt alakja, határozott fellépése és modora nagyon jó benyomást tett rá. Peter elvált és egy gyermek után fizetett tartásdíjat. De Marienka nem bánta. Nem törődött az emberek megjegyzéseivel sem, akik ujjal mutogattak rá, mondván, hogy az a „vén” kujon Marienka Pákozdióvá is elkapta... Tudták, hogy titokban találkoznak Marienka szüleinek tóparti faházában, ott, ahol nyaranta olyan jól érezte magát... Odajárt fürödni meg napozni. Peter soha nem késett. A megbeszélte időben mindig pontosan megérkezett, és azután rögtön bezárták az egyszobás faház ajtaját...

Most azonban nem így történt. Marienka már reggel eldöntötte, nem hajlandó tovább így élni. Peter vagy elveszi őt feleségül, vagy kiadja az útját... Végére is Peternek ez így nagyon kényelmes, ő azonban mégiscsak hajadon! És senkinek nem tesz jót, ha az emberek a szájukra veszik...

Peter aznap is nagyon pontosan érkezett. Hajtotta a hőség is. A hőmérő árnyékban harmincöt fokot mutatott. Szörnyen égetett a nap. Egykettőre lerakta a biciklijét, lerántotta az ingét meg a nadrágját és belegázolt a vízbe. Jót tett neki a mindennapos fürdőzés, mivel a nyári szünetben kiegészítőként dolgozott a kiskocsmában, amelyet az édesanyja vezetett. Jól jött neki a mellékes, mert tanárként keveset keresett...

Fejest ugrott a vízbe, és amikor felbukkant a felszínre, vidáman odakiáltott Marienkának:

– Gyere Marienka, nagyon kellemes a víz. Ússzunk egyet együtt!

Marienka úgy tett, mintha meg se hallotta volna Petert, tovább olvasta az Amerikai tragédiát.² Peter rögtön észbe kapott. Érezte, hogy Marienkával történt valami. Kiúszott a partra és leheveredett mellé a frissen kaszált rét zöld gyepszőnyegére... és elkezdte faggatni.

¹ A szerző *Osudové prelomy/Sorsfordulók (Dolnozemské príbehy/Alföldi történetek)* című könyvéből.

² Theodore Dreiser amerikai író regénye.

– Mi van veled? Megint telebeszéltek a fejed marhaságokkal! Tudom, mit gondolnak rólam! Elvált ember vagyok, gyereke van, mit akarok én Marienka Pákozdióvától! Jobb lenne, ha szedném a sátorfámat és találnék egy hozzám illő nőt. De ki illik hozzám? Megelégettem a házasságot! Nehezen szánom el magam újra... Aki már egyszer megégette az ujját... Más sem viselkedne másképpen. És nem is lenne hol laknunk.

– Nem erről van szó – szólalt meg Marienka reszketve az idegességtől. – Te mindig csak magadra gondolsz! Már régóta együtt vagyunk. Vagy elveszel feleségül, vagy hagyj békén! Hagyjuk abba ezt az egész ostobaságot... Vagy azt hiszed, hogy velem kedvedre kiélheted a vágyaidat, szerelmes szavakat suttoghatsz? Hisz utána mindig elmész, én pedig töprenghetek azon, hogy elveszel-e egyáltalán? Belátom, neked is nehéz... De valamit tennünk kéne... Tudom jól, nálatok nem lakhatunk, és az én anyám sem engedi meg, hogy egy ilyen szoknyapécért vigyek hozzánk, abba a szent házba... De harmadik út is lenne. Elmegyünk együtt egy másik faluba vagy városba; tanárookra mindenhol szükség van...

– Marienka, nagyon jól tudod, hogy anyámat nem hagyhatom egyedül. Apámnak már nincs sok hátra. Nem hagyhatom el őket, csak azért, hogy én boldog legyek... Marienka, erről már sokat beszélgettünk, és mindig megértettél, Marienka...

– Mindennek van határa. És jól tudod, milyenek az emberek...

– Tudom, de mit csináljak? Esetleg keresek valami albérletet.

Az albérletet csak azért említette, hogy véget vessen a végeláthatatlan beszélgetésnek, ami gyakran megkeserítette a kellemesnek ígérkező percekét.

Marienka hajsza haján elsírta magát. Érezte, hogy megint nem jutottak dűlőre ebben a dologban. Talán az albérlet... Ha egyszer sikerülne valami... A kis faház ajtaja újra bezárult. Marienka ellenállását legyőzte a forró pillanatok iránti vágya. Peter tapasztalt férfi volt... Fontosnak tartotta, hogy Marienka se felejtse el ezeket a pillanatokokat...

A forró csókokat és a testi-lelki összefonódást a vízben sem tudta elfelejteni. A hús vizű tóban a hátán lebegve, félig behunyt szemmel újra meg újra átélte a boldog pillanatokokat...

Peter addigra már rég a faluban volt. A délutáni élményeket gyorsan elfedte vele a kiskocsmá vendégháda... Az albérletet pedig amúgy sem gondolta komolyan. Egyszerűen nem is értette, miért ne lakhatnának Marienka anyjánál, ahol három szoba is üresen áll. Náluk otthon más a helyzet. Hárman laknak egy egyszobás lakásban...

Délután négy óra körül megjött Marienka anyja. A faházat a szüleitől örökölte. Kedvenc délutáni elfoglaltsága volt nagyokat sétálni, aztán fürödni a langymeleg vízben. Marienka az albérlet ígérete felett érzett örömeiben úgy döntött, nem hallgat tovább. Amikor hazaértek, így szólt:

– Tudod, anyu, én már egy éve találkozgatók ezzel a Szamossal. Szeretném elmondani...

– Egy szót sem akarok hallani! – vágott a szavába az anyja. – Mindent tudok! Gondoltam, hogy nem tudod, de én mindent tudok rólatok – záporoztak tovább anyja epés szavai. – Csak türelmesen vártam, mikor mondasz el mindent nekem, aki a leginkább érintett. Hiába vártam! Hiába gondoltam, talán csak számítok annyit, hogy elmondod, hiszen nagyon jól tudod, mennyit dolgoztam érted az életben... Diplomát adtam a kezébe. Különben pedig jól tudod, hogy az öt gyereke közül egyiknek se volt olyan élete, mint neked. Mindenki a saját lábán áll, csak te élsz az én kenyereken, és az ember még őszinteséget se várhat tőled! Mi más szellemben neveltünk téged... és azt is nagyon jól tudom, ki az... az a Szamos... Te biztosan nem tudod, mert ha tudnád, lenne benned legalább egy mákszemnyi szégyenérzet, és nem járnál vele. Hát én most megmondom neked, hogy ki ő. Pontos információim vannak. És ezeket nem az utcán szedtem össze. Ide figyelj!

Leült az asztalhoz, mint aki hosszú beszélgetésre készül. Marienka úgy reszketett, akár a nyárfalevél. A falnak kellett támaszkodnia. Jól ismerte anyja természetét és kíméletlenségét. Csakis és kizárólag neki lehetett igaza, és abban a házban csak az történhetett, amivel ő egyetértett... Nem ismert kompromisszumot. Marienka egyszeriben ráeszmélt, kár volt felvetni ezt a kérdést, felesleges minden szó, most az anyja unalmas és kétes szentenciái következnek, amelyek egy másik világban gyökereznek... Lábai reszkettek.

Anyja folytatta:

– Tudod, az a te Szamosod egy kujon, kujonok között is a legnagyobb szoknyavadász, amelyet még nem látott a világ. Mindenki lefekszik, aki egy kis hajlandóságot mutat. És sajnos, sokan vannak ilyenek a világon... De jól jegyezd meg, nem engedem, hogy te is közéjük tartozz... Mi másképp neveltünk téged...

Elhallgatott, látszott, hogy valami olyasmit akar mondani, amitől maga is fél...

– Talán már te is ágyba bújtál vele?

Marienka megijedt. Mintha villám csapott volna belé. Anyja fürkésző szemébe nézett, s mint aki esztét veszítette, tele torokból kiabálni kezdett. Még soha nem viselkedett így. Elhatározta, akkor is megmondja a véleményét, ha utána rögtön kidobja is az anyja... Vértelen, remegő ajkakal, de meggyőződve a saját igazáról, kiadott magából mindent, ami már régóta nyomasztotta...

– Tudod, anyu, meg se mukkannék, ha én lennék az első a családban, aki cirkuszt csinál. De sajnos átéltem azokat az időket, amikor a testvéreim a saját útjukat kezdték járni... Azokat az utakat, amelyeket maguk választottak, és amelyekkel te soha nem értettél egyet. Ez késztet arra, hogy szemtől szemben elmondjam neked az igazat. Tudom, hogy ez nálunk nem volt szokás. Csak neked lehetett igazad...

Marienka nagyot sóhajtott, és gyorsan folytatta:

– Neked csak a címek meg a diplomák számítanak... A vagyon, az már nem! Jól megtanultad, hogy ma már nem lehet és nem is illik a vagyonról gondolkodni... De azt még nem tudod, hogy az emberekben bízni kell... Miért nem bízol például énbennem? Nem vagyok már csecsemő, hogy ne tudjam, kivel akarok járni és kihez férjhez menni... Magam szeretnék erről dönteni... Ne szóljon bele senki, még te sem...

Marienka érezte, hogy túl messzire ment... Elsírta magát és beszaladt a szobájába.

Bezárta az ajtót, nem akart látni senkit. Petert sem. Minden ízében remegett. Nőttön-nőtt benne az aggodalom. E szörnyű percek után mitévő lesz? Az anyja soha nem bocsájt meg neki. Eszébe jutott Peter. Csak őhöz menekülhet. Felvette piros kardigánját és kiszaladt az utcára. Tudta, hogy Peter még a kocsmában van. Biciklire pattant és hajtott a sötét utcákon keresztül. Érezte, hogy valaki liheg mögötte, és el akarja kapni... Folyt róla a veríték, amikor megállt a kocsmá előtt, amely tele volt részegekkel... Fény vetült az arcára. Undor fogta el. A sörrel áztatott padlón papucsos férfi lábak tapodtak. Ő oda be nem teszi a lábát... Hol lehet Peter? Nem látott be a pult mögé. Megvárja, amíg bezárnak. Szörnyű volt: egyedül ácsorogni az utcán... Nincs utálatosabb a részeg embernél, beleköt mindenkibe... Trágárságok záporoztak rá...

Már éppen elindult volna, amikor az ajtóban megjelent Peter, kezében üres söröspoharakkal. Peter észrevette, és odaszaladt hozzá. A poharakból még csöpögött a sárga folyadék...

– Hogy kerültél ide? Marienka Pákozdióvának ilyenkor már ágyban a helye – ugratta, de Marienka sápadt arca és reszkető teste nem jósolt semmi jót!

Marienka görcsösen belekapaszkodott a biciklikormányba.

– Beszélnem kell veled. Nagyon komoly dologról van szó. Eljöttem otthonról... Lehet, hogy soha nem megyek vissza.

– Miért? Mi történt? Már megint az anyád...

– Nézd, ez az én dolgom. Amit mondani akarok, csak mi kettőnkre tartozik...

Peter vörös lett, mint az érett paradicsom. Hogy Marienka ne vegye észre, háttal fordult a fénynek. Nem tudta, mire gondoljon. Talán... talán csak nem az, amitől mindig félt, amikor Marienkától búcsúzott... Az borzasztó lenne! Fülében visszhangoztak Marienka szavai. Nem veteti el a gyereket, ha másállapotba kerül... Jóságos Isten... Megmondom neki, hogy csak akkor veszem el, ha megszabadul a „bátyutól”... Az talán segít...

– Várj, mindjárt záróra, utána mindent megbeszélünk.

Fél óra múlva a lehúzott rolók mögött ültek.

– Ismerek egy kitűnő orvost, tudod, már beszéltünk róla – szakította meg a kínos csendet Peter. – Ha elmondom neki, diszkrétan elvégzi otthon. Nem kell félned, kiváló orvos, a saját autóján odavisz és vissza is hoz... Meg kell értened, most nem nősülhetek... Te is tudod, hogy nincs hol laknunk... És gyerekekkel nem mehetünk albérletbe...

A szavak jégesőként hullottak Marienkára az üres, bűzös kocsmában.

Peter elhallgatott. Felöltött benne, hogy Marienka talán valami egészen más dolog miatt jött. Ő meg itt mindenféle ostobaságot fecseg... Úgy repkedtek fejében a gondolatok, mint méhek a virágzó akácfa körül. De miért nem beszél? Hiszen azért jött, hogy mindent elmondjon neki. „Beszélnem kell veled... nagyon komoly dologról van szó...” És most ez a hallgatás... jaj, ez borzasztó... Tulajdonképpen mi történt ezzel a lánnyal! Hiszen tudja, hogy szeretem...

– Marienka... Marienkám... mondj valamit...

Kinyújtotta feléje a kezét, tétován odalépett hozzá. Hosszú ujjaival átölelte Marienka vállát... Peterből hűvös idegenség áradt. Marienka összeresztette. Minden erejét összeszedte, és kitépte magát Peter öleléséből. Felhúzta a rolót, és nyomban felpattant a biciklire.

Peter utána kiáltott... Futott a bicikli után...

– Marienka... Ma-ri-en-ka-a... Várj! Hisz nem mondtál nekem semmit... Sze-ret-lek...

Marienka kivilágítatlan biciklije egykettőre eltűnt az utca sötétjében...

A biciklit másnap reggel találták meg a falu vasútállomásán.

István Anna fordítása

Szimosz Celepisz életének célja van...

Didimotiho, falusi táj és téli hideg. Szimosz Celepisz magasra húzza a gallérját, és elindul a folyó felé. Leül a folyópartra, hátát egy magas, kiszáradt nyárfának támasztja és nézi a szemközti török partot. Sehol senki, még egy járőr sem tűnik fel. Sem a miénk, sem az övék. Erős cigarettát vesz elő, rágyújt. „Aisze, hol vagy?” – suttogja. „Aisze, Szimosz vagyok! Egyedül vagyok, elpusztulok!”

Senki nem felel neki. Ott ül. Nem számolja az időt, rá sem pillant az órájára. Csak cigarettázik és néz Cöpköy felé.

De ugorjunk vissza az időben öt évet. Nyugat-németország, Wuppertal. Szimosz Celepisz vendégmunkás. Von Paum futószalagján dolgozik. Hosszú csöveket tesz fel, a futószalagra, amelyek Nazimhoz, a törökhöz, mennek tovább, aki nagy alumíniumládákba pakolja őket. Mindannyian vendégmunkások, akik az alantasabb munkákat végzik von Paumnál. A kürt ebédszünetet jelez, Nazim kenyeret, sajtot, olajbogyót, rakit csomagol elő. „Szimosz!” – kiált oda neki. – „Gyere, pajtás!” Szimosz kellenlenül kászálódik fel. Sem a raki, sem Nazim nem vonzza különösképpen. Vonzza viszont Aisze, Nazim húga, huszonkét év körüli lány, kinek tűz gyúl a szemében, amikor Szimoszra néz. Szimosz ettől megmámorosodik, és kétszer körbejárja Nazim szűk szobácskáját. Mit érdekli őt a görög-török viszály, a ciprusi kérdés, és az ehhez hasonló? Neki csak Aisze jár a fejében. Nazim kimegy a dolgát végezni. Szimosz kettesben marad Aiszével a szobában. Odalép hozzá. Fogja a kezét, és gyengéden megcsókolja. Megcsókolja az ujjait. Maga felé fordítja a tenyerét. Liliomfehér kezecke. Azt mondja neki: „Szeni csak szevijorum, Aisze”. Ami azt jelenti, nagyon szeretlek. „Bende” – feleli Aisze. Ami azt jelenti, én is. Szimosz repes az örömtől.

És hogy addig a napig milyen volt az élete? Mindössze néhány szajhával volt kapcsolata még Didimotihóban. De soha egyikük sem fogta meg ilyen gyöngéden a kezét. És ő sem csókolt még kezét soha, egyetlen nőnek sem! Csak az ő kezét. A kezeckéjét, amely egy este titokban egy cetlit nyomott a kezébe. Egy cím állt rajta: Von Aldor Strasse 13. 1. em., 10 órákor. Szimosz elment a címre, a szoba Aisze egyik barátnőjéé volt, aki egyedül lakott Wuppertalban. Aisze már várta. Ajtót nyitott neki, és lesütött szemmel kézen fogta, „Szeni szevijorum” – csak ezt mondogatta, bármennyire is szorosan és vadul ölelte Szimosz.

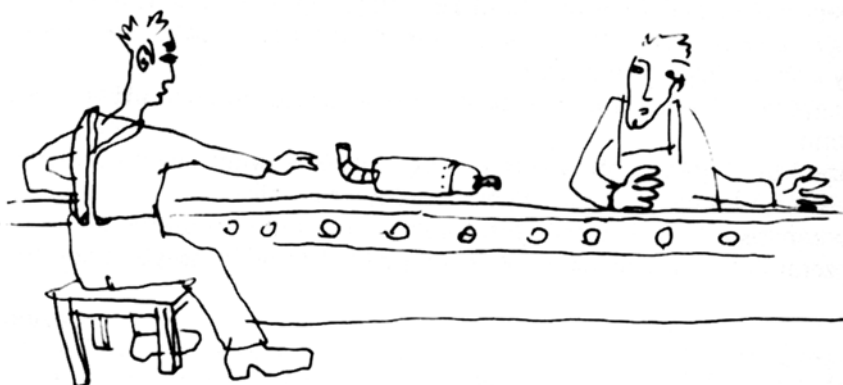
Aisze a Didimotihóval szemben fekvő Cöpköyből való. A határok elválasztják őket, de Wuppertalban nincsenek határok. S egyik testnek a másikon nincsenek határai. Szimosz éjjelente mosolygott: „Ki tudja, hány nagyanyámat és ükanyámat gyalázták meg a török bejek Didimotihóban, s lám, most az én asszonyom való az öveik közül.” Két évig tartott ez a história. Egy reggel Nazim váratlanul bejelentette: „Pajtás, két nap múlva megyünk haza! Ennyi elég volt, az öregeink betegek.”

Míntha fejbevágták volna. Szimosz még a testével sem tudott egy istenhozzádot mondani a lánynak. Csak a pályaudvarra kísért ki. Nazimot megölelte, s Aiszével kezet fogott. Nem bírta azt mondani neki: „Maradj!”, pedig a lány mélyen a szemébe nézett. Egy folyó volt a szeme. Az Evrosz volt, amely elválasztotta őket. De hogy? Hogy lehet egy folyót fehér cövekekkel a közepén kétfelé vágni, hogy ez a miénk, az pedig a tiétek? Hát ketté lehet szelni a vágyat?

Szimosz mélyen leszívja a füstöt. Amióta hazatért, életének célja van. Egy álmodt dédelget. Szeretné, ha háború törne ki. Hogy átkelhessen a határon. Hogy elmenjen Cöpköybe, és a megafonba kiabálja: „Aisze Akve jöjjön a térre!” Akkor odajön Aisze, ő ott áll géppuskával a kezében. A géppuskát ledobja a földre és megöleli Aiszét. Gyengéden megcsókolja a kezét.

Szimosz Celepisz Didimotihóból. Mezőőr. Életének célja van.

Szabó Antigoné fordítása

Jolanka Tišler versei

Hét szelek

Rabul ejtették a hét szelek az igazságot
Följajdultak hát a hét szürke erők
Ujjongtak hát a hét góbék
A pipacsok a puszta pálya mentén
szirmukat hullajtották
Törvény elé citálták az igazság bajnokát
Újsütetű bűnöket olvastak fejére
S törvényt ültek a vasra vert ember felett
Az igazság - Az igazság
Egykor a bűn nem nyerte
El méltó jutalmát
A Nap a Holdnak
Kezet sosem adott
S megszólalt egy seb
Hét erők engem miért gyötörtök
Hét villámok hamis csontot rágtok
Hét szelek - Nem kalitkába való sólyom
Gallyavesztett fa - Többé nem fa
Hét almák álmok útján útra válnának
Útra válnának - s most merre járnak

Bágyadtság

Magányosan és pőrén
állok kínban-nyugalomban

Árva fatörzs
a szürkeség ormán

Simogatnak esők
ölelnek szelek
gyöngye füvek
rendjeleket tűznek

Tudni akartátok
Tudjátok meg hát

Keserves a vakító
hegyre a feljutás

Esőváró

Kopár hegyek kérges-szürke tenyereit
emeld az égre
álmodjam vissza egykor volt ifjúságom
morzsáit
Ejtsd foglyul könnyed gondtalan
mozdulatoddal
ejtsd foglyul gyermekkorom szárnyaló madarait
Rakd fialomba a test szétszórt morzsáit
Etesd meg az agg kagyló
elfeledett éhes vágyait
Csak egy falatot a megfáradt koldus
szájának s támadjanak az alamizsnás nyomorúság
nyomában roskadozó tölgyek
Tudd akkor
a hamvas évek elmúltak
s midőn majd újra az esők érnek utol
valahol a megszelídített boldogság
kanyarulataiban
ne hidd hogy enyhült a vízesés moraja
Csak három ígéreted kelt útra
szürke esők varasára
s nyomorúságos sóvárgások ellen tett fogadalmat
Fel hát
Megkondult új vissza nem térted – a hajnal
Ezüst palástba öltözött agg jegenyék jaja
legyen a csönd örök

Késő vallomás

Midőn bujaságát veszti a haj
S a bor simasága is lehull
Ifjúságom el ne hagyj

Midőn vázádban
A borzadály szirmot bont
Ifjúságom el ne hagyj

Midőn ködfelhőbe
Bújnak a mezők
Boldogságom követlek én

Midőn szikla-fekhelyemre
Sóvár sólyom les
Szerelmem szeretlek én

Még egyszer

Magába zárt a szárnyas éjszaka
Összegyűrt kezére csókot lehelek.
Holdsápadt arccal eléje borulok
Köpenyeim s álarcaim levetem mind.
Szeszélyesen vibrál a hófehér test
Sebzett imát mormol a vérző torok:
Boszorkányos hatalmad emeljen most
Emeljen a mindenség kékjébe
Faljon hát föl összegyűrt kezed!
Még egyszer, csak még egyszer omoljak
Törékeny csillagom ölébe
Aztán soha többé
Mert magába zárt a szárnyas éjszaka
Többé már összegyűrt kezére csókot nem
Lehelek

Lukács István fordításai

A kihalás perspektívái

Amikor a demokrácia hullámai elérték a kisebbségi jogvizeket, a gazdasági hajlamú és jogászai érzékkel megáldott utolsó szentendrei szerbek a kihalás perspektíváit kezdték vizsgálni politikai és pénzügyi szempontból.

Elképzelhetőnek tartották, hogy abban az esetben, ha Szentendre végérvényesen szerbek nélkül marad, az utolsó szentendrei szerbert valamiféle kárpótlást lehet kicsikarni.

Kiderült azonban, hogy a nemzetiségi törvény autonómiarendelethe szerint Szentendre hivatalosan csak akkor maradhat szerbek nélkül, ha ezt a szentendrei szerb önkormányzat megszavazza.

Tudniillik a nemzetiségi törvény a demokrácia olyan magas fokát garantálja a nemzetiségeknek, hogy náluk nélkül semmilyen rájuk vonatkozó dologról nem lehet hatályos döntést hozni, tehát nélkülük a nemlétüket sem lehet megállapítani.

A szentendrei szerbek kihalását csak a szentendrei szerb önkormányzat állapíthatja meg, de ezt nem teheti meg mindaddig, amíg az önkormányzatot alkotó szentendrei szerbek élnek. Viszont ha kihalnak, nem lesz, aki önkormányzatot alkosson, amely megállapíthatná, hogy már nincsenek.

E jogi csávából a szentendrei szerbek a szervezeti és működési szabályzat módosításával próbálták kibújni, indítványozván, hogy az önkormányzat tagjainak mandátuma a halállal ne szűnjék meg. Soron kívüli választásokat kell kiírni, melyeken a békében porladó jelöltekre is szavazni lehetne, miáltal tekintélyes 17. és 18. századi tagok kerülnének az önkormányzatba, például Csárnojevity pátriárka és Venclovity, vagy Jakov Ignjátovity, akinek a szobra ott áll a fűzfa alatt; sőt akár Dodola Pista is.

Máris fogalmazódtak a taktikai lemondólevelek, és beindult a halott jelöltek választási kampánya. A temetőben röpgyűléseket, szavalóversenyeket, tréfás vetélkedőket és néptánc-fesztiválokat rendeztek, az ellenjelöltek kísértetjelmezben járták a várost, szerzetesi göncben riogatták a turistákat az Aranysárkány előtt, a gyerekek fejveszetten menekültek a Lola cukrászdába, Waszlavik Gazember sámándalokat adott elő a Dalmát pincében, Adamis Béla verseinek szerb fordítása (üres) unicumos üvegek leáztatott címkéinek hátoldalára nyomtatva jelent meg, a Bizottság együttes tagjai póparuhába öltözve diszkókólót roptak a Barlangban (sokak szerint egyszerű Szörényi-paródiák voltak), Györe Zsófi kétnyelvű jelszavakat ordibálva furikázott kisteherautóvá alakított villanyzongorán a Számár-hegytől a Pecsoráig, a Vujicsics együttes a Száborna-templom udvarában Vujicsics Tihámér sírtáblájánál játszott a *Nizámi búcsúdal* című török elégiát, s a választási bizottság már éppen ki akarta tűzni a szavazás napját, amikor a pénzügyi osztály beleköpött a levesbe:

– A szerb önkormányzatba beválaszthatják az egész temetőt, de az utolsó szentendrei szerb után járó kárpótlási jegyeket a halottak nem vehetik fel!

– Még Csárnojevity pátriárka sem? – méltatlankodtak a szentendrei szerbek.

Fiskálisaik tanácsára még egy kísérletet tettek a jognak asztalánál. Megszavazták az önkormányzati dualizmusról szóló határozatot, mely szerint a testület két frakcióból áll: a kihalás-megállapító osztályból, melynek tagjai mentesek az életben levés kötelmétől, és a pénzfelvételi osztályból, amelybe csak élők kerülhetnek be.

Jó, de amíg a pénzfelvételi osztály tagjai élnek, addig nincs kihalás, tehát a kárpótlás sem dukál, mondták a pénzügyesek.

– Nem baj, kérünk előleget – kontráztak a szerbügyesek. A pénz átvételekor aláírnak egy szerződést, melyben kötelezik magukat, hogy a lefektetett határidőig ki fognak halni.

Ez ellen már a legagyafúrtaabb állami és pénzügyi rókák sem tudtak mit felhozni, ám a kis létszámú közösségekre jellemző acsarkodó közmentális váratlanul mégis az államkassza javára billentette a mérleget.

A kihalás dátumának kitűzésére összehívott ülésen az élő szerbek nem tudtak megegyezni a halottakkal, mivel kölcsönösen nem bíztak egymásban. Titokban hivatalokba rohagáltak a földön és az égen, fúrták egymást és az ügyet, amelyért harcoltak. Igyekezetüket siker koronázta, a kárpótlást senki sem kapta meg, kihalásuk mindenféle rendszer és szerződés nélkül folyt le, ki tudja, hogyan és mikor.

Utóirat

Mióta fenti írásom napvilágot látott a BARÁTSÁG hasábjain, özönlenek hozzám a fenyegető levelek a túlvilágról („jössz te még a mi utcánkba”, stb.), sőt az önkormányzattól is kaptam egy levelet, amelyben ez áll:

A kihalás-előkészítő bizottság levele

T. Szerző, bizottságunk tagjai felháborodva olvasták *A kihalás perspektívái* című irományát a BARÁTSÁG 1999 novemberi számában.

Eltekintünk most az esztétikai értékeléstől*, ellenben felhívjuk a figyelmét arra, hogy írásában elmulasztotta közölni, hogy a kihalás kinek a nevéhez fog fűződni, vagyis ki lesz az utolsó szentendrei szerb. Márpedig ennek a státusznak a jelentőségét még az Önhöz hasonló korlátolt szellemű emberek is beláthatják.

Ugyanis nyilvánvaló, hogy az utolsó szentendrei szerb nem lehet akárki.

Ezt a funkciót csakis egy nemzetiségi celeb töltheti be.

Bizottságunk ezért pályázatot írt ki a nemzetiségi celeb státuszára, ám kiderült, hogy a kis létszámú szerb nemzetiség soraiban úgyszólván mindenki celebnek számít. Kénytelenek leszünk vetélkedőt rendezni annak eldöntésére, hogy ki legyen a főceleb, aki majd kihal.

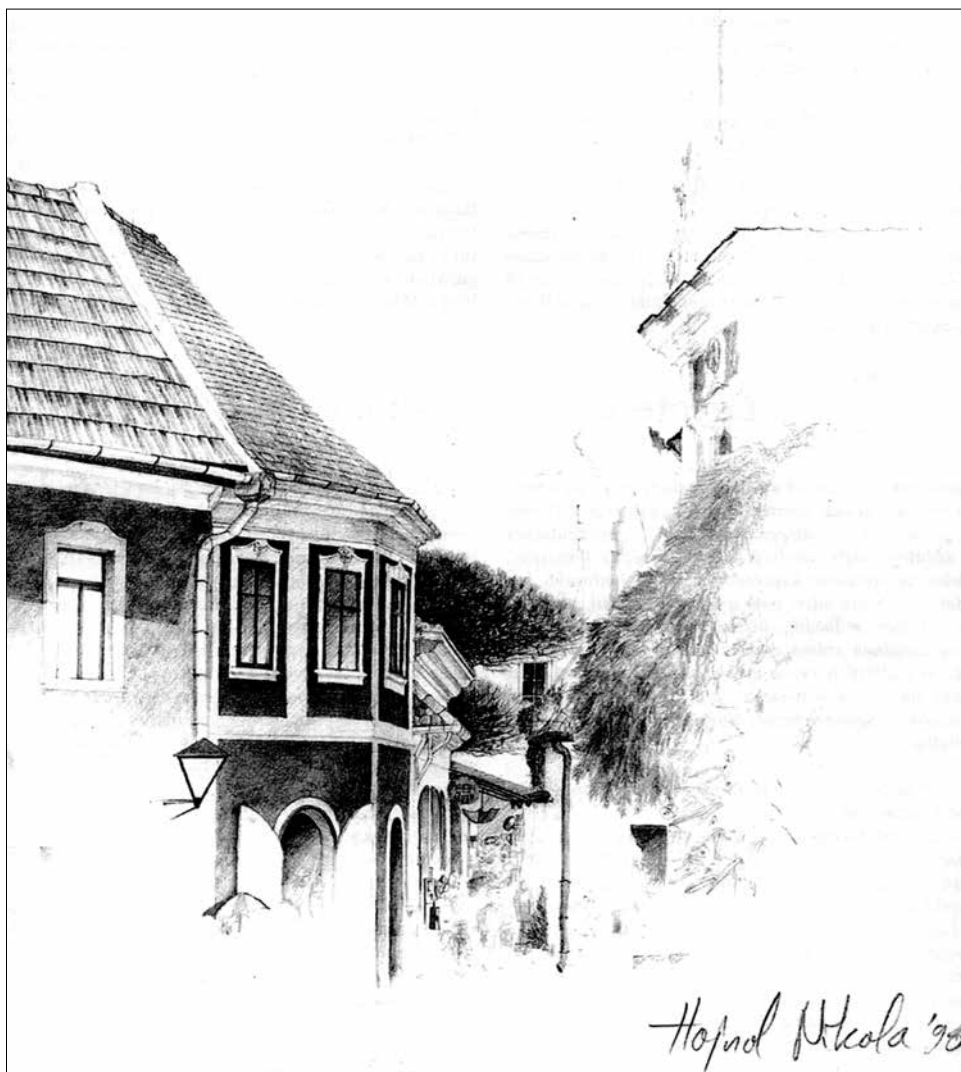
1. A szentendrei Megasztár keretében terveztük a szerb „Hattyúdalnok-versenyt”. Sajnos az éktelen gágogás miatt a városi zajvédők betiltották a rendezvényt.

2. Így merült fel „A szerbeknek való világ” című valóságshow gondolata: úgy véltük, elég, ha kibérelünk Szentendrén egy villát vagy bármilyen más zárt osztályt, ahová becsukjuk a szerbeket, aztán tévén nézzük és sorra kiszavazzuk őket, ám a heti húsz perces nemzetiségi tévémagazin rövidege miatt a vetélkedő túlságosan elhúzódna, és a zárt osztály lakói még a szavazás vége előtt kihalnának, tehát ezt is lefűjtük.

3. Marad a nemzetiségi „Túlélő show”. Ennek keretében a szentendrei Szúnyog-szigetre deportálnánk a nemzetiségi celebeket, és várnánk, ki bírja tovább.

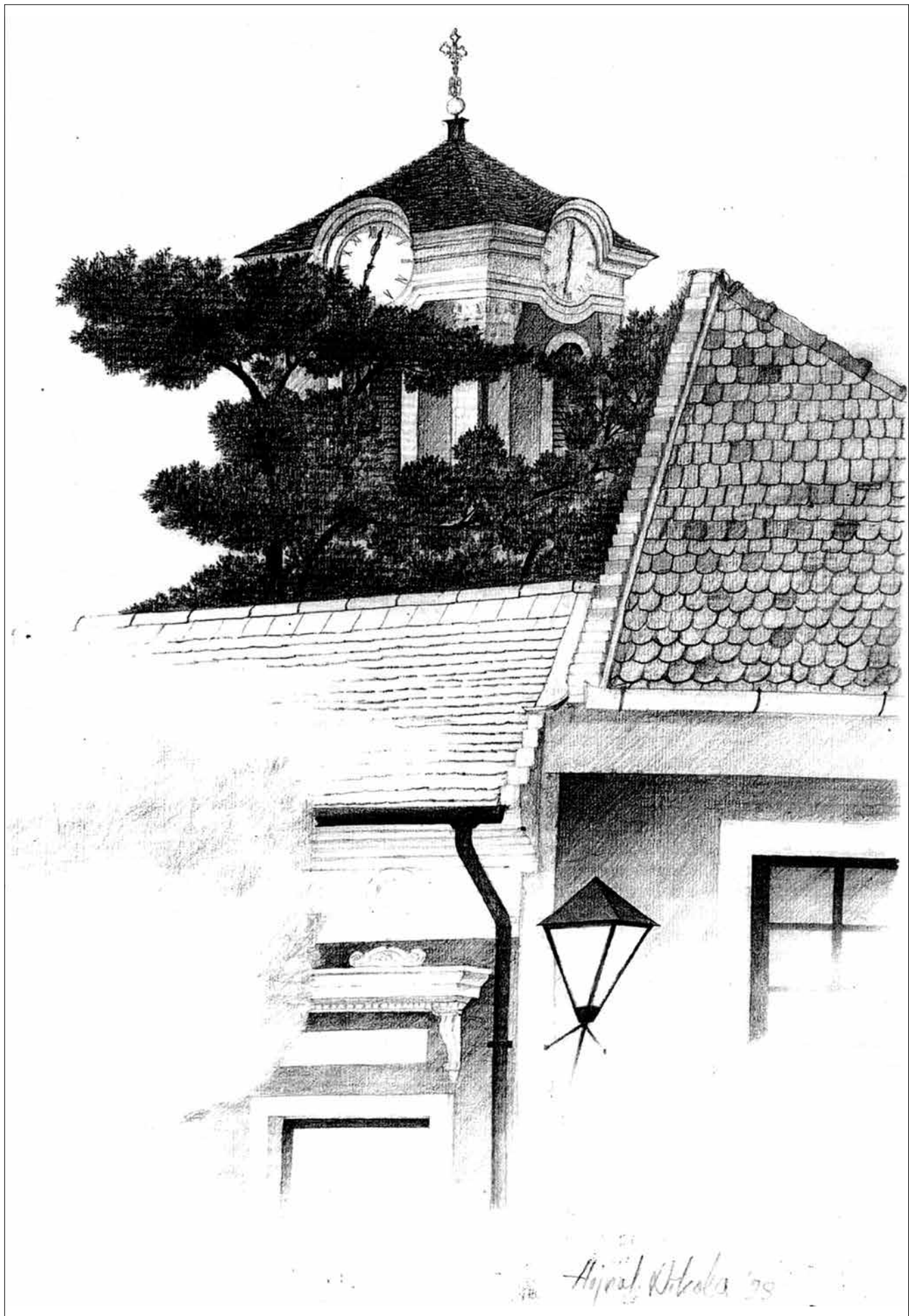
Ám itt jogi problémák merülnek fel. A kisebbségi törvény mindenkinek garantálja a megfelelő nemzeti-ségű szúnyog csípéséhez való jogot, ezért magyar szúnyog csípése a nemzetiségi túlélőversenyen nem számít. Csakhogy igen nehéz megállapítani a szúnyogok nemzeti és etnikai hovatartozását (globális ellenségkép!), hiszen a világ összes szúnyogjának önrendelkezési nyilatkozatában ugyanaz a monoton zümmögés hallható. Maradna a vérvétel, ám ezen a téren semmi esélyünk a szúnyogokkal szemben.

Mindezek fényében felkérjük Önt, hogy eszközölje ki a BĀRĀTSĀG hasábjain egy közlemény kibocsátását, miszerint a kihalás technikai okokból késik, de lázasan dolgozunk rajta.

Nikola Hajnal
szentendrei
motívumokat
megőrkítő rajzai

* A levélben csak néhány olyan szakkifejezés olvasható, mint a „mocskos pófája”, a „rohadt klaviatúrája”.

Berényi Mária versei

Reggel

álmosan csörög a vekker
az asztalon ronggyá olvasott
verseskötet és szemüveg
a párnán arcom lenyomata
méreg-keserű gondolatok
kavarognak koponyámban
szemben melankólia
rak fészket
fülemben zárok
minden sóhajt
fáradt pillantásom előtt
fénylő képek elsuhannak

Őszi séta

megfáradt fák alatt,
sétálgatok az őszben
ki nem mondott szavak
visszhangja kísér
szabadjára engedem
gondolataimat
fojtogat a
torkomba akadt szó
érzem szívem akadozó
lassuló dobogását
megszököm a
szavak gyűrűjéből
és jönnek
lehajtott fővel a hétköznapiak

Sorsom kispadján ülve

Természetes állapotom a kimerültség
s most sorsom kispadján ülve
azon töprengök, hogy
holnap ismét ballagok a rendelőbe,
számtalan kivizsgálásra
testemben a fájdalmak lüktető tébolya
botorkálok az aggodalmak
kerítéslécei mögött
szótlanság fojtogat, csend feszít
erőt vesz rajtam a rosszkedv
óránként fél centit apad a remény
kitágult pupillák tükrében
megnézem magam
elfogadom az elfogadhatatlant

Szívem botlik sóhajtól fulladozva

Szemem látomásokba réved
Idegen vagyok önmagamnak
Az este rátelepszik kezem fejére
Szívem botlik sóhajtól fulladozva

Ketten vagyunk, én és a világ
Csak a dac tartja bennem a lelket
Letörölték arcomról a hovatarozást
Ismeretlen utak kresztáblái igazítanak
a végtelenbe

Ezredváltó tavasz

Tavasz-istennőhöz
rebegünk bús imát,
hogy eltüntesse
a tél kezenyomát
Isszuk a fényt szomjas,
csodaváró szemmel
Ezredet váltva,
jövönket mímelve

Bizonytalanság

Újabban minden átrendeződik
az emlékezet is kezd furcsán szelektálni
szavak szótagokká hullottak szét
ismétlődnek a miértek
s megváltozik az érték
Mit tehet a költő
egy kiszámíthatatlan
ezredévnek lelegején,
hisz végét járja minden,
amiért érdemes volt verset írni!

Magány

Ébred a szóban a csend
Kopott a szív és a világ
Minden múlt időben van már
Nincs mit mondanom,
A szavak várhatnak
Nincs mit mondanom,
Ezek néma fájdalmak

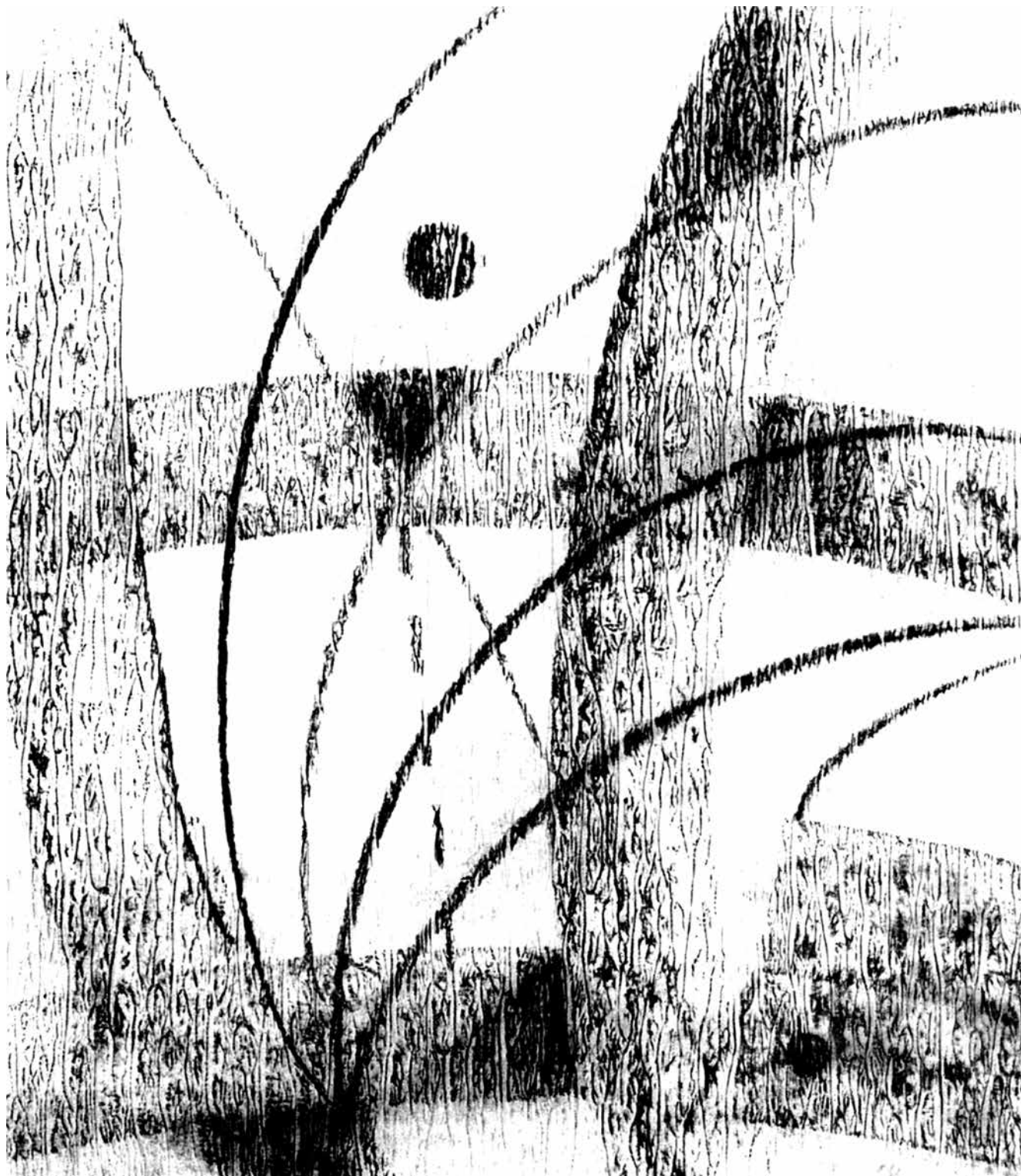
Negyvenen túl

Az ember így negyvenen túl már belátja
erénye talán nincs is, csupán hibája

Fénytelen robotként mozdul benne az idő
szíve ritmusa is mily elnyűtt, meggyötört

S egyedül van, mint egy sarki jéghegy
többé nem lesz szállása új szenvedélynek

Zsibbadt erek útjain ered meg a vér
aszalt szerelem tántorog a lét peremén

Stefan Orojan pasztellrajza

Szürkület

Szürkületben jöttek ki hozzánk az erdőséltre, a jegyző, meg a tanító. Összeírtak bennünket, és közölték, hogy a gyerekeknek iskolába kell járni. A szüleink sírtak, jajgattak.

– Jaj, drága jegyző úr, minek ezeknek iskola? Mink is megvoltunk nélküle, ezeket a szegény ártatlanokat minek kényszerítik? Hát nem jó ezeknek itthon, hát mit vétettünk, miért büntetnek?

– A törvény előírja – mondta a jegyző. Maguk szembeszállnak?

Egy hét múlva beparancsoltak mindenkit a jegyzőségre.

– Na, emberek! Kezdődik az iskola. A gyerekek ott legyenek, megértették?!

Nagy tanakodás kezdődött az öregek között, hogy el kéne szökni nyugodtabb vidékre. De akkor meg valami rendelet jött a letelepedésről, az idő is kezdett zordulni, így hát maradtunk.

Félig meztelenül – négy lány és három fiú – bevonultunk az iskolába. Kicsit késve érkezünk, jöttünk felállt mindenki és megmerevedett. Egy pillanatig a tanító sem tudott mihez kezdeni. Aztán előkapott egy másfeles nádpálcát és az asztalra csapott:

– Leülni! Karokat hátra!

Tétován, megszeppenve álltunk az ajtóban. Nem mertük átlépni a küszöböt. Csak később eszméltünk rá, hát itt volnánk az iskolában, ide parancsoltak bennünket. Szüleink naponta borultak térdre a tanító előtt, így könyörögtek neki, hogy hagyjon már minket békén, hogy engedjen el már minket, különben felakasztják magukat. A tanító azonban hajlíthatatlan maradt. Most is hamar feltalálta magát: amint a hét kis vadembert megpillantotta az ajtóban ácsorogni, kiűrtette az első padokat. Ide ültetett minket, utána meg elmondott egy szép hosszú beszédet, hogy új vendégek érkeztek, fogadni kell őket, még hozzá szeretettel...

– Nézzétek csak – szólt az osztályhoz – nézzétek csak, milyen értelmes az arcuk! És lám, milyen hajlékonyak, ügyesek. Biztosan jól lehet velük fogócskázni, labdázni. Játsszatok velük ugyanúgy, mintha a társaitok volnának! Vegyétek be őket magatok közé! No, hadd lássam! Ki barátkozik velük?

Két hasonló rongyos cselédgyerek jelentkezett. Más nem.

Hosszú ideig a plafonon járattuk a szemünket. Nem voltunk hozzászokva a fedett helyiséghez.

– Ne a plafont bámuljátok – mondta a tanító –, ide nézzetek, ahol én ülök, a dobogóra!

Ezt a szót akkor hallottuk először. Dobogó! Közülünk a legnagyobb, Jóska bátyám mert először a tanítóra nézni. Ő volt a legbátrabb. Így esett rá a tolmács szerep is, hiszen rajta kívül egyikünk sem tudott tíz-tizenöt magyar szónál többet.

– Félnék, tanító úr – mondta a bátyám. Én is úgy látom: mozog a plafon.

Nagy nevetés tört ki az osztályban. A tanító alig győzte a pofonokat osztogatni, hogy helyre álljon a rend.

Jó pár nap eltelt, amíg megszoktuk, hogy fedél van a fejünk felett. Kaptunk palatáblát meg palavesszőt. Kezdtek a betűket rajzolgatni. Mindegyikünk keze alól szépformájú karikák sikeredtek. A tanító állandó figyelme is fokozta igyekezetünket, s amit csináltunk, nemsokára végig is hordozta a padok között. Külön is foglalkozott velünk. Dicsért, ha egy hajszállal előbbre jutottunk. Ennek az embernek köszönhetjük, hogy hat évig ott maradtunk, és nem szöktünk el az első próbálkozás után.

Tanítónk a negyedik vagy az ötödik napon jött rá, hogy mi nyolctól négyig tulajdonképpen nem eszünk. A többiek elmentek ebédelni, mi meg üldögéltünk, firkálgattunk.

– Ti mikor esztek? – kérdezte egyszer, amikor ebédidőben betévedt az osztályba.

– Majd, ha hazamegyünk – mondta Jóska, a képviselőnk.

– Máskor nem tudnátok?

– Tudni tudnánk.

Akkor aztán beterelt minket a konyhába és hatalmas tál töpörtyűt tett elénk, meg kenyeret, zöldpaprikát.

A tanító addig nem engedett el bennünket, amíg el nem fogyott az utolsó szemig.

Másnap megbeszélte a családokkal, hogy egyesével eljárhatunk hozzájuk ebédelni. Mindennap más portára. Tényleg úgy is lett. Öt éven át adtak bennünket kézről kézre a faluban az emberek, többségük svábok, de magyarok is. Olyannyira hagyománnyá vált ez, hogy még nyolc évvel később a feleségem is így kapott ebédet. Az az igazság, hogy ez egy különleges falu volt... Sokat köszönhetünk nekik.

Kiss Adél 2020-as grafikáiból

Semmivel sem érek kevesebbet!

A fiatal ügynök – civil ruhában, ahogy parancsnoka utasította – szolgálatra jelentkezett a szövetségi marsallnál. Maga a szervezet újonca volt, s jól tudta, hogy elsődleges feladatuk a körözött bűnözők kézre kerítése mellett a tanúvédelem. Most csak annyit kötöttek az orrára, hogy ezúttal egy kivételes feladattal megbízott csoportnál helyettesít valakit két hétig. Igyekezett utánanézni, mik lehetnek a szervezet kivételes feladatai. Olyan ügyekben is küld az elnök szövetségi marsalokat, amikor az adott állam kormányzója a helyi erővel nem akar, vagy nem képes érvényt szerezni az Egyesült Államok törvényeinek. Minden karhatalmi és védelmi erőt utasíthat ennek kikényszerítése érdekében. Többnyire akkor van ilyen szerepük, ha bizonyos emberek biztonsága csakis külső erővel teremthető meg. Ezért is nem egy déli ügynököt bíztak meg, hanem őt utaztatták ide, New Orleansba.

– És kit fogunk védeni? – kérdezte meg, miután a két másik marsallnak is bemutatkozott, és zakója ujjára húzta a fontos szerepét jelző szalagot.

– Az emberi méltóságot – felelte a parancsnok, elvágva minden más feleletet.

Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor azt észlelte, hogy a két gépkocsi egyre nyomorultabb házak között kanyarog. Egy viszonylag takaros kis előkertes ház előtt álltak meg.

– Várjuk a célszemélyt! – intézkedett rádión keresztül a parancsnok. – Ti menjetek előre! Sam, te ellenőrizd, ott vannak-e már a rendőrök, és elegendők-e a féken tartásra. Jelentsd, ha erősítést kell rendelnem oda. Tegnap megint többen voltak a randalírozók, pedig már azt hittük ennyi idő után végre lenyugodtak. Joe! Ma te kezdesz a terem előtt, az új fiú fog majd váltani. Kutasd át a helyiségeket, mielőtt a célszemély megérkezik. A napi rutin szerint járj el!

A hátsó autó azonnal el is indult. Nem lehetek még messze, amikor kinyílt a ház kapuja és egy fekete bőrű asszony, karján csecsemővel, négy gyerektől kísérve kilépett rajta. A legnagyobb kislány – hat-hétéves forma – hófehér blúzban, sötétkék kantáros rakott szoknyában, szép rózsaszín kardiánban, fehér térdharisnyában és fekete lakkcipőben, kezében nagyobbacska iskolatáskával, szaladva indult a kocsihoz. Olyan volt, mintha egy népszerű gyerekdivatlapból lépett volna elő.

– De hisz ez egy fekete vakarcs! – szakadt ki a csodálkozás a fiatal rendőr száján.

– Talán valami bajod van a feketékkel?! – mordult rá a parancsnok.

– Semmi bajom velük, csak azt hittem, hogy a célszemély, valami nagy ember.

– Megnyugodhatsz, Tom! „Nagy ember” ő, bármilyen kicsi. Igazi hős! Láttad volna, amikor a legelső nap az ordibáló, dulakodó tömeg várta! Alig tudtunk a rendőrökkel utat törni közöttük. Tülköltek, trombitáltak, köpködtek felé. Olvastad volna, amit a tábláikra írtak! Petárdákat robbantottak mellettünk, de Ruby nem sírt, nem fordult vissza, úgy vonult köztünk felszegett fejjel, mint egy kis katona. Mi mindannyian büszkék vagyunk rá, hogy őt védhetjük. Történelmet csinál!

– Dehogyan voltam, hős, Charlie bácsi! Egyébként meg szép napot! – ült a kislány a hátsó ülés láthatóan megszokott helyére. – Mondtam már többször is: nagyon buta voltam. Azt hittem, hogy valami fesztivál van... Meg aztán még olvasni sem tudtam. A másik iskolában, ahol szeptemberben kezdtem, csak két-három betűt tanultunk még.

– A William Frantz általános iskola – mindjárt odaérünk – csak öt háztömbnyire van, de ez egy csak fehérek számára fenntartott iskola volt. Feketék kizárólag a színes bőrűek iskoláiba járhattak. Azok tömegiskolák voltak, pocsék oktatási eredménnyel. Ez a kicsi lány a lakásától több mérföldre levő iskolába kényszerült – magyarázta ifjú kollégájának, az imént Charlie bácsinak nevezett parancsnok. – Mindent elkövettek, hogy megakadályozzák az elkülönítés nélküli oktatást. A bíróság már hat éve alkotmányellenesnek és felszámolandónak ítélte a gyakorlatukat, de hat év kevés volt a közös oktatás bevezetésére. Ennyi volt, és idén lejárt a türelmi idő. Erre kitalálták, hogy egy előzetes tesztsorozattal bizonyítják be, hogy a fekete gyerekek ostobábbak. Hogy alkalmatlanok a magas színvonalú iskolai követelményeknek megfelelni. Olyan tesztet állítottak össze, hogy annak alapján a felvett fehér elsősök több mint felét ki kellett volna vágniuk. A sok próbálkozó fekete gyerek közül azonban hatnak mégis sikerült elérni a kívánt szintet. (Az egyik, aki fölöttemb okosnak bizonyult, itt ül mögöttünk.) Aztán szeptembertől novemberig mégse engedték ide őket. Az első félév több mint fele már letelt. Ezért rendelték ide minket.

– Mondd meg, Ruby – hadd tudja meg Tom is –, mi lett a többiekkel?

– Megdolgozták őket, hogy mégis inkább maradjanak „a saját fajtájukkal”. Csak az én szüleimet nem tudták meggyőzni... Sem akkor, sem utána.

– Mert, hogy az édesapját elbocsátották a benzinkúttól, ahol dolgozott, mivel a fehérek tiltakozásként

nem mentek oda tankolni. A nagyszüleinek is felmondták a mezőgazdasági alkalmazást. A környék boltosai nem szolgálták ki az anyját...

– És te mégse féltél? – ámuldozott az „új fiú”.

– Jaj, dehogynem! Amikor azt kiabálták ritmusra, hogy „Agyoncsapunk, megdöglesz, kis fekete patkány!”, vagy amikor póznákra kötött kis koporsókat lengettek, bennük fekete játékbabákkal – akkor nagyon... Meg, amikor a fenyegető levelek egyikében azt írták, úgy merjek enni-inni bármit is az iskolában, hogy megmérgeznek vele.

– Tényleg, Ruby! – vágott közbe a parancsnok. – Nem láttam az ételhordódat.

– Ma Barbara néni hoz nekem ételt. Saját főztjét, még süteményt is sütött. Azt mondta, ma az ő vendége leszek.

Charlie bácsi máris magához ragadta a rádiótelefont.

– Joe, kérdezd meg Barbarát, hagyta-e, akár csak kis időre is őrizetlenül az ételhordóját! Ha igen, szólj vissza. Ha nem, akkor, mostantól ügyelj arra is!

Amikor kiszálltak, tíz-tizenöt tüntető és öt rendőr nézett egymással farkasszemet. Hogy mit kiabáltak, nem lehetett hallani, mert azt elnyomta Frank Sinatra hangja. A parancsnok új szokása volt, hogy teljes erőre tekerte valamelyik rádió műsorát. (Arra azért ügyelt, hogy ne Louis Armstrong vagy más fekete híresség hallatsszék. Nem akart olajat önteni a tűzre.) Így aztán csak a csoportosulás ökölrázása és a dühtől torzult arcok tették egyértelművé a szándékukat. No, meg a felirataik, de azt Ruby most sem láthatta, mivel a hozzájuk csatlakozó Sam bácsi a

testét lapjával a kislány és a tüntetők közé feszítette. Így aztán a két záptojás is az ő zakóján csattant szét.

– Ilyen is már rég volt – jelentette ki bosszankodva később, ingujjra vetkőzve.

Mindannyian az igazgatói titkárságra vonultak.

– Helyettesítő emberem, Tom Hopkins kezd most itt – tájékoztatta az iskolavezetőt a parancsnok. Egy óra múlva, ő váltja Joet. Ma csak ők lesznek bent az épületben. Sam és én kint ügyelünk a bejárat előtt... Nyugtalanít, hogy megint erősödik a tiltakozás. Persze ki-kí a maga autójában – tette hozzá Samnek ki felé jövet. – Elviselhetetlen bűzt árasztasz.

Egy óra múlva a tanteremnél történt meg az őrsegváltás.

– Pontos vagy, „új fiú”! Ezt szeretem.

Miután Joe minden itteni feladatot sorra elbeszél, Tom egy szempillantást vetett a kis ablakon keresztül az osztályterembe is. Meglepve látta, hogy Ruby és a tanítónő egyedül van a harmincős teremben.

– Csodálkozol, mi? – kérdezte Joe, de meg sem várva a választ folytatta. – Az első napon minden beíratott fehér gyereket egyesével kirángatott az anyja vagy az apja. Kiíraták az iskolából. A gyerekek után a tanárok is „kiszálltak”. Egy sem akadt, aki vállalta volna a „koszos nigger” tanítását... Pedig mindig ilyen patyolat tiszta, mint ma. A koszosabb fehérek pedig nem zavarják őket. Némelyik gyerek úgy szaglik, mintha hetek óta nem látott volna fürdővizet. Akkor jött ez a tanárnő Bostonból. Csakis ő foglalkozik vele egész nap. A szünetekben sem jönnek ki, legfeljebb idáig – mutatott az illemhelyre, aminek ajtajára valaki vörössel ráfestette: „Négerklotyó!”

– Miért nem mázolja át? És miért hagyják itt ezeket a gyalázatos rajzokat is a falon?

– Az ajtóra a főnök azt mondta, hogy hagyjuk a mostani állapotában! Így legalább még nagyobb biztonságban vannak. Fehér diák szerintem még véletlenül sem lép be. Akkor sem, ha mi nem vagyunk itt. A takarítók viszont biztos, hogy nem jönnek. A kislány és a tanítónő takarítja egyedül. Vécépapírt is maguknak kell hozniuk. Egyszer még a vizet is lezárták, de a főnök úgy megfenyegette őket, hogy azóta nem próbálkoztak vele újra. A gúnyrajzokat, amikor itt kezdesz majd reggel, mindig szedd le! Ne lássa szegény Ruby! Csak amik szövegesek, és hibásan írtak, azokat hagyj fenn! Persze csak, ha nem nagyon kegyetlenek. Ruby kijön egy piros tintás tollal, és kijavítja rajtuk a helyesírási hibákat. Ez a kettő is azért maradt fent, hogy aki készítette, lássa: a gyalázott kislány, még az anyanyelvét is nála értőbben használja... Egyébként olyan okos ez a kislány! De hisz te is megtapasztalod majd. Csak győzz válaszolni a kérdéseire, vagy hallgasd a felnőttes magyarázatait. Két óra múlva jövök leváltani.

Amikor Tom egyedül maradt, igencsak unatkozott. Semmi nem történt érrefelé. Többször is benézett hát a terembe. Azt látta, hogy Ruby a nagytáblán számol valamit, a fiatal tanítónő pedig – olyan huszonhat-huszonnyolc éves lehet – helyeslőn bólogat.

– Csodaszép nő – állapította meg magában. Láthatóan árad belőle a jókedv. Amennyire innen látszik, még a haja is mosolyog.

Amikor legközelebb betekintett, Ruby épp felvasott egy könyvből, majd együtt kacagott a csinos oktatójával. Az újabb beleséskor Ruby éppen buzgón körmölt. Írja, amit a válla mögött, fölé hajolva diktál neki ez a szemrevaló nő.

Kicsit csalódott, amikor egy kicsit pihenni kijöttek, s meglátta az ujján a karikagyűrűt, és hallgatta Ruby lelkes újságlását.

– Mrs. Henry, Barbara néni – mutatott fővetéssel a megnevezett hölgyre – azt mondta, hogy, ha továbbra is ilyen szorgalmasan tanulok, akár még elnöke is lehetek majd az Egyesült Államoknak – mondta nevetve. – Hát nem képtelenség? Fekete bőrű elnök? Női elnök?

Kihasználva, hogy Barbara asszony magára húzta az illemhely ajtaját, s nem hallja, hogy mit mond, tovább folytatta Tomhoz címzett szózuhatagát.

– Tudom, hogy lelkesíteni akar, de ez azért mégis csak csacsóság. Nem igaz? Tanulok én anélkül is. Nagyon is eltökélt vagyok.

– Csakugyan, milyen választékosan és felnőttesen beszél – futott át a gondolat Tomon.

Már éppen kérdezni akarta, hogy honnan ez az eltökéltség, ám Ruby nem hagyott erre időt, úgy folytatta. Nyilván örült, hogy ilyenkor a szünetekben – ha már játszani nem engedik a többi gyerekkel – mással is beszélhet, nemcsak Barbara néniel.

– Amikor apud kidobták az állásából, egy szomszédunk szerzett neki új munkahelyet. Azt mondta azért, mert kötelességének érzi, hogy segítse az

ügyünket... Így mondta: „ügyünket”, pedig fehér volt. Amikor anyut nem szolgálták ki egyik boltban sem, a fekete szomszédjaink vásároltak be helyette. Ki sem kellett mozdulnia, mindent a házhoz hozták. Ilyen úri dolgom még sohasem volt – mondogatta. Amikor híre ment, hogy én vagyok a legelső fekete diák, akit kénytelenek felvenni egy addig csak fehéreknek fenntartott általános iskolába, egy csomó szép, nekem való ruhát, cipőt küldtek. Volt olyan is, ami még az üzleti csomagolásban volt. Azért postázták hozzánk, hogy semmivel se legyen rosszabbul öltözött, mint a többiek. Mit gondol, lett volna valaha is egyetlen ilyen szép ruhám? A családnak nem futotta volna ilyenre soha. Voltak, akik csekélyke pénzt is küldtek, hogy segítsenek. A nagyiék is sokan támogatták, amíg újra rendeződött a sorsuk. Jött hozzám egy pszichológus bácsi is, hogy teljesen ingyen segítsen elviselni azt a sok bántást, ami ér. Aztán itt van Charlie bácsi, Joe és Sam, akik hősnék tartanak, és azt mondják, hogy büszkék rám. Pedig tojással, paradicsommal, üvegekkel dobálják, néha még le is köpik őket miattam. Talán még Eisenhower elnök úr is büszke rám, aki ide küldte őket, hogy nyissanak nekem utat, és védjenek meg. Meg Barbara néni... Épp múlt héten mesélte, hogy közölték vele: jövőre már nem taníthat ebben az iskolában. De nem bánkodik emiatt. Azt mondja, minden közös tanóránkra emlékezni fog. Szeretne öregkorában is olyan büszke lenni rám, mint mostanság. Fekete közösségek írnak nekem biztató leveleket. Ők is a hősöknek tartanak. Claudette Colvinhoz hasonlítanak... Ő az a tizenöt éves fekete lány – talán hallott róla –, aki öt éve nem volt hajlandó a fehérek számára fenntartott helyét átadni egy fehér nőnek a buszon, és ezért letartóztatták... Én még nem tudnék ennyire bátor lenni. De azt tudom, hogy kötelességem megmutatni, hogy semmivel sem érek kevesebbet, mint a fehér diákok... Eddig még egyetlen órát sem hiányoztam. Barbara néni ugyanazokat a teszt-dolgozatokat íratja velem, mint amit a többi „fehér iskola” elsősei kapnak. Mindegyiket kiválóra írtam... Már a félévzárókat is! Anya mindennap azzal a kérdéssel indít útra, hogy „Ugye tudod, hogy mi a dolgod?”. Én meg mindig visszakérdezek:

– Hát hogyan tudnám?

Az 1950-es évek második fele és az 1960-as évek a fekete öntudatra ébredés időszaka volt. Az „Amerika vagyok én is!” belátása és beláttatása. A polgárjogi mozgalom számos példaképet és hőst állított ki. Ruby Bridges is egyike volt az országszerte ismertté lett neveknek. Martin Luther King, Ella Baker, Rosa Parks mellett az ő nevét is örökre megjegyezték. Pedig csak hatéves volt! Az iskolába vonuló felemelt fejű dacos kislányról híres festmény született, könyvet írtak róla, megfilmesítették gyerekkorát, ő maga is kiadta az emlékiratát. Későbbi életében is polgárjogi aktivistaként, vezetőként, alapítóanytevőként küzdött a rasszizmus ellen, az emberi egyenjogúságért.

Hegedűs Sándor

Anagrammák

Az anagrammák olyan kifejezések, szósorok, melyeket más szó vagy szavak betűinek felcserélésével kapunk. Az alábbiakban hat név betűit kevertük át anagrammákká. Hat olyan személy vezeték- és keresztnévét idézzük fel, akik maradandó nyomot hagytak a magyar kultúrában, koruk jeles írodalmárai vagy előadóművészei voltak. Segítségként megadjuk az illetők születési és halálozási időpontját, foglalkozását és érdekességképpen eredeti, születéskor anyakönyvbe jegyzett családi nevüket is.

- a) **LÁNYKORI ASZÁLY**
(1908–1938) író, színműíró, újságíró
eredeti nevén *Ausländer*
.....
- b) **A DONI GÁZ GYÉR**
(1863–1922) író, költő, drámaíró, újságíró
eredeti nevén *Ziegler*
.....
- c) **NYIRADÉKTÉPÉS APRÓZZA**
(1793–1872) opera-énekesnő, vándorszínész
eredeti nevén *Schekenbach*
.....
- d) **SIETŐ DÁN PROF**
(1823–1849) költő
eredeti nevén *Petrovics*
.....
- e) **ÉG FIA HOZ**
(1936–2002) parodista, humorista előadóművész
eredeti nevén *Hoffmann*
.....
- f) **DRÁGA ÁGYBOR**
(1922–2006) színművész, ikonfestő
eredeti nevén *Arklián*
.....
- g) **KASZABOLT ACÉLSISAK**
(1943–) zeneszerző, zongoraművész
eredeti nevén *Lakatos*
.....

Betűhalom

Az alábbi betűhalmazban különféle táncok neveit rejtettük el. A felsoroltak mindegyike megtalálható, ha alulról, felülről vagy az átlós irányokból – mindkét felé – figyelmesen böngészel. Amennyiben az összeset megleled és kihúzod, akkor a felhasználatlan betűket sorban összeolvasva, Charles Baudelaire, francia költő egy, a táncról szóló mondását is megismerheted. (A táncok nevei mögött származásukat is feltüntetjük.)

D	A	P	Á	A	C	I	Y	N	E	S	C	A	R	J
Ó	R	Z	M	M	G	A	V	O	T	T	S	I	W	T
T	E	E	Á	U	A	P	A	L	O	T	Á	S	N	C
R	A	A	H	A	B	Z	K	A	A	B	R	I	Z	S
D	T	K	R	E	K	R	U	O	K	E	D	K	A	A
O	O	N	S	A	R	O	I	R	S	S	Á	L	K	A
V	J	E	E	E	L	C	A	U	K	A	S	N	L	P
O	K	R	Á	N	N	K	L	B	O	A	I	A	O	H
R	B	E	O	A	O	A	K	K	L	G	K	L	U	Ö
O	E	D	R	W	K	N	G	K	O	J	K	L	O	L
H	A	L	I	E	O	D	A	I	E	A	A	E	T	F
D	A	A	D	G	B	R	R	M	C	R	U	M	B	A
I	K	V	N	N	I	O	O	C	N	E	M	A	L	F
P	J	A	I	Ć	Ä	L	H	H	N	Á	K	N	Á	K
A	T	I	K	P	O	L	O	N	É	Z	É	D	S	Z
T	E	Y	G	K	T	M	Ö	R	U	N	C	E	L	E

ALLEMANDE (német) • BREAK (amerikai) • BRIU (román) • BUMP (amerikai) • CIGANESKA (cigány) • CSÁRDÁS (magyar) • DADON (koreai) • DIPAT (görög) • DERENKA (horvát) • DREHER (német) • FLAMENCO (cigány, andalúz) • FOLIA (portugál) • GAVOTT (francia) • GINKA (bolgár) • HORA (román, zsidó) • HORO (bolgár) • HOROVOD (ukrán) • HULA (hawaii) • JIG (skót) • JOTA (spanyol) • KALUSER (román) • KÁNKÁN (francia) • KARIČKY (szlovák) • KOLO (szerb) • KOLOMEJKA (ruszin, ukrán) • KRAKOWIAK (lengyel) • LÄNDLER (bajor, osztrák) • MAZURKA (lengyel) • MÖRUNCCEL (román) • OBEREK (lengyel) • PALOTÁS (magyar) • PIVA (olasz) • POLKA (cseh) • POLONÉZ (lengyel) • RACSENYICA (bolgár) • REEL (ír) REZÁ • (horvát) ROCK AND ROLL • (amerikai) • RUMBA (kubai) • SÁLSA (kubai) • SZIRBA (román) • TANGO (argentín) • TWIST (amerikai)

Sudoku

Feljegyezték, hogy az 1848/49-es magyar szabadságharcban igen sok cigány muzsikus, sorozott és önkéntes roma is harcolt. Volt azonban egy szabadságharc, aminek kezdeti győzelmeiben alvezérként egy igazi hadvezetési tehetséggel megáldott cigány kapitány, Lippai Balázs is döntő érdemeket szerzett. Annak a bizonyos szabadságharcnak kitörési évét rejtik a kiemelt négyzetek.

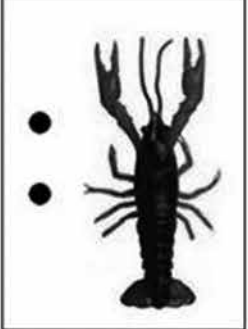

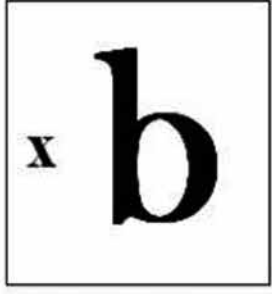
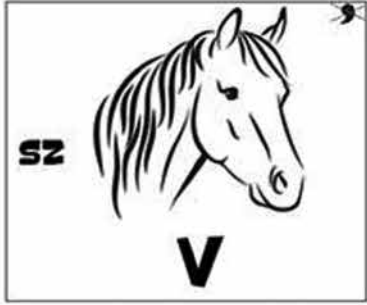
Megfejtendő ez az évszám.

A rejtvényhálóba 0-tól 9-ig kell beírni a számokat, mégpedig úgy, hogy soronként, oszloponként és a vastagított vonalakkal határolt 3x3-as négyzeteken belül is csak egyszer forduljanak elő.

	0	5	7				8	3
8								
1			3	0			2	5
			4			2		8
4	2			8	0			
7		8			3	4		1
2				3				
		4	0		1	8		
5	7	1	8			3		0

Képek és betűk

Az alábbi betű- és képrejtvények megfejtéseként egy-egy nép nevére vagyunk kíváncsiak.

<p>a</p> <p>a</p>	<p>b</p> 	<p>c</p>
<p>d</p> 	<p>e</p> 	<p>f</p>

Játéksarok: Kockázás

Az egytől hat pontig tartó jelzésekkel ellátott dobókocka és a kockajátékok közel ötezer éve részei az emberek életének. Hogy mennyire fontos és általános volt az ismeretük, arra számos szavunk, fennmaradt szólásfordulatok, szokásmondások, szállóigék adnak tanúságot. A kockáztat, kockázat, kockázatos a Julius Caesar mondotta „A kocka el van vetve” fordulaton és Einstein kijelentésén túl („Isten nem kockajátékos”), csak példaként ragadtuk ki a következőket. Kinek hatot, kinek vakot vet a világ kockája. (Vakot, azaz egypontosat, egyszeműt. Ahogy a félszemű, Bottyán János kuruc generálist is Vak Bottyánnak nevezték.) Kicsiny a kocka, de nagyot fordul. Akármerre fordulhat a kocka. Bizonytalan kocka az ember élete. Kockára teszi az életét... És lehetne még hosszsan sorolni. A megfeszített Jézus köpenyére kockát vető római katonák révén még a Bibliába is bekerült a játékszer. Egyébként otthon volt a germán mitológiában is, amely szerint a tizenkét főisten arany játéktáblákon kockázik, úgy irányítják a világ sorsát.

A kocka szó – a Magyar nyelv etimológiai szótára szerint – szláv, pontosabban cseh eredetű: kostka (dobókocka). Ez az ószláv koszt (csont) kicsinyített alakja, ami arra utal, hogy eredetileg csontból faragták. Szophoklész ugyan azt állította, hogy az i.e. 1180-as években, a Trójai háború idején a görög mitológia egyik hőse, Palamedész találta fel a kockajátékot, ám a régészeti leletek erre alaposan rációznak. Az egykori Mezopotámia területén i.e. 2738-ból, Egyiptomban pedig i.e. 2000 körüli sírok feltárása során is kerültek elő dobókockák. I.e. 600 környékén a játékszer már a Távol-Keleten is hódított, akkor élt kínaiak mellé is temettek néhányat. Kétségtelen, az ókori görögök és rómaiak kockajátékosai szenvedélyéről számtalan írásos tudósítás is fennmaradt.

A kockázás népszerűsége minden bizonyosan egyszerűségében rejlik. Több gyorsan megtanulható játékot is játszhattak vele. Bárhol, akármilyen kicsi zugban is. Két-három kockát átlátszatlan rázó (többnyire bőr) pohárba tettek. Tenyérrel lefedve rázták benne a kockákat s abból fordították egy lendülettel az asztalra. Leemelték a pohárkát és leolvasták, összeadták a fölül látott pöttyöket. Páros vagy páratlan lesz, erre lehetett rázás előtt fogadni és tétet tenni. Mivel, hogy többnyire nem babra ment a játék – mint karácsony idején –, komoly összegek forogtak kockán. A játékosok úgy is vetélkedhettek, hogy közülük az nyeri az adott játékot, aki nagyobb értéket dob a kockáival. Huszonegyeztek is. Ilyenkor az győzött, aki huszonegy pontig jutott dobásaival, vagy leginkább megközelítette ezt a számot. Egy kockával dobott a játékos mindaddig, amíg el nem érte az áhított értéket, vagy meg nem állt attól tartva, hogy a következő dobással már átlépné a kellő ponthatárt. A túldobásnál, azaz huszonkettővel vagy afölötti értékkel ugyanis ellenfelének már dobnia sem kellett, úgy nyert. Általában tíz körből állt egy-egy játék, hogy mindkét félre egyforma számban jusson kezdés. Aztán ott volt a hetesezés. Az vitte el a tétet, aki két kockával előbb dobott hetes értéket. Ha kettőnél többen játszották, és az adott körben nemcsak egy hetest vetett a sors, a hetest dobók küzdöttek tovább, mígnem végül csak egyiküknek sikerült megismételni a maga hetesét. (A huszonegyes és a hetes bűvössége egyébként abban is megnyilvánul, hogy a kocka

egymással szembeni oldalai mindig hetet adnak ki: a hatossal szemben az egyes, az ötössel a kettes, a négyessel pedig a hármas áll. Ha a kocka hat oldalán levő összes pöttyöt megszámloljuk, huszonegyes eredményre jutunk.)

Az eddig ismerttetett játékokkal szemben jóval hosszabb kifizetésű volt az a játékmód, melyet három kockával játszottak, s az nyert, aki először dobott két kockáján azonos értéket úgy, hogy a harmadik hatost mutatott.

A középkori Európában az egyház ádáz harcot folytatott a kockázás ellen, amit hazárdjátékként – a kártyázással együtt – a sátán eszközének ítélt. Máglyára hordták az elkobzott csont- és keményfakockákat. Sok eredményre azonban nem jutottak. Még papokat is rajtakaptak kockázáson.

A mai kockavető túlnyomó többségét is a pénzsóvárság, a könnyű pénzkereset reménye köti a játékhoz. A világ valamennyi játékkaszinójában ott állnak a kockaasztalok, zöld posztójukon a zsetonoknak kialakított különféle fogadási értékmezőkkel. Az ezeken játszható „craps” a leggyorsabb nyerési lehetőségeket, ráadásul a rulettel szemben a saját kezűség érzetét is kínálja. Hosszú távon persze csakis a kaszinó nyerhet. (Ha nem így lenne, réges rég változtattak volna a játék szabályain.)

Az ősi játékszer ma is megtalálható a legtöbb családi otthonban. Ott lapulnak a legkülönfélébb táblás társasjátékok dobozaiban. Fontos részük van abban, hogy végül is ki nyer, ki veszít azon a játékon, de a bábukhoz, kártyákhoz, a játéktábla ábráihoz hasonlóan csak társszereplők. A következő két játék azonban igazi főszerepet kínál nekik. Azoknak pedig, akik kipróbálják, egész bizonyosan vidám időtöltést.

Kalózkocka

Minden játékosnak öt dobókockára van szüksége. (Ki-ki hozhatja a sajátjait.) Játékosokból legalább három szükséges, de akár többen is lehetnek.

Mindenki dob, de miután a magáét megnézte, letakarja valamivel. (Átlátszatlan kompótos tányér, hajtogatott papírcsákó, bármi más megteszi.)

Az első játékosnak dobás után tippelnie kell, hogy egy adott pontértéket mutató kockából hány lehet összesen a játékosok előtt. Azt mondja például, hogy négy darab négyes. Ez azt jelenti, hogy legalább négy az ilyen állású kocka. Ha a második játékos úgy ítéli meg, hogy akár igaza is lehet, akkor nem szól rá semmit, hanem maga is tippel valamit (pl. nyolc ötös). Azt a tippet, ami előtte elhangzott, nem ismételteti meg, de akár csak eggyel többet is mondhat (esetünkben: öt darab négyest). A darabszámot viszont mindenképpen legalább eggyel emelnie kell. (Öt vagy afölötti darab bármilyen pontértéket megnevezhet.) Ha az ő tippjét is elfogadhatónak ítéli az utána következő, újabb tipp hangozhat el (a második játékos tippjében szereplő darabszámot legalább eggyel növelve. Az esetben azonban, ha a soron következő játékos úgy ítéli meg, hogy az elhangzott tipp nem lehet valós, azt közli, hogy „Hamis!”. Ekkor mindenki felfedi, hogy milyen kockái vannak. Amennyiben a megnevezettből kevesebb mutatkozik, akkor a tippelő elveszti az egyik kockáját. Ha viszont igaza van, akkor a „Hamis!” bemondóját fosztják meg egy játékeszközétől. Az igaznak bizonyult tipp bemondójától folytatódhat a kör... Így megy tovább. Lassan mindenki elveszti a kockáit. Az nyeri az adott kört, aki utoljára marad kockabirtokos! Egy mérkőzés során annyi kört kell játszani, hogy mindenkire jusson egy-egy kezdés. Hogyha a megnyert körök összeszámlálása után holtverseny alakul ki, az illetők vagy döntetlenben állapodnak meg, vagy csakis ők vesznek részt a következő körben az elsőség eldöntéséért. A kezdés jogát most az szerezheti meg közülük, aki öt kockájával dobva nagyobb pontszámot ér el.

Kockapóker

A kockapóker szabályait elsőként az amerikai Milton *Bradley* rögzítette 1956-ban. Azóta többen többféle változattal is előálltak. Mi most az eredetihez nyúlunk vissza, de a játék élvezetesebbé tétele érdekében a pontozást és néhány szabályt is módosítottunk.

A játékhoz öt kocka kell, amellyel a játékosok felváltva dobhatnak. A játék két félidőből áll. Az elsőben az a cél, hogy mindenkinek legyen olyan dobása, amelybe három egyest, kettést, hármast, négyest, ötöst, illetve hatost mutatnak a kockák. (A sorrend teljesen mindegy, tehát lehet pl. előbb 5-5-5 és csak utána 2-2-2.) Ahány ezek közül már az első hat dobás során sikerül, 30-30 pontot ér. Azokra az együttállásokra, amelyek az első körben nem teljesültek, második és harmadik próbát is lehet tenni. A csak a második (vagy harmadik) kísérlet sikere esetén 20-20 (illetve 10-10) pont érhető el. Negyedik próbálkozás már nem lehetséges. Bármelyik kísérlet során is áll elő egy teljes sor, azaz minden kockán azonos pontszám, arra 50 pont írható jóvá, ha három helyett négyen is ugyanaz a szám áll, azért 40 pont jár. (Ha korábban ebből a pontszámból már volt egy hármas együttállás, az arra számított 30 pont természetesen ekkor törlendő.) Ugyanaz a hármas hiába jön ki még egyszer. Pont csakis első alkalommal jegyezhető érte.

Amikor mindenki túl van már a hiányzó számsorok teljesülése érdekében lehetséges legfeljebb három-három dobáson, a szerzett pontszámokat össze kell adni. Ez az első félidő eredménye.

A második féldőben minden játékosra tíz-tíz dobás és sok-sok számítás vár.

Amikor dobás után mind az öt kocka más-más értéket mutat, két eset lehetséges. Ha az 1, 2, 3, 4 és az 5 áll együtt, arra 30, ha a 2, 3, 4, 5, 6, arra 40 pont jár. Ha öt egyforma érték mutatkozik, az 50 pontot hoz a konyhára. Ha az öt kocka közül három úgy mutat azonos pöttyszámot, hogy a másik kettőn is megkettőződik egy érték, az 30 pontos dobásnak számít. Amennyiben két hatost, két egyest és egy hármast sikerül kivetni, az 25 pontot ér. A következő kombinációk egyaránt 10 pontosak: 1-1-2-3-3; 2-2-3-4-4; 3-3-4-5-5; 4-4-5-6-6; 6-6-1-2-2.

Amikor mindenki túl van a tíz dobáson, csak össze kell adni a gyűjtött pontokat, s máris megvan a győztes.

Az a jó ebben a játékban, hogy egyedül is játszható. Ez esetben az egyéni csúcs beállítása vagy megdöntése a cél.

Semmit sem kockáztattok, ha kipróbáljátok.

-hs-

Kockajátékosok egy középkori német kódexből

Megfejtések:

Anagrammák: a) Aszlányi Károly, b) Gárdonyi Géza, c) Széppataki Róza (Déryné), d) Petőfi Sándor, e) Hofi Géza, f) Agárdi Gábor, g) Szakcsi Lakatos Béla

Betűhalom: A jó tánc a karok s a lábak költészete.

Sudoku: 1604. (Lippai a Bocskai-féle szabadságharc hajdúkapitánya volt.)

Képek és betűk: a) angol, b) ír, c) osztrák, d) dán, e) szerb, f) szlovén

Dürer kora – papíron

A járvány miatti kényszerszünet után június 20-án ismét megnyílt a hazai és külföldi látogatók előtt Budapest nemzetközi hírű és rangú intézménye, amely október 18-ig „Dürer kora – Német rajzok és metszetek a Szépművészeti Múzeum gyűjteményéből” című kamaratárlatával is várja az érdeklődőket. Legutóbb több mint fél évszázaddal ezelőtt volt itt hasonló rendezvény. A mostani kiállítást annak alkalmából szervezték meg, hogy évtizedes kutató munka után megjelent a XV-XVI. századi német rajzok tudományos feldolgozását tartalmazó szakkatalógus. Elkészítéséhez anyagi és szakmai segítséget nyújtott a Los Angeles-i Getty Foundation is. A kiállítás kurátora *Bodnár Szilvia* művészettörténész, a Grafikai Gyűjtemény vezetője.

A gótikától a reneszánszon át a manierizmusig, két évszázad papíralapú termését tárják elénk, a legnevesebb mesterek örökségéből. A közönség félszázánál több ritkán látható – mert erősen fényérzékeny – egyedi és sokszorosított grafikai lapban gyönyörködhet, amelyeket időrendi és tematikai szempontok mellett a készítés technikája, valamint a mű rendeltetése szerint csoportosítottak. A jobb

áttekinthetőség kedvéért az anyagot hat fejezetre osztották. A bevezetést „A kezdetek: a 15. századi rajzok” részlege jelenti, de kiemelt jelentőségű „Albrecht Dürer és köre” a XVI. század első évtizedeiből, illetve a „Művészet II. Rudolf prágai udvarában” nevezetű rész is, ami az 1600 táján ott működött német, ún. „rudolfinus” mesterek munkásságát idézi fel. E két fejezet között megismerkedhetünk még az olasz reneszánszból átvett kifejezéssel meghatározott „Chiaroscuro rajzokkal”, melyek finom vonalkázásukkal szinte festői fény-árnyék átmeneteket mutatnak. Ezután „Az önálló tájbrázolás kezdetei és a fiktív táj” képei következnek. Az „Előkészítő rajzok”, a rendszerint olajjal vászonra festett, nagyszabású képek első, tollal, ceruzával vagy ecsettel papírra vetett ötleteit, kompozicionális kidolgozásait és pontos részleteit mutatja be. Ezek révén az alkotók féltve őrzött műhelytitkaiba is bepillantathatunk. Talán az eddigi felsorolásból kiderül, hogy jó néhány munka egyszerre akár több, más kategóriában is szerepelhetett volna, mint ahová jelenleg besorolták, de ezt a tetszés szerinti „helyreigazítást” akár fejben is elvégezheti az alapos szemlélő.

Albrecht Dürer: Az Apokalipszis négy lovasa (1497-98 k.)

Albrecht Dürer: A lovag, a halál és az ördög (1513)

Cseh művész: Szent Margit (1410-15 k.)

A korai termésből, 1410-15 tájáról ismeretlen cseh művész egész alakos Szent Margit ábrázolását említhetjük, fején koronával, jobbában kereszttel, a bűnt jelképező sárkányon taposva. Vegyes technikával, fekete tusba mártott ecsettel, fekete és vörös krétával, illetve szürke lavírozással (a rajz árnyékainak mélyítésére szolgáló eljárással – *a szerk.*) készült. Albrecht Dürer húszas éve elején járt Velencében, ahol a természet- és emberábrázolás, a perspektíva és az anatómia problémáit kutatta. Hazatérése után nürnbergi műterme ifjú tehetségek gyülekező helye lett, akikre akarva-akaratlanul nagy hatást gyakorolt jellegzetes profilja éppúgy, mint megannyi virtuóz szakmai bravúrja. A múzeum két, igazoltan eredeti rajzot őriz tőle. (Korábban egyik tanítványa – Hans *Schäußelein* tanulmányával, illetve a Lándzsás lovas, 1502 barna tintás rajzával kapcsolatban is felmerült esetleges szerzőségének lehetősége.) Metszeteiből viszont közel kétszázötvenet szerzett meg a Szépművészeti Múzeum, s a leghíresebbekből most tízet mutatnak be. A séta (1495-96) című rézmetszetén elegáns ifjú pár szerelmi idillje látható pazar természeti környezetben. Az Apokalipszis fametszet-sorozatához tartozó Az Apokalipszis négy lovasa (1497-98 körül) a viharfelhőkben repülő angyaltól a paripák által földre tiport emberekig, kozmikus távlatokat ölt. Egy-egy rézlemezen akár évekig is dolgozott. Az eszmei férfi- és nőalakot megtestesítő Ádám és Éva (1504) kompozíciójához rajzolta a legtöbb előkészítő

Albrecht Dürer műhelye: Lándzsás lovas (1502)

tanulmányt, majd metszésének egyes fázisaiban öt különféle próbanyomatot is készített. A paradicsomban a lábuk körül feltűnő négy állat az ókori – de a reneszánszban is tovább élt – hiedelem szerint, a négy alapvető emberi vérmérséklet jelképe. A jávorszarvas a melankolikus, a nyúl a szangvinikus, a macska a kolerikus, az ökör pedig a flegmatikus temperamentum megjelenítője. A „három mester rézmetszeteként” ismert A lovas, a halál és az ördög (1513) karcát épp olyan sokszor reprodukálták, mint a Szent Jeromos dolgozószobájában című fametszetét és Melankólia-ciklusából a Melankólia I-et, melyek rejtélyes tárgyakkal és áttételes utalásokkal vannak telezsúfolva.

A kor bevett szakmai gyakorlatára utal, hogy az utóbbi Dürer-lap Johan *Wierix* által készített másolatának hátoldalán Hanns *Lautensack* vadromantikus panorámája (Táj híddal) látható a rohanó hegyi partak fölötti rusztikus boltívvel, a távoli szikla szirtjén várral. Dürer máig rendkívül népszerű, imára kulcsolt kézfejei nyomán készült Hans *Hoffmann* páros tanulmánya, amit ún. fedő-fehér festékekkel tett plasztikusabbá. Saját ötlete volt azonban a Zöld szöcske könnyed közelképe, melynek valóságshűsége arra utal, hogy ez az akvarellje természet után készült tanulmány. A korabeli feljegyzések szerint a tanítványok és munkatársak köréből a tárlaton csupán egy-egy alkotásával szereplő Hans *Schäußelein* és Hans *Baldung Grien* 1503-tól dolgozott Dü-

rer műhelyében, egyrészt jó megélhetést biztosító üveglak-terveken, másrészt állandó elfoglaltságot jelentő fametszetes könyvillusztrációkon. Ez utóbbiak tervezésébe Wolf Traut 1505-től kapcsolódott be. Ekkortájt érkezhettek Nürnbergbe Hans von *Kulmbach* is, akitől ugyan most egyetlen üveglaktervet láthatunk, de oltárképek festésével is foglalkozott. A tárgyalt időszak híresebb mesterei közül feltétlen említésre méltó még az idősebb Lucas *Cranach* Szent György (1506 k.) című, vegyes technikájú lapja (szürke alapozású kartonon szürke lavírozással, fekete tintás kontúrokkal és fehér fedőfestékkel). A tetőtől talpig lovagi páncélban ábrázolt alak, jobb karjára vetve a bűnt megtestesítő, legyőzött sárkány kinyúlt tetemét, baljában győzelmi zászlaját tartja. Albrecht *Aldorfer* finoman szálkás, lényegre törő természet-ábrázolásaiból mutatós közelkép a Táj fűzfákkal és vízimalommal, és a Sarmingstein an der Donau „szélesvásznú” madártávlati látképe. A sziklaszoros vizén parányi csónakok, az erdős-legelős hegyoldal aljába vájt serpentinút apró alakjai, alagút, tornyos-bástyás falakkal övezett kastély és a kisebb lakóházak egy mai, játékos terepasztal látványára emlékeztetnek. A kamaratárlat a figyelmes érdeklődőt akarva-akaratlanul magával ragadhatja Dürer korába...

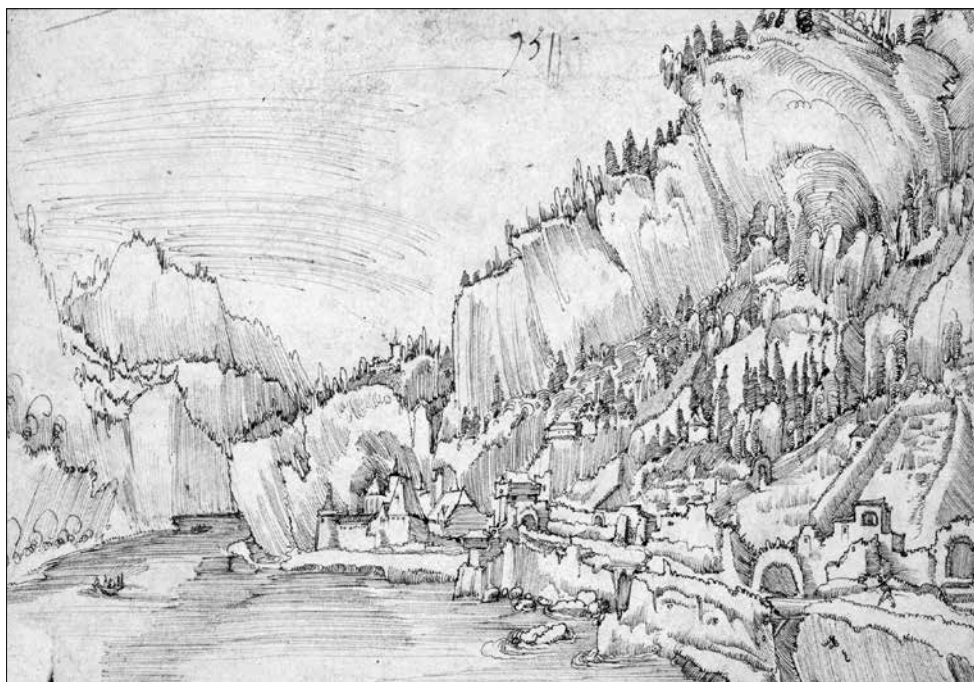
Wagner István

Albrecht Dürer: Melankólia I. (1514) Copyright Szépművészeti Múzeum

Id. Lucas Cranach: Szent György (1506 k.)

Albrecht Altdorfer: Sarmingstein látképe (1511)

Paulik Antal

Trianon hatása a magyarországi szlovákokra

1920. június 4-én Párizsban a Grand Trianon palotában aláírták a Magyarország és az első világháború győztes hatalmai közötti békeszerződést. Azóta száz év telt el. Mivel ez egy kerek évforduló, úgy gondolom, hogy mi, magyarországi szlovákok sem tehetünk úgy, mintha ez a szerződés ránk ne lett volna hatással. Annyiban határozta meg közösségünk további fejlődését, amennyiben egész Magyarország, az egész magyar társadalom és benne a „csonka” állam kisebbségi közösségei további fejlődésének alapjait meghatározta.

A békeszerződés aláírásával új időszámítás kezdődött Magyarországon. És nemcsak Magyarországon, de az ún. utódállamokban is, ahol a nemzetiségek – legalábbis az a rész, amely a Kárpát-medence volt egyeduralmának peremvidékén élt –, az újonnan létrehozott szerződés szellemében elkezdheték vagy folytathatták saját országuk, saját államuk építését Közép-Európában.

A történészek eltérő Trianon-megközelítése

A magyar és a szlovák történetírás eltérően viszonyul a Trianon-jelenséghez. A magyar történészek az új Közép-Európa kialakulásának az első világháború vége (vagy akár a háború utolsó évei) óta tartó teljes folyamatát értik alatta, míg a szlovák történettudomány Trianont a békeszerződés aláírásának egyszeri jogi aktusaként értelmezi. Mivel nem hivatásszerűen foglalkozom a történelemmel, nem próbálom megtalálni a megközelítések közötti egyezéseket, miként azt sem kívánom megállapítani, hogy melyik helyes. És mivel a történészek közül, akiknek munkáit olvastam, egyikük sem fordított nagyobb figyelmet a történelmi Magyarország „megcsonkítása” utáni Magyar Királyságban maradó nemzetiségekre, nehéz alapot találni a magyarországi szlovákok hozzáállásának értelmezésére ebben a témában. Marad hát, magának a békeszerződés szövegének vagy a korabeli dokumentumok és az akkori sajtó tanulmányozása, s az ezek alapján kialakult érzések, vélemények, családi vagy személyes tapasztalatok, a személyes és a kollektív emlékezet megfogalmazása. Így teszek én is.

A háború végi és a háború utáni Európa rendezésének kidolgozása idején több érv is elhangzott arról, hogy a volt regionális hatalmakat – Németországot

és az Osztrák-Magyar Monarchiát – hogyan és miért kellene felosztani. Woodrow Wilson amerikai elnök, 1918. január 18-án megjelentetett 14 pontja alapján, fokozatosan előtérbe került a közép-európai népek önrendelkezési jogának alapelve. A 10. pont a következő mondatot tartalmazza: „Ausztia-Magyarország népei részére, amelyeknek helyét a nemzetek között oltalmazni és biztosítani kívánjuk, meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét.”

Kormánybiztos a magyarosításért

A Magyarországgal kötött békeszerződés feltételeinek kialakításakor nem kis szerepet játszott a szlovákok megtartása Magyarországon, illetve magyarok megtartása az újonnan keletkező Csehszlovákiában, lehetőleg azonos arányban. E tény ellenében általában olyan érveléssel találkozunk, amely az 1920-as népszámlálás eredményeire hivatkozik, mely szerint abban az évben az új Magyarország területén szlovák nemzetiségűnek csak 141 882 fő vallotta magát, míg Csehszlovákiában 637 183-an vallották magukat magyarnak. Amennyiben azonban ezek a statisztikai adatok valósak lennének, a Magyar Királyság aligha nevezett volna ki a békeszerződés aláírása után viszonylag rövid idő elteltével, 1921-ben a Trianon utáni Magyarországon élő szlovákok ügyeiért felelős kormánybiztost. Az illető feladata az volt, hogy figyelemmel kísérje és irányítsa a szlovák népesség magyarosítását, különösen a Budapest körüli szlovák településeken. E politika előrehaladását és sikerét a *Pechány* Adolf tevékenységéről szóló, a budapesti Magyar Nemzeti Levéltárban található dokumentumokban követhetjük nyomon.

De térjünk vissza magához a békeszerződéshez! Ami a magyar kormánydelegációnak benyújtott katonai és gazdasági feltételeket illeti, azok szlovák szemmel is nagyon kegyetlenek voltak. Ezekről itt nem fogok írni, mert bár a szlovák nemzetiségű állampolgárok életkörülményeire is kihatottak, nemzetiségi életüket vagy nemzetiségi jogukat közvetlenül nem érintették. Eközben az 1920 óta Magyarországon élő szlovákok többsége – ahogyan azt Konstantín *Palkovič* is hangsúlyozta a második világháború utáni lakosságcsere idejéből származó feljegyzéseiben – nyomorúságos gazdasági körülmények között éltek.

A szerző a Magyar Országgyűlés szlovák szószólója.

mények között élt. Az én nemzedékem még saját nagyszüleitől vagy szüleitől hallhatott ezekről, de személyes emlékek is fűződhetnek hozzájuk.

A békeszerződés és a nemzetiségi politika kérdései

A trianoni békeszerződés, az említett, a háború utáni Magyarország részére kirótt kemény háborús és gazdasági feltételeken kívül néhány olyan pontot is tartalmazott, amelyek a nemzetiségi politikára vonatkoztak. A szerződés 58-60. cikke a magyar kormány azon kötelezettségeit tartalmazza, melyek szerint kötelesek „fajra, nyelvre vagy nemzetiségre” való tekintet nélkül biztosítani nem magyar állampolgáraik számára a bíróságok és a törvény előtti egyenlőséget. A nem magyar anyanyelv az elfogadott szabályok szerint nem akadályozhatta a nemzetiségi kisebbségek képviselői számára a közszolgálatához vagy a hivatali tisztségekhez történő hozzáférést. Magyarországnak szintén lehetővé kellett tennie a nemzetiségek részére a saját nyelvhasználatot úgy a magán-, mint az üzleti életben és közéletben, például a sajtóban vagy a nyilvános gyűléseken.

Ami a közoktatást illeti, a szerződés kötelezte a magyar kormányt, hogy nem magyar nemzetiségű lakosainak lehetővé tegye saját iskoláik és intézményeik létrehozását. A dokumentum ezen túl arra is figyelmeztetett, hogy azokban a községekben és városokban, ahol nagyobb létszámú nemzetiségi közösség él, biztosítani kell a nemzetiség saját nyelvén való oktatást. Olyan arányban kell a továbbiakban biztosítani a nemzetiségek állami finanszírozását, amilyen arányban az egyes területeken, falvakban és városokban élnek. A felsorolt kötelezettségek a békeszerződés tartalmának megfelelő teljesülését a szerződéssel létrehozott Nemzetek Szövetségének kellett garantálnia. A Nemzetek Szövetsége Tanácsának bármely tagja rámutathatott a fenti kötelezettségek közvetlen fenyegetettségére, és a Tanács választhatta meg az eljárást az orvoslásra, s adhatott útmutatást a magyar kormányának.

A szerződés szövege bizony „kegyetlen és átgondolatlan”

Maga a békeszerződés 1920. október 26-án került a magyar nemzetgyűlés elé. Az előterjesztést a kormány képviselőjében gróf Csáky Imre külügyminiszter nyújtotta be. Az indoklásban az előterjesztő az első világháború kedvezőtlen kimenetelére és a győztes hatalmak nyomására hivatkozott, a békeszerződést pedig kegyetlennek és átgondolatlanak értékelte Magyarország számára. Ennek ellenére mégis elfogadásra, megszavazásra és ratifikálásra javasolta, abban a reményben, hogy az idők változhatnak, a társult és a szövetséges hatalmak tagjai megváltathatják álláspontjukat, és elismerhetik egy erős

Magyarország (jobban mondva egy erős történelmi Magyarország) szükségességét a közép-európai régió stabilitása érdekében. A szerződés szövegét külső nyomás hatására a gróf Andrássy Gyula által vezetett Külügyi Bizottság is elfogadásra javasolta. Hasonlóan tett a Nemzetgyűlés Közjogi Bizottsága is, amely kinyilatkoztatta, hogy javaslatát külső kényszer hatása alatt nyújtja be. Hangsúlyozta továbbá, hogy a szerződés nem a két fél megegyezésével jött létre, hanem a győztes államok dolgozták ki.

A benyújtó a javaslat indokolásához a francia kormányfő, Alexandre Millerand levelét is mellékelte, amelyben egyrészt az szerepel, hogy a magyar békedelegáció összes javaslata megkésett volt, így a győztes hatalmak képviselői az adott pillanatban ezeket már nem fogadhatták el, és nem is akarták elfogadni. Másrészt a levél homályos ígéretet tartalmazott arra nézve, hogy amennyiben a szerződés által meghatározott határok felülvizsgálása után szükségesnek mutatkozna, ezeket konkrét helyen lehetséges megváltoztatni. A békés változtatás érdekében a társult és a szövetséges hatalmak tagjai – írta Millerand – együttműködésüket kínálhatják fel a módosítás kidolgozásában. Mint tudjuk, a két világháború közötti időszakban ilyen módosításra nem került sor, bár 1938 után a fasiszta Németország védnökségével a magyar határok az utódállamok területén beljebb tolódtak.

Felkészületlen szlovákság a kisantant segítsége nélkül

A megváltozott területen a szlovák nemzetiséget felkészületlenül érték a társadalmi-politikai változások. Még akkor is, ha az új államhatárok kialakulása idején ismert személyiségek – elsősorban az evangélikus egyház és a budapesti szlovák értelmiség soraiból –, főleg az Alföldön igyekeztek aktívan szervezni a szlovákságot. A szerződés aláírását és ratifikálást követően ezen aktivisták nagyobb része a formálódó Csehszlovákiába települt, másokat a magyar hatóságok telepítettek ki. Az alföldi szlovák szigetét végül három részre osztották, Nagylak és környéke Romániához, a Vajdaság a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került, míg az alföldi szlovákok hajdani „fővárosa”, Békéscsaba és környéke Magyarországon maradt.

Mint közismert, a szlovák nemzet a Turócszentmártoni Nyilatkozatban a csehekkel közösen létrehozandó állam gondolatához csatlakozott. A szlovákok többsége még a Magyarországgal történő békeszerződés aláírása előtt békésen elfogadta ezt a lehetőséget, és később aktívan bekapcsolódott az új állam építésébe. A Csehszlovák Köztársaság új vezetése az ún. kisantant országai közti együttműködés keretében haladéktalanul segítséget nyújtott ottani kisebbségi közösségei számára Románia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság területén. Így épült például száz évvel ezelőtt a szlovák gimnázium Bácspetrócön,

s így kerültek fokozatosan tanárok és könyvek a romániai Nagylak és a Vajdaság szlovák településeinek szlovák iskoláiba is. Ez alapozta meg a máig működő nemzetiségi kulturális autonómiát a Trianon utáni országokban, Magyarország kivételével.

A magyarországi szlovákok a viszonyok konszolidálódása után elvesztették közvetlen kapcsolatukat az egységesen szlováklakta területtel. A Magyarország és a Csehszlovákia közötti határok gyakorlatilag átjárhatatlanok voltak, a hatóságok szigorúan figyelemmel kísérték minden mozgást, akár innen Szlovákiába, akár fordítva. Így volt ez a szlovák kiadványok Szlovákia területéről érkező szállítmányaival is. A szlovák gyülekezetek élén álló evangélikus lelkészek többsége azonban a helyén maradt. Továbbra is igyekeztek fenntartani a szlovák nyelvű iskolai oktatás legalább akkori szintjét, mindezt az állami hatóságok erős nyomása alatt. A szlovák nyelv tanítása ezekben az iskolákban csak azt jelentette, hogy olvasni és írni szlovákul tanították a diákokat, de a hittan oktatása már általában kétnyelven zajlott.

Erős magyarosítás az oktatásban

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fokozatosan az összes szlovákok lakta településen létrehozott állami iskolákat is. A nagyobb városokban kettőt, hármat is. A tanítási nyelv a magyar volt. Olyan iskola, ahol a szlovák nyelvet is tanították, 55 volt, ezek közül 53 „C” kategóriába tartozott, ami azt jelentette, hogy bár a gyerekek szlovákul is megtanultak olvasni és írni, az oktatás egésze magyar nyelven zajlott. Csak két iskola volt kétnyelvű, ahol nagyjából ötven százalékban szlovák nyelven tanítottak.

A szüleim emlékei alapján tudom, hogy feljűk, tehát Békéscsaba környékén, a gyerekek mindenfajta magyar nyelvtudás nélkül érkeztek az iskolába. Apám első iskolai okirataiba például azt írták, hogy nem tud magyarul és csak a szlovák („tót”) nyelvet ismeri. Míközben a hétköznapi oktatást a magyar hitvallás, tehát a revizionista ima kötelező elszavalásával kezdték, amely szövegét nem is értették. Ha rajtakapták őket, hogy szünetekben szlovákul beszélgettek, megfenyítették őket, néha testileg, máskor megszegyenítő feliratot kellett napközben viselniük, hogy „buta tótok”. Így teljesültek a békeszerződés aláírásával elfogadott kötelezettségek az oktatás területén.

A két világháború közötti magyar oktatási politika lényegéről, céljairól a már említett szlovák ügyekért felelős kormánybiztos, Pechány Adolf dokumentumaiból, illetve jelentéseiből alkothatunk képet, amiket *Tilkovszky* Lóránt történész adott közre „K dejinám Slovákov v Maďarsku v rokoch 1919-1946” (A magyarországi szlovákok történetéhez 1919-1946 között) című kötetében. Ezekből a jelentésekből látszik, hogy például miként erőltette Pechány az óvodák létrehozását vagy új állami iskolák építését a szlováklakta településeken. E lépések célját a magyar nyelvű oktatás előmozdításában látta, hogy a

gyerekek kiskoruktól fogva gyakrabban találkozzanak a magyar nyelvvel, valamint, hogy a Nemzetek Szövetsége tagjai felé demonstrálhassák fejlesztési szándékukat a nemzetiségi településeken.

A nem magyar vezetéknevek magyarosítása

Pechány több alkalommal kitüntetését ítélte oda tanároknak a magyarosítás terén elért eredményeikért. Arra kérte a vezető kormánytisztviselőket, hogy olyan tanárokat nevezzenek ki a szlovákok lakta településekre, akik nem beszélik a szlovák nyelvet. Hasonló eljárást kért az egyházi, elsősorban katolikus vezetőktől is, hogy az egyházi szertartásokat is kizárólag magyar nyelven tartsák. Az egyes meglátogatott települések fejlődésének értékelésekor mindig kiemelte a magyarosítás terén elért haladást, és dicsérte a sikeres tanárokat és lelkészeket – a magyarosítókat.

Ami a nemzetiségi állampolgárok közszolgálatba kerülésének esélyét illeti, a két világháború közötti Magyarország hatóságai e téren is hasonlóképpen jártak el, mint az oktatás területén. Aki a közszolgálatban vagy állami alkalmazásban akart elhelyezkedni, annak nem magyar vezetéknevét magyarosítania kellett. Így keletkeztek elsősorban Erdély és Szlovákia földrajzi neveire emlékeztető vezetéknevek, mint például a mi tágabb családuknban így lett a *Hrabovský*ből Árvavölgyi.

A romániai és a szerbiai szlovákokétól eltérő fejlődés

A szlovákok identitásának változásait elsősorban a hajdani alföldi szlovákok által lakott sziget jelenlegi állapotával összehasonlítva tudom megfigyelni, hiszen valamikor a közép-európai határok megszállásakor is ez a nézőpont jelentette a kiindulási alapot. Akkor sem volt mindegy, hogy milyen nyelven beszéltek a környező települések és városok lakói, miként az sem, hogy a szlovák gazdák milyen nyelven tudtak kommunikálni termékeik cseréje közben.

Száz év elteltével a vajdasági szlovák közösségben – ahogy arról az elmúlt nyáron én is megbizonyosodtam –, a szlovák nyelv használata a szlovákok alapította nagyobb és kisebb településeken egyaránt a mai napig természetes. És nem egyszer olyan szlovákok körében, akik a másodlagos kolonizáció idején éppen a jelenlegi Magyarország területéről vándoroltak mai lakhelyükre. A romániai Nagylakon általánosságban szintén a szlovák nyelvet használják kommunikációs nyelvként, még a nyilvános teremben is. Nálunk Magyarországon, a szlovák nyelv viszont már eltűnt a közéletből és a családi használatból is. A szlovák nyelvet továbbra is tanítják az iskolákban, a szlovák önkormányzatok és természetesen egyes evangélikus gyülekezetek is próbálják használni tevékenységeik során.

Visszaadni a szlovákok identitását és kulturális autonómiáját

Összességében elmondható, hogy a szlovák nemzet szempontjából nem lehet kétségbe vonni Európa első világháború utáni újrendezésének a nemzeti fejlődésére gyakorolt pozitív hatását. A kevésbé öntudatos, tanulatlan, szlovákul beszélő vidéki lakosság alapjain modern nemzet, korszerű nemzeti közösségek jöttek létre. Nálunk ez máshogyan alakult. A magyar hazafiasság szellemében nevelkedett, bár abban az időben még jobbra szlovákul beszélő lakosság bázisán, amely nem fejlesztett ki magában erős szlovák identitást, így az erős magyarosítás nyomására archaikus, avított nemzeti közösség jött létre a modern szlovák nyelvhez, a kortárs szlovák kultúrához való kapcsolódás nélkül. Az idő múlásával ez a közösség a legtöbb településünkön lecserélte nyelvét a magyarra, modern kifejezéseket vett át belőle, és fokozatosan elhagyta anyanyelvének nyilvános használatát. A két világháború közötti békeidőszak évtizedeiben annyira

meggyengült szlovák nyelvében, hogy a második világháború utáni népességcsere után már nem lehetett teljes mértékben új életre kelteni. A magyarországi nemzetiségi politika fokozatos változása ellenére száz év elteltével csak a romjai maradtak a valaha erős szlovák közösségnek, amelynek egykori ereje kitűnik például az elődeink által ránk hagyott, épített örökségünkből.

Most rajtunk áll, hogy a hozzáférhető lehetőségek kihasználásával a lehető legszilárdabb bázist alakítsuk ki a kulturális értékek megőrzése érdekében. Ide tartozik a szlovák iskolák hálózata, amelyek kezdeményét az Országos Szlovák Önkormányzat alakította ki a kétnyelvű iskolák átvételével, a szlovák kulturális intézmények átgondolt alapítása és üzemeltetése, amit az utóbbi időben szintén elkezdünk, valamint közös autonóm szlovák kulturális tér kialakítása a szlovák önkormányzatok révén. Ez lehet az a kulturális autonómia, amely gyakorlatilag már száz éve megfogalmazódott a nemzetközi dokumentumokban, köztük a Trianoni békeszerződésben is.

Olvassa a BARÁTSÁG-ot!

Fizessen elő most 2021-re!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu

honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Cigány konyha régen és most

Egy régebbi és egy friss receptgyűjteményből válogatunk hétköznapi, olcsó és ünnepi ételeket. Csemer Géza – Korpádi Péter – Patyi Árpád *Cigány ételkönyve*¹ nem hagyományos szakácskönyv, inkább személyes bevezetés a cigányzenészek, úgynevezett „úri cigányok”, a szerző tágabb családjának, felmenőinek és környezetének konyhájába, ahol gyakran az éttermekből hazavitt ételek receptjei alapján készültek az otthoniak is. Az étel státuszt jelentett, zsíros, húsos fogásokat éppúgy találunk az összeállításban, mint egyszerűeket, szegénység, eszközhiány miatt találékonyan, az állat minden részét felhasználva, kevés és olcsó összetevőből készült ételeket. Olvasmánynak is élvezetes a kedves, olykor fanyar öniróniával megfogalmazott, egy-egy anekdotával fűszerezett könyv. Cigányzenészekről, családi eseményekről készült régi fotói az előző századfordulót és a huszadik század első felét idézik fel, amikor „úr és cigány együtt ivott-evett”.

Hasonlóan személyes hangú Budai Zsanett és Tonté Barbara *Romani Gastro*² című 50 receptet tartalmazó válogatása. A gasztrobloggerek minden ételhez fűznek egy kis bevezetőt: magyarázatot az eredetéhez, javaslatokat változatokra. Kulturális küldetésüknek tartják, hogy a gasztronómián keresztül megismertessék kultúrájukat, s emellett elsődleges szempont számukra az egészségtudatosságra nevelés, miként az is, hogy a roma konyha szájáról szájra terjedő, anyáról lányára hagyományozódó receptjeit összegyűjtsék és írásban is megőrizték. Az eredeti ételleírásokat átdolgozva, egy-egy összetevőt egészségesebbre cserélve a mai étkezési szokásokhoz igazítva a nemzedékek távlatából ránk hagyományozódottakkal együtt olyan ételeket találunk náluk, amelyek közül biztosan szívesen kipróbálnánk néhányat.

A roma konyha közösségről közösségre változik, és rengeteg meglepetés van benne. Akkor is érdemes ezeket a könyveket lapozgatni, ha éppen nem főzni, csak olvasgatni akarunk. Aki nem sokat tud a cigányokról, az is mindjárt megért néhány jellegzetességet az étkezési szokásokhoz fűzött magyarázatokból.

Bodag

Hozzávalók: 50 dkg liszt, 4-5 evőkanál libazsír, 1 teáskanál sütőpor vagy szódobikarbóna, 1 evőkanál só, 3 dl langyos víz.

A szódobikarbónát elvegyítjük a lisztben, hozzáadjuk a zsiradékot és a sót, s annyi vizet, amennyivel lágy, rugalmas tésztát kapunk. Kis pihentetés után kerek lepényeket formázunk, és liszttel meghintve a tepsis hátán sütjük ki őket.

A bodagnak sok elnevezése ismert még (vakaró, vakarcs, punya stb.) a vándorló cigányok lepénykenyere volt, de ma is szívesen készítik. Tésztáját eredetileg csak sóval-vízzel gyúrták, de zsírral, sütőporral ízesebb és szellősebb lesz. Adhatunk hozzá zöldfűszereket, magokat. Kisülve még melegen vagy kihűlve is finom bármilyen szaftos ételhez vagy mártogatós szószhoz, zöldségkrémhez.

Cigánytúró

Hozzávalók: 25 dkg tehéntúró, 1,5 dl tejföl, 2 db tojás, 1 db paradicsom, 1 db paprika, 1 szál újhagyma, só, bors.

A túrót összekeverjük a tejjel. A tojást keményre főzzük, majd kihűlés után kockákra vágva a túróba keverjük. Hozzáadjuk az apróra vágalt zöldségeket

is, sózzuk, borsozzuk ízlés szerint. Az eredeti recept szerint friss zöldségek helyett lecsót adtak a túróhoz, érdemes kipróbálni, amikor éppen lecsót főzünk.

Savanyú belsőségleges

Hozzávalók: 20 dkg sertéstüdő, 20 dkg sertésszív, 20 dkg sertésnyelv, 2 db vöröshagyma, 1 db fehérrépa, 2 db sárgarépa, 1db kisebb zeller, 5 dkg rizs, 1 db paprika, 1 evőkanál zsiradék, egész bors, só, ecet, babérlevél.

A belsőségeket nagyobb kockákra vágva lobogó forró, sós vízben előfőzzük. Leszűrjük, kisebb darabokra vágva megtisztítjuk: a tüdőből kivágjuk a nagyobb hörgőket, a szívből az ereket, és a nyelv felső rétegét lehúzzuk. Egy vöröshagymát felkockázva üvegesre párolunk a zsiradékon, hozzáadjuk a belsőséget, még pirítjuk pár percig, majd felöntjük vízzel. A megtisztított feldarabolt zöldségekkel fűszerekkel együtt lassan főzzük egy óra hosszan. Az utolsó negyedórában beletesszük a rizst és az ecetet.

Pacalleves

Hozzávalók: 40 dkg előfőzött pacal, 5 dkg húsos szalonna, 5 dkg rizs, 2 dl tejföl, 2 db sárgarépa, 1 db fehérrépa, 1 db zeller, 2 evőkanál liszt, 2 evőkanál tárkonyecet, 2-3

¹ Csemer Géza – Korpádi Péter – Patyi Árpád: *Cigány ételkönyv. Leírások ételekről, étkezési szokásokról* (PolgART Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 1999)

² Budai Zsanett – Tonté Barbara: *Romani Gastro. 50 recept Hagyományosan. Másképp* (Libri Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016)

babérlevél, 1 teáskanál finomra vagdalt tárkony, 1 mokkáskanál majoránna, só, őrölt bors.

A pacalt forrásban levő sós vízbe tesszük, hús perc főzés után leszűrjük, de a levét felfogjuk. A hagymát, zöldségeket felaprózzuk, és a szalonna zsírjában megpároljuk, belekeverjük a rizst is, meghintjük a zöldfűszerekkel. Hozzáadjuk a vékony szeletekre vágott abált pacalt, liszttel megszórjuk, és felöntjük az abáló lével. A főzés vége felé belekeverjük a tejfölt, és ezzel együtt még egyszer felforraljuk.

Birsalmás bableves

Hozzávalók: 20 dkg tarkabab, 2 db birsalma, 1 db citrom, 2 dl tejföl, 2-3 evőkanál olaj, 2 evőkanál liszt, 1 gerezd fokhagyma, cukor, szegfűszeg, só, a csipetkéhez 5 dkg liszt, 1 db tojás, só.

A szárazbabot előző este beáztatjuk. Miután a levét leszűrtük, sós vízben feltesszük főni a cikkelyekre vagdalt birsalmával, szegfűszeggel, fokhagymával együtt. Összegyúrjuk a csipetkéhez valókat, és a főzés vége felé a levesbe szaggatjuk. Amikor már puha a bab és a birs, berántjuk a levest, ehhez a cukrot karamellizáljuk. Tejfőllel, citromkarikákkal tálaljuk.

Lecsós tökkáposzta

Hozzávalók: 60 dkg gyalult tök, 5 db zöldpaprika, 3 db paradicsom, 2 dl tejföl, 1 db vöröshagyma, 3 evőkanál zsiradék, 2 gerezd fokhagyma, egy csomó kapor, só, pirospaprika.

A zsiradékon először lecsót készítünk, ráborítjuk a besózott gyalult tököt, és a tejfölt is belekeverve lassan főzzük. Finomra vágott kaporral hintjük meg. Kedvelt köret sült kacsával mellé.

Szélesmetélt

Hozzávalók: 50 dkg finomliszt, 10 dkg rétesliszt, 4 db tojás és még 2 tojássárgája, 1 teáskanál só.

Magas falú keverőtálban vagy a gyúródeszkán állítjuk össze a tésztát. A kétféle lisztet és a sőt elvegyítjük, s hozzáadjuk a tojásokat. Addig gyúrjuk, amíg fényes, kemény tésztát kapunk. Nem hígítjuk vízzel. Négy cipót formázunk belőle, és lisztezett deszkán sodrófával vékonyra nyújtjuk. Abroszra terítve egy kis ideig szikkadni hagyjuk a lapokat. Egy-egy lapot a sodrófára feltekерünk, hosszában, közepén felvágjuk a tésztát, és a sodrófáról leesett, többretegű tésztából félujjnyi széles csíkokat vagdálunk. Így frissen ötszörös mennyiségű lobogó forró, sós vízben főzzük ki, de hagyhatjuk a deszkán megszáradni. Ekkor forgassuk meg időnként a metéltet, a teljes kiszáradás után textilzacskóban eltehetjük későbbi főzésre. A száraz tésztát tízszeres mennyiségű vízben főzzük.

A házi készítésű metélt sok édes és sós fogás alapanyaga, körete, ezért érdemes előre elkészíteni, hogy száraztésztaként bármikor elő tudjuk venni.

Cigánytészta tyúkhússal

Hozzávalók: 1 egész tyúk, 40 dkg szélesmetélt, 2-3 dl tejföl, 2 db vöröshagyma, 2 db paprika, 1 db paradicsom, 3 gerezd fokhagyma, só, őrölt bors.

Az összedarabolt tyúkot minden oldalról megsózzuk, borsozzuk, zúzott fokhagymával bedörzsöljük. Tepsiben először megpároljuk, majd rátesszük a felvagdalt zöldségeket, és zsírjára sütjük. A hús közé keverjük a kifőtt szélesmetéltet, és még tovább pirítjuk, majd tejfőllel meglocsoljuk.

Tört paszuly (Babos krumpli)

Hozzávalók: 1 kg szárazbab, 50 dkg burgonya, 20 dkg füstölt szalonna, 1 db vöröshagyma, 1 evőkanál liszt, pirospaprika.

A babot előző este beáztatjuk, főzés előtt leöntjük a levet róla. Sós vízben feltesszük főzni, közben a krumplit meghámozzuk, kis kockákra vágjuk. Amikor a bab már majdnem puha, hozzáadjuk a krumplit és együtt főzzük tovább, szinte pépesre. Ha szükséges még adunk hozzá vizet. Villával összetörjük, belekeverünk egy kanál lisztet, és tovább főzzük sűrű, pöfögős masszává. A szalonnát felkockázva megpirítjuk egy serpenyőben, a zsírjában megpároljuk a szálásra vágott hagymát, s a végén megszórjuk pirospaprikával. A tányérra szedünk néhány kanálnyi babos-krumplis pépet, a tetejére szórjuk a kisült szalonnát és hagymát.

Mocskos tészta

Hozzávalók: 40 dkg szélesmetélt, 20 dkg szilvalekvár, egy evőkanál zsiradék vagy 10 dkg füstölt szalonna só.

Lobogó forró, sós vízben kifőzzük a tésztát. Leszűrjük, belekeverjük a kevés zsiradékot és a szilvalekvárt. Izgalmas változat a sós-édes-füstölt sült tészta. Ekkor a felkockázott szalonnával és zsírjával keverjük össze a tésztát, beleforgatjuk a szilvalekvárt, és a sütőben még átsütjük.

Édes-sós derelye

Hozzávalók: 50 dkg túró, 5 dl tejföl, 40 dkg liszt, 3 db tojás és még 3 sárgája, só, 4-5 evőkanál zsír, 5 dkg porcukor.

Tésztát gyúrunk a lisztből, tojásból, egy sárgájával, sóval, és fél órát pihentetjük. A túrot összekeverjük a tejfőllel, két tojássárgájával, porcukorral. Kinyújtjuk a tésztát, egyik felére kb. ötcentiméteres egy evőkanálnyi túrot halmozunk. Ráhajtjuk a tésztaalap másik felét, és derelyevágóval négyzet alakokat vagdálunk. Villával lenyomkodjuk a négyzetek szélét, ezzel összezárjuk a tésztát. Lobogó forró, sós vízbe dobjuk, és addig főzzük, amíg a négyzetek feljönnek a víz tetejére. Leszűrjük, és egy tál alját kikenünk olvasztott zsírral, lerakunk egy sor derelyét, megkenjük kissé sós tejfőllel, majd következik a második sor derelye, és így folytatjuk a rétegezést.

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 27. Heft 4.

Die Septemбераusgabe ist traditionell dem Schulanfang gewidmet. Im August lässt es sich jedoch schwer vorhersagen, wie die Situation in der Mitte von September sein wird, als die nächste Ausgabe von „Barátság” in der Pandemiezeit erscheint. Wir haben Schuldirektoren, Institutsleiter darüber gefragt, wie sie sich auf das neue Schuljahr vorbereiten: bereiten sie sich auf den traditionellen oder auf den digitalen, eventuell auf den hybriden Unterricht vor?

Wir haben mit dem Roma-Pädagogen des Jahres ein Interview gemacht, wobei wir seine erfolgreiche Arbeitsmethode vorstellen, die ihm Anerkennung verschaffte. In der KINDER-Rubrik findet man Rätsel, spannende Lektüren und Spiele. Im Ungarischen Parlament wurden wichtige Entscheidungen getroffen, welche die in Ungarn lebenden 13 Nationalitäten unmittelbar betreffen: das Nationalitätengesetz wurde modifiziert, sowie hat das Parlament das Budget für das Jahr 2021 verabschiedet. Über diese Entscheidungen haben wir die Nationalitätensprecher, sowie die LDU-Vorsitzende gefragt. Aus der Literatur der ungarischen Nationalitäten werden Erzählungen und Gedichte veröffentlicht. In der Rubrik AUSSTELLUNG wird die Kunstausstellung „Dürer und sein Zeitalter – auf Papier“ vorgestellt. Schließlich werden Kochrezepte aus der Zigeunerküche veröffentlicht. Die Zeitschrift BARÁTSÁG erscheint zum nächsten Mal am 15. November.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 27. No. 4

Our September issue is traditionally dedicated to the start of the school year, however, it is still hard to predict in August, what will happen in mid September when Barátság comes out during a pandemic. In our selection we talked to school principals, heads of institutions about how they prepare for the reopening of their schools and whether they prepare for traditional, digital or hybrid education. We have an interview with Viktor Budai, the Roma Calvinistic Educator of the Year, and we introduce you to his working methods that brought him this recognition. In our CHILDREN section we are publishing riddles, games and exciting reading material. Important decisions were made in the Hungarian Parliament that directly affect all 13 nationalities living in our country: the nationality laws were modified and the Parliament accepted the budget for 2021. We spoke to nationality speakers and national directors about the abovementioned changes. We are publishing short stories and poems from the literature of our nationalities. In our EXHIBITION column we are writing about the exhibition Dürer and His Age and we close this issue with recipes for Roma dishes. The next issue of our periodical comes out on the 15th of November 15.

Lapzártá: 2020. augusztus 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2020. november 15-én jelenik meg.